

PRIMERJAVA NALEZLJIVIH BOLEZNI IZ SREDINE 20. STOLETJA Z EPIDEMIJO COVIDA-19

Raziskovalna naloga s področja etnologije

Avtorici: Luna Debeljak in Živa Zore, 7. B

Mentorica: Vilma Vrtačnik Merčun, prof. geogr. in soc.

Domžale, marec 2022

V S E B I N A

	Stran
Povzetek	3
Ključne besede	3
Zahvala	3
1 UVOD	4
1.1 Cilji raziskave	4
1.2 Metode dela	4
1.3 Hipoteza	4
2 TEORETIČNI DEL	5
3 PREGLED ŠOLSKE KRONIKE DRŽAVNE OSNOVNE ŠOLE JARŠE V OBDOBJU 1945–1966	8
4 NALEZLJIVE BOLEZNI IN HIGIENSKE NAVADE V JARŠKI ŠOLI NEKOČ – INTERVJUJI Z DOMAČINI.....	11
4.1 Intervju s Srečom Pirnatom (31. 1. 2022)	12
4.2 Intervju z Antonom Košenino (27. 1. 2022)	13
4.3 Intervjuji z ostalimi domačini	19
5 EPIDEMIJA COVIDA-19 IN HIGIENSKE NAVADE NA OŠ RODICA DANES	22
5.1 Nekaj ugotovitev iz statistični podatkov o epidemiji covid-19 na Osnovni šoli Rodica	22
5.2 Intervju z ravnateljico Mileno Vidovič (1. 2. 2022)	25
5.3 Intervjuji s sošolkami	37
6 RAZPRAVA	42
6.1 Nalezljive bolezni med učenci in higienske navade v jarški šoli	42
6.2 Ukrepi za preprečevanje širjenja okužb v času epidemije covid-19 na Osnovni šoli Rodica v obdobju 2020–2022	44
6.3 Primerjava epidemioloških razmer nekoč in danes	47
6.4 Primerjava ugotovitev z literaturo	48
6.5 Preverjanje hipoteze	49
7 ZAKLJUČEK	49
8 LITERATURA IN VIRI	49
9 PRILOGA: EPIDEMIJA COVIDA-19 NA OŠ RODICA V ŠTEVILKAH	51

Slika na naslovni strani: Dozator za razkuževanje rok pri vhodu v šolo, marec 2022.

POVZETEK

Cilj raziskovalne naloge je bil ugotoviti, katere nalezljive bolezni in kakšne higienske navade so bile med učenci Državne OŠ Jarše v obdobju 1945–1966. Te sva primerjali z današnjimi, v času epidemije covid-19. Pregledali sva šolsko kroniko Državne OŠ Jarše (predhodnice naše šole) in statistiko o covidu-19 na OŠ Rodica ter opravili številne intervjuje. Šolska kronika jarške šole omenja, da je v šolskem letu 1953/1954 zbolelo 21 otrok za ošpicami, dva pa za škrlatinko (23 % vseh na šoli). Po uradnih podatkih je v letošnjem šolskem letu (do 31. 1. 2022) na OŠ Rodica za covidom-19 zbolelo 187 učencev (26 %), delež zbolelih je primerljiv z epidemijo ošpic pred sedmimi desetletji. Domačini se spomnijo, da so imeli v času šolanja na jarški šoli cepljenja proti črnim kozam, otroški paralizi, ošpicam in tuberkulozi. Cepljeni so bili vsi učenci. Do 31. januarja 2022 je bilo proti covidu-19 cepljenih 28 % vseh učencev naše šole. V letošnjem šolskem letu (do 31. 1. 2022) je bilo v karanteni 26 oddelkov na šoli (vsi, razen treh). Krajšo karanteno so poznali že v jarški šoli, v času epidemije ošpic, saj so bili učenci po nalogu okrajnega zdravnika dr. Kremžarja doma štiri dni (od 3. do 6. marca 1955). Higienske navade v jarški šoli so bile do napeljave vodovoda leta 1962 precej drugačne kot danes. Iz šolskega vodnjaka so z vedrom prinesli vodo v učilnice, tam je bil lavor in zajemalka za vodo. Stranišče je bilo na štrbunk. Pred njim je bil lavor, vrč z vodo, trdo milo in brisača iz blaga. Skrb za higieno je bila po napeljavi vodovoda lažja, navade pa so sprva ostale podobne. Danes, v zadnjih treh šolskih letih, so se higienske navade zaradi epidemije spremenile. Umivanje je postalo pogostejše in bolj dosledno, roke si tudi razkužujemo, pazimo na higieno kašlja, na medsebojno razdaljo in zračenje prostorov, nosili smo tudi maske.

Ključne besede: higienske navade, nalezljive bolezni, ošpice, tuberkuloza, otroška paraliza, mumps, škrlatinka, covid-19, cepljenje, ukrepi za preprečevanje nalezljivih bolezni

ZAHVALA

Zahvaljujeva se domačinom Antonu Košenini, Sreču Pirnatu, Barbari Planinšek, Marjanu Zalokarju, Jožici Šuštar in Mariji Logar za odgovore na najina vprašanja. Še posebna hvala Barbari Planinšek, ki nama je pomagala pri pridobivanju domačinov za raziskavo. Zahvaljujeva se ravnateljici Mileni Vidovič za obsežen intervju in statistične podatke. Hvala tudi sošolkam Lani Pugelj Zlatinek, Kaji Juvančič, Tjaši Mahnič, Mancu Pirnat, Lari Burkelca in Lilu Jeran Pirnat, ki so bile pripravljene sodelovati v najini raziskavi. Zahvaljujeva se tudi najini mentorici Vilmi Vrtačnik Merčun za usmerjanje pri najinem delu in knjižničarki Sabini Burkelca za lektorski pregled besedila.

1 UVOD

Glede na to, da živimo v obdobju epidemije covida-19, naju je zanimalo, kakšne nalezljive bolezni so bile na našem območju v preteklosti. Epidemijo je spremljalo veliko različnih ukrepov za preprečevanje širjenja okužbe, zato naju je zanimalo, kako so širjenje okužb preprečevali v preteklosti. Osredotočili sva se na razmere v jarški šoli, predhodnici naše šole, sredi 20. stoletja.

1.1 CILJI RAZISKAVE

Cilj te raziskovalne naloge je najti odgovore na naslednja vprašanja:

- Katere nalezljive bolezni so imeli učenci Državne OŠ Jarše v obdobju 1945–1966?
- Kakšne higienske navade so imeli v Državni OŠ Jarše v obdobju 1945–1966?
- Kako je potekalo obdobje epidemije covida-19 od marca 2020 do danes, marca 2022?
- Kako so se higienske navade spreminjale zaradi epidemije covida-19?
- Kakšne so razlike in podobnosti v higienskih navadah med današnjimi učenci in učenci pred 60 in več leti?

1.2 METODE DELA

Potek dela je bil naslednji:

- Pregledali sva literaturo o higieni in nalezljivih boleznih.
- Prebrali sva šolsko kroniko Državne OŠ Jarše in izpisali zapise, ki so se nanašali na higieno in bolezni otrok, na šolsko kuhinjo in druge zanimivosti.
- Sestavili sva vprašanja za intervjuje z nekdanjimi učenci jarške šole, z ravnateljico in s sošolkami.
- Opravili sva načrtovane intervjuje.
- Povzeli sva ugotovitve.
- Primerjali sva ugotovitve z literaturo.

1.3 HIPOTEZA

Pred 60 in več leti so bile higienske navade v šolah v primerjavi z današnjimi precej drugačne. Še posebej pomanjkljiva je bila higiena pred napeljavo vodovoda. Stranišča so bila »na štrbunk«, vodo pa so prinašali z vedrom iz šolskega vodnjaka. Danes so šolska stranišča zelo čista in urejena, voda pa priteče iz pipe po vodovodu. Zaradi pomanjkljive higiene so se nekoč nalezljive bolezni širile veliko hitreje. Ukrepi za preprečevanje okužb so bili v primerjavi z današnjimi manj strogi, čeprav so že uporabljali izolacije in cepljenja, karanten pa niso imeli. Tudi razkužil niso uporabljali.

2 TEORETIČNI DEL

Higienske navade so v središču najinega raziskovanja, zato naj razjasniva osnovne pojme.

OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

Kaj so to navade?

Slovenski etnološki leksikon¹ pojem **navada** pojasnjuje takole: »Ob določenem času in okoliščinah ponavljajoče se ravnanje ustaljenih oblik. Ločijo se navade posameznika v osebem življenju, v njegovem razmerju do okolice in navade skupnosti. Človek si pridobiva navade od rojstva ob vsakdanjih, v zaporedju ponavljajočih se opravilih, ob privzgoji vedenja, ki ga zahteva družbeno okolje; navade so lahko tudi kmečke in mestne, uglajene, tuje, moške in ženske. Slabe navade so razvade. Beseda navade se pogosto (neustrezno) uporablja kot sopomenka za šego in narobe; v etnologiji je najpogostejša zveza šega in navade.«

Šega je podedovano ali povzeto, družbeno priznано, obvezujoče ravnanje posameznika ali skupnosti ob določeni priložnosti, z namenom, da se vzdigne nad vsakdanjost. Obliko šeg določajo simbolne prvine (npr. voda ima očiščevalni pomen, hrup odganja zle duhove itd.). »Ko se simbolna vsebina izgubi, pozabi ali jo drugače razumejo, se ohrani le v določenem času in okoliščinah kot navada.«² Navade se torej od šeg ločijo po tem, da predstavljajo vsakdanja opravila, ki nimajo simbolnega pomena.

Kaj označujemo s pojmom higiena?

Higiena je nauk o življenjskih pogojih, ki vplivajo na zdravje, in o ukrepih za ohranitev zdravja; higiena je tudi stanje, ki ustreza načelom tega nauka.³

SPLOŠNO O NALEZLJIVIH BOLEZNIH

Nalezljive bolezni delimo na akutne in kronične. Med akutnimi so bile v prvi polovici 20. stoletja pri nas najbolj prisotne davica, pegavica ali tifus, škrlatinka, oslovski kašelj, griža, ošpice, med kroničnimi pa je bila najštevilnejša tuberkuloza. Za pojav infekcijskih ali nalezljivih bolezni morajo obstajati trije dejavniki. Povzročitelj bolezni (mikrobi), vir, od koder prihaja povzročitelj na druge predmete oziroma ljudi (to je lahko človek, žival, pa tudi mrtev organizem), ter pot, po kateri se povzročitelj širi od vira do človeka, ki ga okuži (kapljično, po zraku, preko predmetov, ki so v stiku z bolnikom, vode, zemlje, mrčesa). Na prelomu iz 19. v 20. stoletje so odkrili povzročitelje večine nalezljivih bolezni. Za preprečevanje širjenja teh bolezni je bilo zelo pomembno, da so ljudje prepoznali bolezenske znake in čimprej poiskali zdravniško pomoč. Z izolacijo kužnega bolnika so preprečili širjenje bolezni.⁴

»Drug izjemen napredek v boju proti nalezljivim boleznim je bilo odkritje cepiv. **Cepljenje** je namreč najučinkovitejši ukrep za preprečevanje številnih nalezljivih bolezni. V telo vnesemo oslABLJENE povzročitelje bolezni, ki ustvarijo protitelesa proti določenim klicem, cepimo pa se s serumi in cepivi. Pri nas je bilo uvedeno obvezno cepljenje proti črnim kozam (1925–1979),

¹ Slovenski etnološki leksikon, uredil Angelos Baš s sodelovanjem uredniških odborov. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2004, str. 360.

² Slovenski etnološki leksikon, 2004, str. 600.

³ SSKJ, higiena, <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=higiena> (11. 11. 2021).

⁴ Senta Jaunig: pomen higiene za zdravje ljudi na primeru nalezljivih bolezni v prvi polovici 20. stoletja, Snaga k zdravju pomaga, Nalezljive bolezni v preteklosti in spopad z njimi, Zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov. Ljubljana, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2021, str. 25.

davici (1937), tuberkulozi (1947–2005), tetanusu (1951), oslovskemu kašlju (1951), otroški paralizi (1957), ošpicam (1968), rdečkam (za deklice od 1973 in od 1990 tudi za dečke), mumpsu (1979), hepatitisu b (1998) in proti hemofilus influenzae tipa b (2000). Te bolezni so pred cepljenjem marsikomu zadale smrtni udarec in zbujale pri ljudeh velik strah. Npr. ošpice so bile v Sloveniji dolga leta najpogostejša nalezljiva bolezen, ki so pokopale več otrok kot davica in škrlatinka skupaj. Z uvedbo obveznega cepljenja pa se je začelo konstantno upadanje naštetih bolezni in danes beležimo le še posamične primere – zadnja epidemija ošpic je bila v Sloveniji v letih 1994/95, zadnja leta pa beležimo le še posamične uvožene primere bolezni, ki povzročijo nekaj sekundarnih primerov.«⁵

»Poleg odkritja povzročitelja bolezni in cepiv je bila **higiena** ključna za uspešen boj proti nalezljivim boleznim. Bacili so problematični, ker so tako rekoč povsod, zato je bilo potrebno sodelovanje celotne skupnosti, saj lahko že ena sama okužba sproži vznik epidemije. /.../ Opozarjali in poučevali so o osebni higieni, o primerni obleki, obutvi, umivanju in ustni higieni ter krepiti telesa (šport), ki pospešuje vse življenjske funkcije. /.../ Danes so najhujše nalezljive bolezni pri nas izkoreninjene, v ospredju so nove bolezni, ki so produkt sodobnega načina življenja in tehnološkega razvoja. Uporaba antibiotikov in cepiv je v boju z infekcijskimi boleznimi ključna, ima povsem enakovreden pomen. Če vodovod, kanalizacija in stanovanja ne bi bili urejeni ter se raven osebne higiene ne bi dvignila, bi epidemije še danes pustošile po naših krajih.«⁶

Zakon o nalezljivih boleznih

Trenutno veljaven Zakon o nalezljivih boleznih⁷ je bil sprejet leta 1995. 14. maja 2021 je Državni zbor RS sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o nalezljivih boleznih⁸, ki pa dopolnjuje predvsem 19. člen prvotnega zakona v zvezi s karantenami.

Zakon o nalezljivih boleznih v 10. členu navaja posebne ukrepe za preprečevanje in obvladovanje nalezljivih bolezni, ki so naslednji:

1. usmerjena zdravstvena vzgoja in svetovanje;
2. zgodnje odkrivanje virov okužbe in bolnikov z nalezljivimi boleznimi ter postavitve diagnoze;
3. prijavljanje nalezljivih bolezni in epidemij;
4. epidemiološka preiskava;
5. osamitev (izolacija), karantena, obvezno zdravljenje ter poseben prevoz bolnikov;
6. cepljenje ter zaščita z zdravili;
7. dezinfekcija, dezinsekcija, deratizacija;
8. obvezni zdravstveno-higienski pregledi s svetovanjem;
9. drugi posebni ukrepi.⁹

»Virus SARS-CoV-2 se najpogosteje prenaša preko izločkov iz dihal med ljudmi, ki so tesno skupaj, oziroma preko onesnaženih rok. Upoštevajmo priporočila glede vzdrževanja medosebne razdalje, pravilnega nošenja maske, higiene rok in higiene kašlja, zračenja ter čiščenja in razkuževanja. Virus v okolico izločamo s kihanjem, kašljanjem, glasnim

⁵ Senta Jaunig, 2021, str. 25.

⁶ Senta Jaunig, 2021, str. 25-26.

⁷ Zakon o nalezljivih boleznih, (Uradni list RS, št. 33/06 – uradno prečiščeno besedilo, 49/20 – ZIUZEOP, 142/20, 175/20 – ZIUOPDVE, 15/21 – ZDUOP, 82/21 in 178/21 – odl. US), začetek veljavnosti 16. 12. 1995, dostopen na povezavi: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO433> (2. 12. 2021).

⁸ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o nalezljivih boleznih (ZNB-C), ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije na seji dne 14. maja 2021. Dostopen na povezavi: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=20211757> (2. 12. 2021).

⁹ Zakon o nalezljivih boleznih, 10. člen, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO433> (2. 12. 2021).

govorjenjem, zato je priporočena medosebna razdalja vsaj 1,5 oz. 2 metra. V primeru, da je ta razdalja manjša, je tveganje za okužbo večje. Ob kihanju, kašljanju ali neposrednem dotikanju površin ali predmetov z umazanimi rokami, virus nanesemo na različne predmete in površine, kot so mize, delovne površine, kljuke na vratih, ročaji, držaji in ograje, denar ... Drugi ljudje se lahko okužijo tako, da se dotaknejo teh onesnaženih površin, nato pa se dotaknejo oči, nosu ali ust, ne da bi si prej umili roke. Roke zato vedno smatramo kot onesnažene, izjema je le neposredno po njihovem umivanju ali razkuževanju.«¹⁰

»Splošni higienski ukrepi so:

- Redno in temeljito si umivajmo roke z milom in vodo. V primeru, da voda in milo nista dostopna, si roke razkužimo z namenskim razkužilom za roke. Zlasti za najmlajše učence svetujemo predvsem umivanje rok, uporabo razkužil pa zgolj v izrednih primerih.
- Umivanje ali razkuževanje rok priporočamo po vsakem prijemanju kljuk (npr. vstopanje v učilnice, pri odhodu iz stranišča), ograje stopnišča ali po dotikanju drugih površin.
- Ne dotikajmo se obraza (oči, nosu in ust) z nečistimi/neumitimi rokami.
- Upoštevajmo zadostno medosebno razdaljo, vsaj 1,5 oz. 2 metra (sede 1,5 metra, v gibanju, čakanju v vrsti, kjer je težje vzdrževati stalno razdaljo, 2 metra).
- Odsvetujemo zbiranja v skupinah na celotnem območju šole.
- Upoštevanje pravilne higiene kašlja (preden zakašljamo/kihnemo, si pokrijemo usta in nos s papirnatim robčkom ali zakašljamo/kihnemo v zgornji del rokava). Papirnat robček po vsaki uporabi odvržemo med odpadke in si nato umijemo roke z milom in vodo.
- Pravilna uporaba mask.
- Zaprte prostore temeljito zračimo, v skladu z načrtom prezračevanja.
- V šolski objekt naj vstopajo samo učenci in zaposleni, ostali le po potrebi po predhodni najavi in naj upoštevajo vse potrebne ukrepe (nošenje obrazne maske, higiena rok, kašlja...).
- Morebitne govorilne ure in pridobivanje informacij naj starši opravijo po telefonu ali preko računalniške povezave. Tudi pri vseh sestankih prednostno svetujemo organizacijo preko računalniške povezave.
- Odsvetujemo organiziranje dogodkov oziroma udeležbo na njih (npr. koncerti, proslave, razstave, literarni večeri), z izjemo dogodkov, kjer so udeleženci le učenci iz istega oddelka/učne skupine brez zunanjih udeležencev.«¹¹

Priporočila NIJZ v nadaljevanju natančno opredeljujejo zdravstvene omejitve, spremljanje zdravstvenega stanja, način zmanjševanje števila stikov, osebno varovalno opremo, prihod do šole in vstopanje v šolski objekt in v učilnico, potek dela v učilnici, uporabo igral, telovadnic, izvajanje glasbene vzgoje, urejenost zbornice, kabinetov za učitelje, kako naj potekajo odmori, šolska prehrana, delitev in pobiranje gradiv, uporaba sanitarnih prostorov, odhodi domov, zračenje in čiščenje prostorov ter delo v šolski kuhinji.

¹⁰ NIJZ, Nacionalni inštitut za javno zdravje: Higienska priporočila za preprečevanje širjenja sars-cov-2 pri izvajanju pouka v osnovni šoli, 24. avgust, 2021, str. 5.

¹¹ NIJZ, Nacionalni inštitut za javno zdravje: Higienska priporočila za preprečevanje širjenja sars-cov-2 pri izvajanju pouka v osnovni šoli, 24. avgust, 2021, str. 6.

3 PREGLED ŠOLSKE KRONIKE DRŽAVNE OSNOVNE ŠOLE JARŠE V OBDOBJU 1945–1966

V navodilih za pisanje šolske kronike je navedeno, naj se zberejo in vpišejo podatki tudi o zdravstvenem stanju mladine. Prav te podatke sva iz šolske kronike v nadaljevanju izpisali, dodali pa sva tudi nekatere posebej zanimive podatke.

Državna osnovna šola Jarše je bila predhodnica naše šole, OŠ Rodica. Šolska stavba, v kateri je potekal pouk po drugi svetovni vojni, še danes stoji. V njej so učilnice za B-oddelke učencev naše šole od 1. do 5. razreda. Tudi avtorici te raziskovalne naloge sva prvih pet let obiskovali osnovno šolo v tej šolski stavbi. Zato je za naju še posebej zanimivo prebirati kroniko jarške šole pred 60 in več leti. Iz nje sva izpisali vse zapise, ki se nanašajo na bolezni, šolsko kuhinjo, higienske razmere in navade.

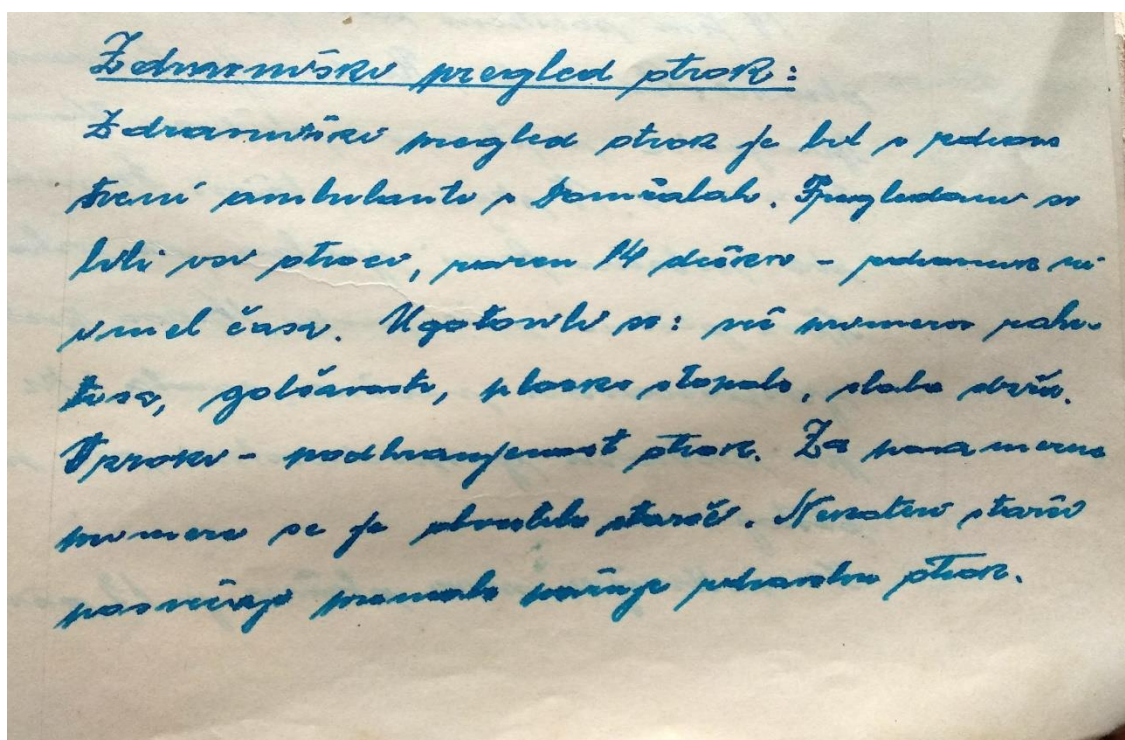
Preglednica: Zapisi v jarški kroniki o boleznih otrok, zdravniških pregledih in higienskih razmerah v obdobju od 1945 do 1966 (v šolskih letih, ki so izpuščena, ni bilo zapisov)

<i>Šolsko leto</i>	<i>Bolezni otrok, zdravniški pregledi, higienske razmere</i>
1946/47	Nalezljivih bolezni ni bilo, otroci so ostali doma samo v primeru bolezni.
1947/48	Zdravstveno stanje otrok je bilo zadovoljivo, nalezljivih bolezni ni bilo.
1948/49	Zdravstveno stanje otrok je bilo prav dobro, nalezljivih bolezni ni bilo.
1950/51	Zdravje otrok je bilo dobro, nalezljivih bolezni ni bilo. Več otrok je bolehalo v februarju in marcu.
1951/52	Zdravje otrok je bilo dobro, nalezljivih bolezni ni bilo. Zdravniški pregled je bil v mesecu maju.
1952/53	Nalezljivih bolezni ni bilo. Zdravniški pregled je bil v mesecu novembru in maju.
1953/54	V mesecu decembru je zbolelo več otrok zaradi ošpic , bilo je 21 primerov v 1. in 2. razredu. Imeli so dva primera škrlatinke .
1954/55	V mesecu marcu je zbolelo več otrok zaradi mumpsa in to v prvem in drugem razredu. V 3. in 4. razredu je manjkalo več otrok. Po nalogu okr. zdravnika dr. Kremžarja se je pouk prekinil od 3. do 6. marca. Zdravniškega pregleda otrok ni bilo. V primeru bolezni so se otroci javili v splošni ambulanti v Domžalah. Tu so dobili učenci brezplačna potrebna zdravila. Drugih nalezljivih bolezni ni bilo.
1955/56	Zdravniški pregled otrok je bil v zdravstveni ambulanti v Domžalah. Pregledani so bili vsi otroci, razen 14 dečkov, ker zdravnik ni imel časa. Bilo je več primerov rahitisa, golšavosti, ploskih stopal, slabe drže . Vzroki – podhranjenost otrok . Za posamezne primere se je obvestilo starše. Nekateri starši posvečajo premalo pozornosti zdravstvu otrok.
1956/57	Zdravniškega pregleda otrok ni bilo. V primeru potrebne zdravniške pomoči so šli otroci v zdravstveno ambulanto Domžale. Zdravniki so nudili otrokom brezplačno pomoč. Nalezljivih bolezni ni bilo.
1957/58	Zdravstveno stanje je bilo povsem zadovoljivo. Nalezljivih bolezni in drugih obolenj ni bilo. Proti otroški paralizi so bili v tem šolskem letu cepljeni otroci 1. in 2. razreda.
1958/59	Nalezljivih bolezni ni bilo. V zimskem času je nekaj otrok imelo mumps in angino . To na delo v razredih ni vplivalo. Posebnega zdravniškega pregleda otrok ni bilo.
1959/60	Zdravniškega pregleda učencev ni bilo.
1960/61	Zdravniškega pregleda otrok ni bilo. V primeru potrebe zdravniške pomoči so šli otroci v zdravstveno ambulanto Domžale. Večina otrok ima zdravstveno knjižico zaradi zaposlitve staršev v tovarnah. Nalezljivih bolezni ni bilo.
1961/62	Zdravstveno stanje je bilo dobro. Nalezljivih bolezni ni bilo.
1963/64	Vzroki odsotnosti so bila manjša obolenja .
1964/65	Nalezljivih bolezni ni bilo. Otroci so izostajali samo v nujnih bolezenskih primerih.
1965/66	Zdravstveni pregledi so bili v domžalski otroški ambulanti. Zobe pa so pregledali in popravljali v zobni ambulanti v Jaršah.

* Zapisi so posodobljeni (sodobna slov.).

Glede na zapise ugotavlja naslednje:

- Od leta 1945 do leta šolskega leta 1952/53 v jarški šoli ni bilo nalezljivih bolezni.
- V šolskem letu 1953/54 je 21 otrok zbolelo zaradi ošpic, dva pa zaradi škrlatinke.
- V šolskem letu 1954/55 je več otrok zbolelo zaradi mumps. Po nalogu okrajnega zdravnika dr. Kremžarja so **pouk prekinili za štiri dni** (od 3. do 6. marca 1955).
- V šolskem letu 1958/59 je spet nekaj otrok zbolelo za mumpsom. Poleg tega so posamezni učenci zbolevali za angino in drugimi manjšimi obolenji.
- V šolskem letu 1957/58 so bili učenci 1. in 2. razreda **cepljeni proti otroški paralizi**.
- Prvi **zdravniški pregled učencev** je bil v maju 1952. V šolski kroniki je omenjen še zdravniški pregled v šolskem letu 1952/53, 1955/56 in v šolskem letu 1965/66. Na zdravniškem pregledu učencev leta 1955/56 so ugotovili **več primerov rahitisa, golšavosti, ploskih stopal in slabe drže**. Vzrok za to naj bi bila podhranjenost otrok.

Slika 1: Zapis v kroniki jarške šole o zdravniškem pregledu otrok v šolskem letu 1955/1956.

Preglednica: Zapisi v kroniki jarške šole o šolski kuhinji v obdobju od 1945 do 1966 (v šolskih letih, ki so izpuščena, ni bilo zapisov).

Šolsko leto	Šolska kuhinja
1948/49	»Na pobudo okrajnega ljudskega odbora in podporo mednarodnega fonda RK se je ustanovila 1. januarja 1949 . Na razpolago je bilo mleko v prahu, sladkor in moka . Dnevno je dobivalo hrano 47 otrok . Dopoldne kakor popoldne se je hrana delila med glavnim odmorom. Dobivali so jo vsi otroci, ki niso imeli doma mleka. Posebno je bila dobrodošla hrana za otroke, katerih starši so bili zaposleni v tovarni.« (Šola je obiskovalo 80 otrok.)
1949/50	»Šolska mlečna kuhinja je delovala kakor v preteklem šolskem letu. Dnevno so dobivali hrano vsi otroci (konzervirano mleko, kruh in marmelado ali margarino). Za revnejše učence je bilo to vsekakor dobro.«
1950/51	»Šolska kuhinja je delovala kakor preteklo šolsko leto. obroki in način kuhe je bil nespremenjen. Po nalogu OLO, svet za socialno skrbstvo v Kamniku, se je s to kuhinjo zaključilo 1. junija 1951. Delavski otroci so to pogrešali, ker starši se vračajo iz tovarne šele ob 14. uri in so do tega časa navadno še brez obeda (šolsko leto se je zaključilo 24. junija 1951).«
1951/52	»... je delovala kakor v preteklem šolskem letu. Otroci so morali prispevati po 57 din mesečno. Prijavilo se je 45 otrok , konec šolskega leta pa je število padlo na 26 otrok . Kuhinjo je

	vzdrževal OLO iz Kamnika. Prispevki otrok so le delno krili stroške.« (Šolo je obiskovalo 92 otrok.)
1957/58	»1. oktobra 1957 smo pričeli s šolsko mlečno kuhinjo. Otroci so dobivali mrzlo hrano. Dnevno so dobivali po 10 dkg enotnega kruha, 3 dkg sira ali marmelade/džema, 2 dkg surovega masla ali ribe. Vse to izmenoma. Hrano je dobivalo 108 otrok - 96 otrok je plačalo mesečno po 120 din, 12 otrok je dobivalo malico brezplačno.« (Na šoli je bilo skupaj 120 otrok.)
1960/61	»Šolska kuhinja je redno poslovala celo leto. Hrano je dobivalo 126 otrok (op. na šoli je bilo 151 otrok). Mesečno so prispevali otroci po 250 din dnevno. Pet otrok je dobivalo malico brezplačno. Za otroke je to dobro, ker starši so v večini delavci in se vračajo iz tovarne šele popoldne, da obedujejo otroci po drugi uri popoldan.«
1961/62	»Šolska kuhinja je redno poslovala celo leto. Hrano je dobivalo 140 otrok (vseh je bilo 148). Otroci so prispevali mesečno po 250 din. Šolsko kuhinjo sta vodila tov. Radmelič Rajko in tov. Panjan Lidija.«
1962/63	»... poslovanje je bilo kakor vsako leto. Otroci so dobivali dnevno topel obrok: kakav, kavo, čaj, mleko - izjemoma. Dobili so tudi košček kruha, namazan z marmelado, putrom, pašteto ali košček sira. Malico je pripravljala snažilka Kvas Ljudmila, posle pa sta vodila učiteljica tov. Panjan Lidija in učitelj tov. Radmelič Rajko. Otroci so plačevali po 300 din mesečno.«
1963/64	»Šolska mlečna kuhinja je poslovala kakor preteklo šolsko leto. Tudi prispevki so bili isti. In pri malici ni bilo sprememb. Vodili pa sta mlečno kuhinjo tov. Panjan Lidija in Ježek Pavla. Malico je kuhala snažilka Kvas Ljudmila doma (prostor neprimerni) in otroci so jo prinašali v šolo.«
1964/65	»... delo se je nadaljevalo kakor prejšnje šolsko leto. Otroci so prispevali po 300 din mesečno. Vodila jo je tovarišica Ježek Pavla, pomagala je Grbec Minka.«

Preglednica: Zapisi v kroniki jarške šole v obdobju od 1945 do 1966, ki so se nama zdeli posebej zanimivi.

Šolsko leto	Zanimivosti
1945/46	»Dne 15. okt. 1945 se je pričela šola. Tudi v tem šol. letu je bil pouk v zasilni učilnici v Grobljah. /.../ Dne 28. febr. 1946. je bil sklep šole v I. polletju. /.../ Za šolo Zalog pri Komendi (za gradnjo) se je nabralo 425 din 50 p. /.../ Ocenjena vojna škoda za šolsko poslopje in drugo znaša 454.750 din. Med letom je bilo več nabiralnih akcij, npr. semenski krompir za požgano vas Zlatopolje itd. /.../ Dne 30. junija 1946 (nedelja) je bil sklep šole z razdeljevanjem Izkazov v šolskem napredku.« (Opomba: Šolo je obiskovalo 93 otrok.)
1951/52	»Zima je bila mrzla. Konec januarja 1952 je zapadlo preko 2 m snega , da takega snega ne pomnijo najstarejši prebivalci. Promet po cestah je bil prekinjen. Vlak ni vozil teden dni. Za odmetavanje snega je ljudska oblast mobilizirala več letnikov. Nujno je bilo odmetavanje snega raz streh, ker v nasprotnem slučaju bi sneg povzročil občutno škodo na poslopih. Vse organizacije so pobirale prispevke za prebivalstvo v tolminskem okraju, kjer je sneg povzročil veliko škodo.«
1953/54	»Zima v tem letu je bila dolga in mrzla. Mraz je trajal skoraj nepretrgoma do prve polovice aprila. Tako, da je proti koncu primanjkovalo goriva na vseh šolah. Snega dosti ni zapadlo, vendar tak mraz je bil redek v teh krajih. Pomladi je mnogo deževalo. /.../ velike poplave so bile v Celju in okolici. Prizadeta sta bila okraja Celje in Šoštanj. Voda je napravila ogromno škode: odnesla mostove, razkopala ceste, uničila polja in vse pridelke, po Celju je bilo 1 m vode, milijonske škode so bile po tovarnah. Po vsej Sloveniji si se nabirali prispevki za ponesrečence. Jaršani so tudi prispevali po svojih močeh. Vsaka hiša je dala v blagu (obleko, čevlje, živež) v vrednosti preko 1000 din.«
1955/56	»2. junija 1956 so bili veliki nalivi. Kamniška Bistrica je narasla in je napravila v Srednjih Jaršah občutno škodo. Odnesele je preko 1 ha obdelovalne zemlje (njive) in je nastala nevarnost da bi ob ponovnem takem naliwu prekoračila bregove in nastala bi poplava v Jaršah in Domžalah. S prekopom Pšate iz Mengša leta 1948 preko Jarš v Kamniško Bistrico je ta nevarnost še večja. Pšata ob vsakem naliwu naraste. Ravno pri izlivu Pšate v Bistrico je nastala omenjena škoda na polju. Do prvih hiš v Srednjih Jaršah (Kobilca) je oddaljen tok reke samo še 100 m. Na mesto je bila takoj poklicana komisija vodne skupnosti iz Ljubljane, da je nujna regulacija Kamniške Bistrice, ker obstaja v bodoče nevarnost večjih poplav. Z regulacijo v mesecu avgustu še niso začeli. /.../ Zima je bila mrzla. Radi hudega mraza se je prekinil pouk v mesecu februarju za 14 dni. /.../ Koloradski hrošč se je zelo razširil, malo je bilo njiv brez njega. Okvirni pregled krompirišč je bil vsako nedeljo, vendar ljudje so se premalo zavedali uničevanja tega škodljivca.«

1956/57	»Petega maja 1957 je nepričakovano poleg mraza zapadlo 20 cm snega. V treh dneh je skopnel. Veliko škode je napravil na sadnem drevju, ki je bilo ravno v cvetju. Vsled tega bo letos malo sadja.«
1958/59	»Spomladi v mesecu maju so začeli z deli asfaltiranja ceste Duplica–Domžale. S tem bo odpadel ovinček pri naši šoli, kar bo dobro zaradi varnosti otrok in higiene v šolskem poslopju. Nova cesta bo šla direktno od Steleta ob železniški progi do Domžal. Na križišču državne ceste v Domžalah delajo podvoz, ki je bil nujen, saj je bilo na tem mestu več nesreč. Dela bodo predvidoma končana do 29. novembra 1959.«
1962/63	» Vodovod v šolsko poslopje: z deli so pričeli meseca avgusta 1962 in končali konec septembra. Dela je prevzela stanovanjska skupnost v Domžalah. Preurejena so bila vsa stranišča, pisoraji, stanovanje šolskega upravitelja (voda v kuhinjo, shrambo in pregradnik za kopalnico).« Vodovod v Jaršah in Rodici: v letu 1962 je vodna skupnost Domžale napeljala vodovod tudi po hišah od postajališča Rodica po glavni cesti mimo šolskega poslopja skozi spodnje in srednje Jarše do križišča na asfaltni cesti v Srednjih Jaršah. Vodo so dobile vse hiše na desni strani Mlinščice do nove asfaltirane ceste Domžale–Kamnik. V letu 1964 je predvidena napeljava še na levi strani Mlinščice in spodnji strani Rodice. Vsak hišni lastnik je prispeval za vodno skupnost 30.000 din. Stroške od glavne napeljave do posameznih hiš so morali plačati lastniki hiš. To je bila za šolski okoliš velika pridobitev. Ljudje so dali vodni skupnosti Domžale priznanje za to prizadevnost. Predsednik Vodne skupnosti je bil predsednik občine Habjan Franc.« »Zima 1962/63: sneg je zapadel koncem oktobra 1962 in ni skopnel do konca marca 1963. Hud mraz je bil v januarju in februarju 1963. Toplomer je padel na minus 26°C. Zaradi mraza so se podaljšale semestralne počitnice za teden dni. Po vseh šolah v občini je zmanjkalo kuriva. Isto na naši šoli. Pouk smo imeli dva meseca v treh izmenah. Spodnje učilnice nismo mogli segreti, da bi se vršil v njej pouk. Veliko škode je bilo na vodovodih. Po hišah so zmrzovalе vodne napeljave. Večkrat so bile pretrgane električne napeljave. Take zime ne pomnijo najstarejši ljudje.«
1963/64	»V juliju 1963 smo čutili parkrat potresne sunke. Največ škode pri nas je napravil potres v Moravčah. V Litiji je bilo poškodovano šolsko poslopje. Najhujši potres (9. stopnje) pa je bil v Skopju. Mesto je bilo skoraj popolnoma uničeno. Žene in otroke so morali izseliti. Pošiljali so jih po vseh občinah v državi. 65 takih sirot je prišlo tudi v občino Domžale in so jih naselili v prostorih Višje gospodinske šole v Grobljah. Tukaj so bili 14 dni. Nadzor nad otroci je prevzelo učiteljstvo. Pomoč porušenemu Skopju je prihajala iz cele države oz. s celega sveta. Vsaka država je dala svoj delež k obnovi porušenega mesta.»

4 NALEZLJIVE BOLEZNI IN HIGIENSKE NAVADE V JARŠKI ŠOLI NEKOČ - INTERVJUJI Z DOMAČINI

O higienskih navadah in nalezljivih boleznih v jarški šoli sva uspeli pridobiti sedem pričevanj. Z enim od informatorjev, **Antonom Košenino**, sva se dobili osebno na naši šoli 27. januarja 2022, zato je ta intervju obširnejši. Pozorni sva bili še na druge zanimivosti, ki so se v času njegovega šolanja v jarški šoli, dogajale v kraju. **S Srečkom Pirnatom** sva opravili telefonski intervju, pet informatorjev pa je odgovorilo na najina vprašanja po elektronski pošti, za kar gre posebna zahvala gospe **Barbari Planinšek**, ki je domačine v najinem imenu nagovorila k sodelovanju v raziskavi. Uporabili sva tudi originalni pisni vir in sicer šolsko kroniko jarške šole iz obdobja od 1945 do 1966. Tako sva dobili pregled nad dogajanjem v jarški šoli od leta 1939, ko je šolanje začel Srečo Pirnat, do leta 1978, ko je jarško šolo zaključila Barbara Planinšek.

Jarška šola je bila samostojna do leta 1963, ko je Občinski ljudski odbor Domžale sprejel odločitev, da postane del I. osnovne šole Domžale. S tem se je končalo 57-letno obdobje samostojne osnovne šole v Jaršah. Pod I. domžalsko osnovno šolo je jarška šola spadala do leta

1972, ko je bila v bližini zgrajena današnja Osnovna šola Rodica. Od takrat dalje je del OŠ Rodica.¹²

4.1 INTERVJU S SREČOM PIRNATOM (31. 1. 2022)

Kraj bivanja v času obiskovanja jarške šole: **Srednje Jarše.**

Od kdaj do kdaj ste hodili v jarško šolo?

V jarško šolo sem hodil od leta 1939 do 1944.¹³ Najprej me je učila učiteljica Angela Janša, od aprila 1941 dalje je bila vzpostavljena nemška šola. Po vojni sem še hodil v jarško šolo, ko je bila v zasilnih prostorih v predvojnem misijonišču v Grobljah. Učil me je učitelj Viljem Rožič. V obnovljeno jarško šolo nisem več hodil.¹⁴

Ali se spomnite, katere nalezljive bolezni so takrat razsajale med učenci jarške šole?

Ne spomnim se, da bi takrat razsajale kakšne nalezljive bolezni. Zdi se mi, da smo bili že cepljeni proti nekaterim nalezljivim boleznim.

Proti katerim nalezljivim boleznim ste bili otroci cepljeni? Kakšne reakcije ste imeli po cepljenju?

Proti nekaterim boleznim so nas cepili že pred vstopom šolo, v času šole pa smo bili cepljeni proti črnim kozam. Cepili so nas v šoli. Posebne reakcije po cepljenju ni bilo, razen običajne. Malo je bolela roka na mestu cepljenja, mogoče je bilo tam tudi malo zatečeno, nekateri pa so lahko imeli tudi malo vročine.

Kako ste na jarški šoli skrbeli za higieno?

Učitelji so nas učili, da je higiena prva stvar, za katero moramo skrbeti. Občasno so nam pregledovali ušesa, ker se ponekod niso prav dobro umivali. Vodovoda še ni bilo. Šolski vodnjak je bil na šolskem dvorišču, na koncu drvarnice. Z umivanjem pa je bilo tako: v razredu smo imeli lavor in vrč z vodo, pa brisačo iz blaga in milo. Malico smo prinesli s seboj, kakšno jabolko in kos kruha. Pred jedjo smo si v lavorju umili roke. Stranišče je bilo na štrbunk. Ne spomnim se, da bi imeli pri stranišču tudi vodo in lavor. Mislim, da smo se umili potem v razredu.

Kako so takrat skrbeli za čiščenje šolskih prostorov?

Lesen pod so ribali, potem pa so ga namazali s karbolom¹⁵, kar je zelo smrdelo. Služil je za zaščito, kot nekakšna impergnacija. To so delali med počitnicami, pa je še vedno malo smrdelo, ko smo prišli v šolo. Klopi so imele tintnike, vdrbine za črnilo. Klopi niso posebej čistili. Stene pa so vsako leto med počitnicami prebelili.

¹² Vilma Vrtačnik Merčun: Jarška šola v času druge Jugoslavije, Jarška šola skozi zgodovino, spletna stran OŠ Rodica, <https://sola-rodica.splet.arnes.si/2016/07/24/jarska-sola-v-drugi-jugoslaviji/> (3. 2. 2022).

¹³ 22. marca 1944 je bila jarška šola požgana, zato do konca druge svetovne vojne ni bilo več pouka. Vilma Vrtačnik Merčun: Jarška šola od ustanovitve do konca druge svetovne vojne, Šola ob bregu Mlinščice, zbornik ob 100-letnici javnega šolstva v Jaršah, 1906-2006, uredila Sabina Burkeljca, OŠ Rodica, 2006, str. 21.

¹⁴ V obnovljeni jarški šoli se je začel pouk septembra 1947. Draga Jeretina Anžin, Šolstvo v Jaršah po 2. svetovni vojni, Šola ob Mlinščici, 2006, str. 24.

¹⁵ Karbol: kristalna, v vodi topna snov, izvedena iz benzena z zamenjavo enega atoma vodika s hidroksilno skupino, kem. **fenol**: razkužiti s karbolom; vonj po karbolu. <https://fran.si/133/sskj2-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-2/4484577/karbol?View=1&Query=karbol> (31. 1. 2022).

Kako pa je bilo z nalezljivimi boleznimi in s higienskimi navadami v zasilnih šolskih prostorih takoj po drugi svetovni vojni?

Tam je bila pred vojno delavnica, gospodarsko poslopje, v katerem je bila misijonska tiskarna, sedaj pa je tam Biotehnična fakulteta. Spomnim se, da smo v šoli takrat še molili očenaš, učil pa nas je šolski upravitelj Viljem Rožič. Spomnim pa se, da so nekateri imeli ošpice, verjetno jih niso dali cepiti. Bolezen pa je nalezljiva in se je hitro širila. Občasno je kdo imel tudi drisko, kar pa je bilo pogojeno s slabo higieno ali neustrezno prehrano. Tudi v zasilnih šolskih prostorih smo imeli vodo, tako da smo se umivali na enak način, kot prej v jarški šoli. Učitelj je imel vedno na voljo vrč z vodo in lavor.

Ali ste mogoče imeli kakšne zdravniške preglede?

Zdravnika (dr. Hočevar, potem dr. Kremžar) smo obiskali po potrebi, sistematskih zdravniških pregledov pa ni bilo. Če je zdravnik prišel, je prišel kar v šolo.

Kje je bila po vašem mnenju higiena pomanjkljiva, če jo primerjate z današnjimi higienskimi navadami?

Higiena je bila primerna takratnemu standardu. Posebnih akcij glede tega pa ni bilo. Seveda ni primerjave s stanjem potem, ko so napeljali vodovod.

4.2 INTERVJU Z ANTONOM KOŠENINO (27. 1. 2022)

Od kdaj do kdaj ste hodili v jarško šolo?

V prvi razred sem začel hoditi septembra 1959, v šolskem letu 1959/1960. V jarški šoli sem obiskoval štiri razrede osnovne šole (4. razred v šolskem letu 1962/1963). Pred tem je bil v jarški šoli tudi 5. razred, a so ga takrat ukinili. Zato sem v 5. razred hodil v Preserje, včasih smo rekli kar v Radomlje, kjer so ravno takrat odprli novo šolo.

Ali se spomnite, katere nalezljive bolezni so v času vašega šolanja v Jaršah razsajale med učenci jarške šole?

Nalezljivih bolezni takrat ni bilo, vsaj jaz se jih ne spomnim. Takrat smo imeli že splošna cepljenja, proti črnim kozam idr. Vem da so nas cepili v ramo, potem pa se je tam poznal nek odtis, samo ne vem, proti čemu je bilo to. Cepljeni pa smo bili avtomatsko vsi.

Proti čemu pa ste bili cepljeni? Ali ste imeli kakšne reakcije po cepljenju?

Ne znam povedati proti katerim boleznim smo bili cepljeni. Spomnim pa se cepljenja v jarški šoli, v Preserjah cepljenja nismo imeli.

Ali tudi vi niste imeli nobene nalezljive bolezni?

Ne. Doživel pa sem nekatere druge zdravstvene probleme. Še preden sem šel v šolo, sva se s sestrice, ki je tri leta mlajša, igrala tako, da sva dala fižol v obe nosnici. To je bila najina igra, a fižol se je napel in ni hotel ven. Poklicali so dr. Marijo Šiška, ki je bila takrat tovarniška zdravnica pri Induplati. Prišla je k nam domov, naju plegla na jedilno mizo v kuhinji, prižgala luč in s pinceto pobrala fižole iz nosnic. Najprej enemu, potem še drugemu. Druga težava je bila slinavka¹⁶. Verjetno je nastala zaradi umazanije, ker sva bila s sestro Anico zunaj in si nisva

¹⁶ Gingivostomatitis, ki ga bolj poznamo kot slinavko, je bolezen, pri kateri se po ustni sluznici pojavijo nekaj milimetrov velike razjede, ki bolijo in pečejo. Ker zdravila zanjo ni, se mora otroško telo proti njej boriti samo. Slinavka ali gingivostomatitis je bolezen, ki običajno prizadene otroke. Prizadeta je sluznica ustne votline, zaradi česar se otrok močneje slini. Najpogostejši vzrok je virus herpes simplex 1. Bolezen izbruhne, ko otrok v stik z

umivala rok, pa sva se okužila. Imela sva vneto ustno votlino, vso v mehurjih. To je tako zelo bolelo, da sploh nisva mogla jesti, v ustih je bila živa rana. Tudi takrat je k nam prišla dr. Šiška. Prebolevanje je trajalo dva do tri tedne, da se je potem vse počasi zacelilo. V tem času sva samo pila.

Slika 2: Trenutek brez mask – samo za fotografiranje, drugače smo se ves čas pogovarjali z maskami.
Intervju z Antonom Košenino na OŠ Rodica, 27. januarja 2022.

Zgodile pa so se mi tudi nesreče. Pri jarški šoli je bil velik ovinek (danes je to blizu Lovšeta). Tam je bila takrat le Steletova hiša, ki so jo potem podrli. Glavno cesto proti Kamniku so delali leta 1958. Izkopali so jo, nasuli in asfaltirali. Šla je mimo križišča, pa potem na podvoz proti Domžalam. Ob odprtju nove ceste, novembra 1959, na nek turoben dan, smo šli otroci tja in mahali z zastavicami. Sedaj je tam približno pet hiš, prej pa je bil travnik. Na temu travniku smo se vsako leto slikali. Iz šole smo znosili stole, prišel je fotograf in nas slikal. V jarški šoli so bili moji učitelji: Lidija Panjan, ki je učila prvi razred, potem je bila Cvetka Flajs v drugem razredu, pa spet Lidija Panjan v tretjem razredu, v četrtem pa nas je učil Rajko Radmilič. Cvetka Flajs je bila tudi ravnateljica, pa pevski zbor je vodila, pri njej smo peli.

Leta 1959, ko sem hodil v prvi razred, je bila cesta še makadamska, s peskom posuta. Šla je mimo Verbiča, potem je bil pri jarški šoli ovinek, da si šel pri kapelici mimo jarške šole, pa mimo pivnice naprej proti Domžalam. Ko so leta 1959 naredili novo cesto, so linijo poravnali in naredili podvoz v Domžalah, pod glavno cesto Ljubljana–Maribor. Ko še ni bilo podvoza, smo morali prečkati glavno cesto.

virusom pride prvič, zato najverjetneje zbolijo otroci do šestega leta. Sicer se večina otrok z virusom sreča do pubertete, a bolezen izbruhne le pri 10 odstotkih otrok. Virus se prenaša z neposrednim stikom herpetične spremembe in slino. Možnost okužbe se poveča, če sta sluznica ali koža že predhodno poškodovani. ... Prvi znaki bolezni so slabo počutje in zvišana telesna temperatura, ki lahko presega 40 °C. Dan ali dva pozneje sluznica v ustih pordi in oteče, nabrekne, na njej se oblikujejo mehurčki, ki pa kmalu počijo in za seboj pustijo nekaj milimetrov velike razjede s sivo-belo površino. /.../ Razjede so izjemno boleče, zato otroci odklanjajo tako hrano kot pijačo, otečejo tudi bezgavke med spodnjo čeljustjo in vratom. Nove spremembe se pojavljajo še štiri do pet dni, po tednu do dveh pa se sluznica povsem zaceli.« <https://www.bibaleze.si/malcek/slinavka-aligingivostomatitis.html> (27. 1. 2022).

Slika 3: Učenci 2. razreda v šolskem letu 1960/1961, Anton Košenina čepi drugi z leve, učiteljica Cvetka Flajs (arhiv Antona Košenine).

Slika 4: Učenci 3. razreda v šolskem letu 1961/1962, Anton Košenina sedi spredaj, prvi z desne v črtastem puloverju, zadaj je učiteljica Lidija Panjan (arhiv A. Košenine).

Doma sem iz Zgornjih Jarš, kjer je bila že takrat žaga. To je pri križišču za trgovino Sam in proti kmetijski zadrugi, na drugo stran, čez železniško progo pa je naša ulica, kjer je tudi žaga. Žaga je takrat obratovala v okviru podjetja Emona. Tja so z gumiradli (kmečkimi vozovi z gumijastimi kolesi) vozili hlode. Pouk smo imeli tudi popoldne, ob enih ali nekaj takega. Ko nas je gumiradel dohitel, smo se otroci, ki smo šli v šolo v Jarše, povzpeli na štango, osrednjo os, kar pa je bilo zelo nevarno. Ko sem se enkrat usedel na štango sredi tega voza (takrat še ni bilo asfalta, cesta je bila samo posuta s peskom, pa zvaljana), je voz ob nekaj zadeli in »ruknil«, da sem padel z njega. Že takrat sem imel težave z očmi, zato sem imel očala na neke vzmeti (fedre). Ko sem padel z voza na tla, je voz z enim kolesom zapeljal čez moj hrbet. Po obrazu sem bil ves popraskan, kri mi je tekla, pa še očala so bila zdrobljena. V bližini je bila delavnica mehanika Alojzija Vrtarja. Tam so mi rano razkužili z žganjem, da sem vpil, ker me je tako peklo in bolelo. Potem pa sem šel kar tak naprej v šolo, bil pri pouku in sem šele zvečer, po koncu pouka, prišel domov. Nobene urgence ni bilo. Veliko sreče sem imel, da je hrbtenica ostala cela. Na vozu so zadaj za mano sedeli še trije ali štirje otroci, hlodov pa ni bilo, ker se je voz prazen vračal z žage proti Domžalam. Na vozu je bila tudi vreča za seno, pa en zaboj, v kateri so imeli seno za konje. Zaboje je bil zadaj, voznik pa je sedel spredaj na deki. To je bilo v prvem razredu, ko cesta še ni bila asfaltirana.

Kako pa ste na jarški šoli skrbeli za higieno?

Najprej še ni bilo vodovoda. Stranišče je bil »na štrbunk«. Vodnjaka pa sta bila dva. Na severni strani šolske stavbe je bil vaški vodnjak, na južni je bil šolski, za Flajsove, ki so v šoli stanovali, in za šolo. Vodo smo imeli v vedru, v njem je bila velika zajemalka. Nekdo jo je moral prinesiti iz vodnjaka gor. Mislim, da so bili to starejši učenci ali pa odrasli. Reditelje smo že imeli. Brisali so tablo in hodili po malico k Hudnikovi Mili. Pri Hudniku se je reklo po domače, pisali so se Osolin. Lesena, brunasta hiša je stala čisto za cesto. Bila je podobna Kofutnikovi, le da je bila precej manjša. Od šole proti severu je najprej kapelica, potem je Slabičeva hiša, naslednja hiša je bila Hudnikova, danes se pišejo Zver. Tja smo hodili po malico. Tam nam je starejša ženica Mila Osolin pripravljala malico. Še prej pa smo kruh prinesli s pekarije, ki je bila pri Božiču. Nasproti gasilskega doma v Srednjih Jaršah je prva hiša Kepčeva, naslednja hiša pa je bila last peka Božiča, danes se pišejo Homar. To je zadnja hiša pred Mlinščico, kjer stoji danes betonski most brez ograje. Tja se je hodilo po štruce kruha. Pek je imel velike pletene košare, v katere je zložil štruce kruha, te pa sta po dva učenca prinesla do Hudnikove Mile. Ona je kruh razrezala in ga namazala s pašteto ali marmelado. Po drugi šolski uri pa so šli trije reditelji iz vsakega razreda jarške šole po malico. Poleg kruha z namazi smo imeli še čaj, kakav, mleko ali belo kavo. Imela je kanglice za pijačo, približno desetlitrne. Eden je nesel kanglo, druga dva pa

emajlirane skodelice, na katerih je bil še pladenj s kruhom in namazi. V razredu smo to razdelili vsem učencem, učiteljica pa je bila zraven.

Ali ste si pred jedjo umili roke?

To je bilo pa po mojem mnenju bolj »po kavbojsko«. Umivalnikov ni bilo. Zdi se mi, da je bil en lavor, v katerega smo iz vedra nalili vodo in se malo osvežili. Zdi se mi, da mila še nismo imeli, brisače pa so bile iz blaga. Ne spominjam se točno, ali smo jih morali nositi od doma. Za pogrinjek pa smo od doma prinesli prtičke iz blaga. V šolskih mizah je bila tudi luknja za črnilo. Otroci smo bili živahni, lovili smo se. Ko pa si nerodno potegnil za prtiček, se je črnilo polilo. Umivanja je bilo takrat bistveno manj kot danes.

Kakšno pa je bilo stranišče?

Že od malega sem gledal, da sem stranišče uporabil doma, da sem ga v šoli uporabljal čim manj. Tam mi ni odgovarjalo. To je bilo stranišče na štrbunk, za brisanje zadnjice pa je bil na manjše koščke narezan časopisni papir. Z okroglim, lesenim pokrovom si pokril luknjo, da je manj smrdelo.

Ali si skozi luknjo lahko videl iztrebke?

Ja, seveda si jih videl. Tako je bilo, pa smo vsi preživeli.

Ali ste si po uporabi stranišča umili roke?

To je pa vprašanje. Zdi se mi, da je bilo tam nekaj za umivanje, da je bil lavor, pa brisača in vrč z vodo, da si roke malo splaknil.

Kako pa ste skrbeli za zračenje?

Danes je potrebno veliko zračiti, takrat pa to ni bilo tako pogosto. Včasih je bilo zjutraj mrzlo, a smo kar zdržali. Bil je sneg, da smo vsi mokri prišli v šolo. Tudi čevlji niso bili tako kvalitetni kot danes. Starši niso imeli toliko denarja, zato smo bili v vsem bolj skromni. Mokro obleko in obutev smo sušili kar pri peči. Za ogrevanje smo imeli okrogle zelene peči, pločevinaste, kraljice peči, se mi zdi, da so jim rekli. To so bile visoke peči dva metra in pol ali tri metre. Da pa so grele, jih je bilo potrebno zakuriti. Gospa Mila Osolin je morala vsako jutro nanositi drva iz drvarnice in v vseh učilnicah zakuriti peč, da je bilo vsaj malo toplo. Oblačila in obutev niso bila takšne kvalitete kot danes. Od brata sem dobil čevlje, črne gležnarice z vezalkami. S temi čevlji sem hodil v prvi in drugi razred. Že prvo uro v prvi razred sem šel sam, nihče ni šel z menoj, da bi me spremljal. Od doma, to je bilo približno dva kilometra peš, sem pripešal v šolo. V družini smo bili štirje otroci, samo oče je zaslužil, mama pa je bila doma gospodinja; čeprav je imela izobrazbo, je zaradi otrok ostala doma. To je bilo kar običajno v tistih časih, da so bile mame doma pri otrocih.

Ali se kaj spomnite, kako je bilo, ko so napeljali vodovod?

Doma, v Zgornjih Jaršah, smo imeli vodovod prej, preden smo ga dobili v šoli (že leta 1960 ali 1961). To je bil vodovod iz Homca, potem pa so naredili še povezavo z Domžalami. Vodovod v Domžalah je bil odprt leta 1968. Lahko, da so ga imeli že kakšno leto prej, a uradno je bil odprt takrat. Spomnim se, da je bila nasproti občine fontana. Tam so neko sončno, toplo nedeljo dopoldne, maja ali junija, slavnostno odprli vodovod. Šola pa ga je dobila leta 1962. Takrat sem bil še v jarški šoli, to spremembo sem doživel, a se tega bolj slabo spomnim. Dva razreda sta bila, pouk pa smo imeli izmenski. Kjer je danes telovadnica, je bil en razred, nad njo je bil še en razred. En razred pa je bil še v nadstropju, na zahodni strani. Dobro se spomnim, da je, ko smo imeli šolo popoldne, sonce z zahodne strani sijalo v razred. Tam, kjer je danes zbornica, so imeli stanovanje Flajsovi, pa tudi spodaj, v pritličju so imeli sobe. Vhod v šolo pa je bil z

zahodne strani, s ceste. Vse naokrog šole je bila ograja, podobna, kot je sedaj pri igrišču, samo da je bila ograja še okoli vrta. Šolski vrt je bil tam, kjer je sedaj Hauptmanova hiša (tam je bil doma znani kolesar Andrej Hauptman, zelo uspešen na olimpijskih igrah, uspešen selektor za naše kolesarje na zadnjih olimpijskih igrah v Tokiu; kot otrok je živel tukaj). Tam je bil takrat še šolski svet.

Kje je bila higiena pomanjkljiva?

Tudi doma smo imeli samo vodnjak. Tudi doma si nismo toliko umivali rok kot danes. To ni primerljivo z današnjim časom. Po drugi strani pa je danes voda lahko okužena. A mi imamo še kar dobro vodo. Tudi takrat je bila voda problematična, a se tega nismo zavedali. Mlinščica je tekla v različnih barvah, v rdeči in roza, v njej je bilo veliko plastike, ker so v Kamniku izdelovali gume in so ostanke od vrezovanja gumbov metali kar v Mlinščico, da so »platke« plavale po vodi. Pa tovarna Utok v Kamniku je splakovala usnje v Mlinščici, potem je bila tukaj, v Zgornjih Jaršah, še tovarna Induplati, kjer so imeli barvarno. Tudi barve so splakovali kar v Mlinščici. Na drugi strani Kamniške Bistrice je še papirnica na Količevem. Ali sta opazili, kakšna voda še danes teče iz papirnice v Kamniško Bistrico? Očitno nimajo prav dobre čistilne naprave, saj iz nje priteče voda sive barve. Izliva se v Bistrico malo pod mostom, kjer gre železniška proga iz Zgornjih Jarš čez strugo Kamniške Bistrice proti Količevem. Rečemo mu tudi količevski most. Pitno vodo smo pred napeljavo vodovoda dobivali iz vodnjakov. Vodnjaki so bili izkopani v pesek, v zemljo, tako kot so bili tukaj, pri jarški šoli, so bili tudi po vasi na približno sto ali dvesto metrov vaški vodnjaki. Če pa so imeli kje malo več denarja, so vodnjak naredili na svojem dvorišču. Pri nas doma smo imeli 22 metrov globok vodnjak, ki je bil skopan in zabetoniran, ni pa bil zabiti v tla. Polmetrske modele so vzdali v vodnjake in nastale so nekakšne stopnice, da si lahko šel po njih v vodnjak, 22 metrov globoko. Dva možakarja, ki si jih najel in plačal, sta delala to. Tudi moj ata jih je najel, da sta skopala in izdelala vodnjak. Malo sta odkopala material, postavila okrogli kovinski model, približno pol metra visok, s škripcem sta spravila izkopani material iz vodnjaka, postavila sta modele in jih zalila z betonom. Potem sta dva dni počakala, da se je beton posušil, nato pa sta kopala naprej. In to je trajalo kar nekaj dni, da je bil tak vodnjak izdelan. Ko sta ta dva delavca pri nas kopala vodnjak v globini 22 metrov, bi se kmalu zgodila nesreča. O tem mi je pripovedoval ata. V kovinsko vedro je spodnji delavec, ki je kopal, naložil pesek ali glino, kar je pač bilo tako globoko v zemlji, in je to potem dal na kavelj od škripca, drugi pa je vedro vlekkel na površje in material potem stresel stran. Zgodilo pa se je, da tisti spodaj vedra ni dal na kavelj, ampak na rob kavlja. Če bi vedro padlo s kavlja, bi lahko tistega, ki je bil spodaj, ubilo, lahko bi umrl. Naloženo vedro je bilo težko, pa še velika globina je bila, tako da bi bila sila še večja. Ko je zgornji delavec opazil, kaj se je zgodilo, je samo hitro zagrabil za vedro, da se ni snelo s kavlja, čisto je prebledel in se tako ustrašil, da je rekel: »Samo ven pridi, končajva za danes!« Tako sta za tisti dan delo zaključila, lahko pa bi se zgodila tragedija. Čez dan se je potem dvignila podtalnica, voda je napolnila vodnjak in naš vodnjak je bil dokončan.

Takrat Kamniška Bistrica še ni bila regulirana, zato je bila verjetno talna voda višja.

Ja, ampak so kmalu zatem začeli delati jezove na Kamniški Bistrici, mogoče okoli leta 1965. Zelo lepo so obdelali bregove s skalami, pa bruna so dali v strugo. Papirniški most in železniško progo s postaje Jarše proti papirnici so delali leta 1948. Leta 1949 so moji starši zidali našo hišo, mene še ni bilo, rojen sem leta 1952, leto dni prej so se vselili v novo hišo. Takrat je bil tisti most že narejen. Narejen je bil tudi že prekop Pšate, ki poteka od Suhadol preko Mengša do Kamniške Bistrice.

V kroniki je zapisano, da leta 1956 še niso začeli z regulacijo Kamniške Bistrice. Pa da so pobirali koloradskega hrošča.

Jože Ručigaj mi je pripovedoval, da so vsako nedeljo šli po njivah pobirat koloradskega hrošča. V prizidku kulturnega doma v Grobljah, kjer je bila Kmetijska zadruga Jarše, pa so ga oddajali. Šteli so koloradske hrošče, koliko jih je kdo nabral, potem pa so dobili nekaj malega plačila zanje. To je bilo dobro, ker je bilo koloradskega hrošča manj, niso pa zastrupljali zemlje in rastlin, kot se je dogajalo kasneje. Če so pa zastrupili hrošče na njivah, pomeni, da je bila zastrupljena tudi talna voda, saj je šel strup tudi v zemljo. Pa še nekaj mi je pripovedoval Jože Ručigaj – tiste rjave kebre, majske hrošče so tudi pobirali. Pri šoli so imeli skopano jamo, kamor so vrgli nabrane hrošče in jih polili s kropom.

Zakaj so jih majski hrošči motili, saj niso škodljivi?

Ne vem, zakaj so jih kebre motili. Mislim, da niso tako škodljivi, kot so koloradski hrošči. Za to pa niso dobili nič plačano. Izgleda, da se je nekdo spomnil, pa so jih lovili in pobirali.

Šolska kronika omenja, da je bil maja 1963 potres. Ali se tega kaj spomnite?

Spomnim se potresa maja 1963. Bili smo zunaj na dvorišču, oče, brat, več nas je bilo, ko se je zamajalo. Bilo je ob desetih ali enajstih dopoldne. Sonce je bilo, lepo, toplo majsko vreme. Prav dobro se je čutilo, ko se je vse majalo. To je bil zelo močan potres, ki je porušil Skopje, glavno mesto Makedonije.

Ali je tukaj tudi kaj porušil?

Ne, v šoli ni nič porušil. Mogoče se je kje porušil kakšen dimnik, če je bil bolj slab. Kakšna opeka je padla s strehe, to je bilo pa tudi vse.

V šolski kroniki piše, da so morali starši za šolsko malico nekaj prispevati.

Malo je bilo potrebno plačati malico. Drugače je bilo vse lepo urejeno, tudi z učiteljicami smo se lepo razumeli.

V kroniki jarške šole piše, da so na zdravniškem pregledu ugotovili, da so bili nekateri otroci podhranjeni. Ali se spomnite, da bi bili otroci lačni?

Ne. Mislim, da smo kar vsi dobivali malico, ne spomnim se, da bi je kdo ne dobival. Bili pa so kmetje malo zapostavljeni in niso dobivali nič pomoči. Rekli so: »Saj vi pa imate kmetijo, vi imate doma vsega zadosti.« To po eni strani ni bilo prav.

V kroniki piše, da je imela večina otrok zdravstveno knjižico zaradi zaposlitve staršev v tovarnah. Se pravi, da zdravstvene knjižice niso imeli vsi.

Kmetje je niso imeli. Oni so bili tudi glede zdravstva malo prikrajšani.

Ali ste imeli tudi zobozdravstvene preglede?

Zobe so pregledali in popravljali v zobni ambulanti v Zgornjih Jaršah. Zobozdravstvena ambulanta je bila levo od Majčevega dvora, kjer je bila tudi ambulanta tovarniške zdravnice dr. Marije Šiška. Potem so tam naredili stanovanja. Tam je delal tudi zobotehnik Vladimir Stjasni, ki je bil znan po tem, da je pisal besedila za slovenske popevke. Zobozdravstvene preglede smo imeli tudi mi, dr. Šiška pa je prišla tudi na dom, kot sem že prej omenil.

Kako so skrbeli za šolsko zgradbo v Jaršah?

Mila Osolin je učilnice tudi čistila. Zjutraj je najprej v vseh učilnicah zakurila peči, potem je pripravila malice, nazadnje pa je morala še pomesti in odnesti smeti. Nekajkrat na leto je morala

poribati lesene deske, to je bil pod, ki smo ga takrat imeli. To delo je bilo še posebej naporno, ker je morala umakniti mize in na kolenih poribati tla. Pod se je tako tudi razkužil. Stene so večkrat prebelili in s tem tudi razkužili. Bilo je čisto, saj so dobro skrbeli za to. Bilo pa je neprimerno drugače kot danes. Včasih takih podov, kot so danes, ni bilo, samo bile so navadne deske. S kurjenjem peči pa se je še več nasmetilo.

Ali vas je bilo v razredu več kot danes? Danes je učilnici največ 28 učencev.
Mislim, da je bilo kar nekaj podobnega. Imam fotografije, pa nas lahko preštejete.

Slika 5: Učenci 4. razreda jarške šole v šolskem letu 1962/1963. Anton Košenina stoji zadaj, prvi z desne. V zadnji vrsti je učitelj Rajko Radmilič. Na fotografiji je 22 učencev. (arhiv Antona Košenine).

Zahvaljujete se vam za pogovor.

4.3 INTERVJUJI Z OSTALIMI DOMAČINI

Po elektronski pošti sva dobili še odgovore na najina vprašanja s strani petih domačinov iz Srednjih Jarš, ki jih bova predstavili skupaj, saj so vsi obiskovali jarško šolo potem, ko je bila že obnovljena. Vprašalnik so izpolnili:

- Jožica Herle, roj. Kralj, je jarško šolo obiskovala od leta 1958 do 1963 (takrat je bila petletka, nato je nadaljevala šolanje v Domžalah),
- Marjan Zalokar je jarško šolo obiskoval od leta 1961 do leta 1969,
- Jožica Šuštar, roj. Letnar, je šolo obiskovala v obdobju 1967–1971,
- Marija Logar je jarško šolo obiskovala v obdobju 1967–1971 in
- Barbara Planinšek je jarško šolo obiskovala v obdobju 1972–1978.

Pri odgovorih bova navajali le kratice informatorjev in leto obiskovanja jarške šole.

Ali se spomnite, katere nalezljive bolezni so takrat razsajale med učenci jarške šole?

J. H., 1958–1963: »Takrat so razsajale običajne nalezljive otroške bolezni, kot sedaj, s tem, da so takrat razsajale tudi garje. Rečeno je bilo, da je bila to posledica nečistoče.«

M. Z., 1961–1969: »Ni bilo nobenih bolezni.«

J. Š., 1967–1971: »Leta 1969 je bila zlatenica tipa A, ošpice in mumps.«

M. L., 1967–1971: »Ni bilo nalezljivih bolezni.«

B. P., 1972–1978: »Ne spomnim se nalezljivih bolezni.«

Ali ste tudi vi imeli kakšno nalezljivo bolezen v tistem času? Če ste jo imeli, kakšni so bili simptomi in kako je potekalo okrevanje?

J. H., 1958–1963: »V tistem času sem tudi jaz prebolela večino otroških nalezljivih bolezni. Bolezen je potekala normalno, brez zapletov. Okrevanje pa tudi ni bilo predolgo.«

M. Z., 1961–1969: »Bolezni nisem imel.«

J. Š., 1967–1971: »Jeseni leta 1969 je bilo okuženih precej otrok. Nekateri smo bili tudi v bolnišnici od enega do tri tedne. Potem smo imeli tudi v šoli dietno hrano (malico). Namesto salame ali paštete smo dobili kruh z marmelado.«

M. L., 1967–1971: »Imela sem zlatenico in angino. Obakrat sem bila v bolnici.«

B. P., 1972–1978: »V času šolanja sem bila večinoma zdrava. Spomnim se samo želodčnih težav, zaradi katerih sem večkrat manjkala pri pouku.«

Ali se je okužba z nalezljivo boleznijo širila med učenci jarške šole in med otroci znotraj vaše družine?

J. H., 1958–1963: »Otroške bolezni so se širile med učenci in med sorojenci v družini.«

M. Z., 1961–1969: »Ne.«

J. Š., 1967–1971: »Zlatenica se je širila zaradi okužene vode. Zbolelo je veliko učencev, v naši družini trije otroci. Veliko nas je prebolevalo tudi mumps, ki se je širil tudi po družinah.«

M. L., 1967–1971: »Za zlatenico smo zboleli trije otroci v naši družini in nekateri sosedovi otroci. Kako je bilo s sošolci, ne vem. Menda je bila kriva voda.«

B. P., 1972–1978: »Ne bi vedela.«

Ali ste se v času, ko ste obiskovali jarško šolo, cepili proti kateri od nalezljivih bolezni? Če ste se, kakšne reakcije ste imeli po cepljenju?

J. H., 1958–1963: »Vem, da so me cepili proti vsem potrebnim otroškim nalezljivim boleznim, ne spomnim pa se, da bi imela kakšne posebne zdravstvene težave in reakcije zaradi tega.«

M. Z., 1961–1969: »Kolikor se spomnim, smo bili cepljeni proti ošpicam in otroški paralizi. Reakcij nismo imeli.«

J. Š., 1967–1971: »Vsako leto smo imeli tudi testiranje na prisotnost tuberkuloze (rekli smo besežiranje – test BCE). Na podlaket so nam vbrizgali antigene tuberkuloze. Tiste, ki smo imeli veliko reakcijo (nad 9 mm velik rdeč krog na mestu vboda), so nas poslali na pregled k specialistu. Sama sem jemala tablete za TBC približno pol leta.«

M. L., 1967–1971: »Spomnim se besežiranja. Cepili so nas v podlaket.«

B. P., 1972–1978: »Cepili so nas, ne vem pa, proti katerim boleznim. Reakcija je bila rdečina in oteklina na mestu cepljenja, tudi bolelo je.«

Kako ste na jarški šoli skrbeli za higieno (umivanje rok, higienske navade pri malici in na stranišču)?

J. H., 1958–1963: »Za higieno smo morali vsekakor skrbeti. Dokler nismo imeli vodovoda, smo imeli v učilnici posodo z vodo za umivanje rok in splošno higieno. S seboj smo morali nositi brisačke za brisanje rok in prtičke iz blaga za pogrinjek pri malici. V stranišču je bila posoda z vodo, za katero je skrbela snažilka.«

M. Z., 1961–1969: »Posebnega poudarka na higieni takrat ni bilo.«

J. Š., 1967–1971: »Ne spomnim se, da bi to kaj posebej poudarjali. Pred malico si nismo umivali rok.«

M. L., 1967–1971: »Ne spomnim se, da bi nas opominjali na umivanje rok.«

B. P., 1972–1978: »Malico smo v jarški šoli imeli v razredu. S seboj smo morali nositi prtiček iz blaga, ki je moral biti čist, učiteljica ga je preverila. Ne spomnim se, ali so nas kaj opominjali, naj si pred in po malici umijemo roke. Miza pa je morala biti po malici čista.«

Ali ste za umivanje uporabljali milo? Kakšne so bile brisače, v katere ste se brisali umite roke?

J. H., 1958–1963: »Uporabljali smo trdo milo, ne tekočega. Brisačke iz blaga smo, kot sem že omenila, nosili od doma.«

M. Z., 1961–1969: »Kolikor se spomnim, nismo imeli mila in brisač.«

J. Š., 1967–1971: »Pri umivalniku je bilo navadno milo in frotiraste brisače.«

M. L., 1967–1971: »Mila se ne spomnim, brisače pa so bile frotiraste.«

B. P., 1972–1978: »Brisače so bile iz blaga, milo pa je bilo pri umivalniku.«

Kdo je skrbel za čiščenje in zračenje prostorov? Kako je to potekalo?

J. H., 1958–1963: »Za čiščenje in zračenje smo morali v grobem poskrbeti sami, ostalo so opravile snažilke. Spomnim se, da smo morali ob koncu leta očistiti šolske klopi in stole ter jih premazati s posebnim premazom, da so bile pripravljene za naslednje šolsko leto.«

M. Z., 1961–1969: »Verjetno je za to skrbela čistilka. Zračenja prostorov med poukom ni bilo.«

J. Š., 1967–1971: »Čistile so čistilke ali učiteljice. Zračili smo občasno.«

M. L., 1967–1971: »Kadar je bilo potrebno, je učiteljica odprla okno.«

B. P., 1972–1978: »Za čiščenje in zračenje so bili zadolženi dežurni učenci.«

Ali je bil v šolo že napeljan vodovod?

J. H., 1958–1963: »Do leta 1962 še ni bilo vodovoda. Za vodo so poskrbeli hišnik in snažilke, mi – učenci, pa smo morali varčno ravnati z njo.«

M. Z., 1961–1969: »Vodovod smo imeli.«

J. Š., 1967–1971: »V šoli je bil vodovod. Vodovodna pipa je bila tudi v razredih.«

M. L., 1967–1971: »Vodovod je že bil.«

B. P., 1972–1978: »Šola je imela vodovod.«

Kje je bila po vašem mnenju higiena pomanjkljiva, če jo primerjate z današnjimi higienskimi navadami?

J. H., 1958–1963: »Mislim, da smo vodo pogrešali najbolj na stranišču. Z današnjimi pogoji higiena ni primerljiva.«

M. Z., 1961–1969: »Po mojem mnenju je bila higiena mogoče res pomanjkljiva glede na današnji čas. Menim pa, da je danes pretirana. Zaradi ogromne uporabe čistil in praškov so otroci danes preveč občutljivi, imajo ogromno alergij itd. Včasih smo bili veliko bolj zdravi, ker smo več prostega časa preživeli v naravi in ne pred TV-ji ali telefoni.«

J. Š., 1967–1971: »V primerjavi z današnjimi navadami je bila higiena pomanjkljiva.«

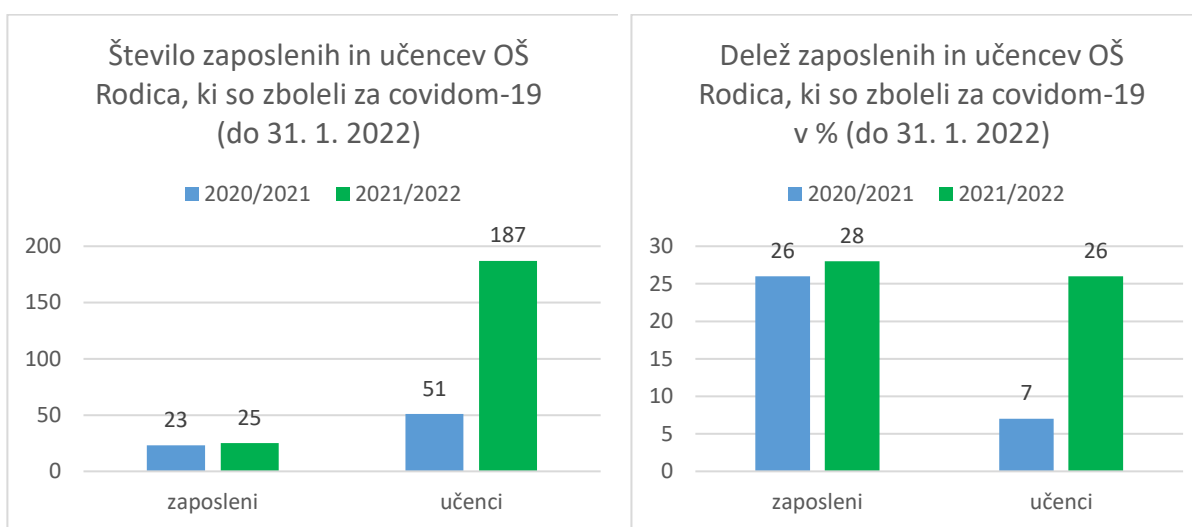
M. L., 1967–1971: »Ne bi rekla, da je bila higiena pomanjkljiva. Toliko poudarka na higieni pa sigurno ni bilo, kot je sedaj.«

B. P., 1972–1978: »Zdi se mi, da higiena ni bila pomanjkljiva, saj nismo zbolevali zaradi nehigiene. Se mi pa zdaj zdi, da je včasih higiena pretirana.«

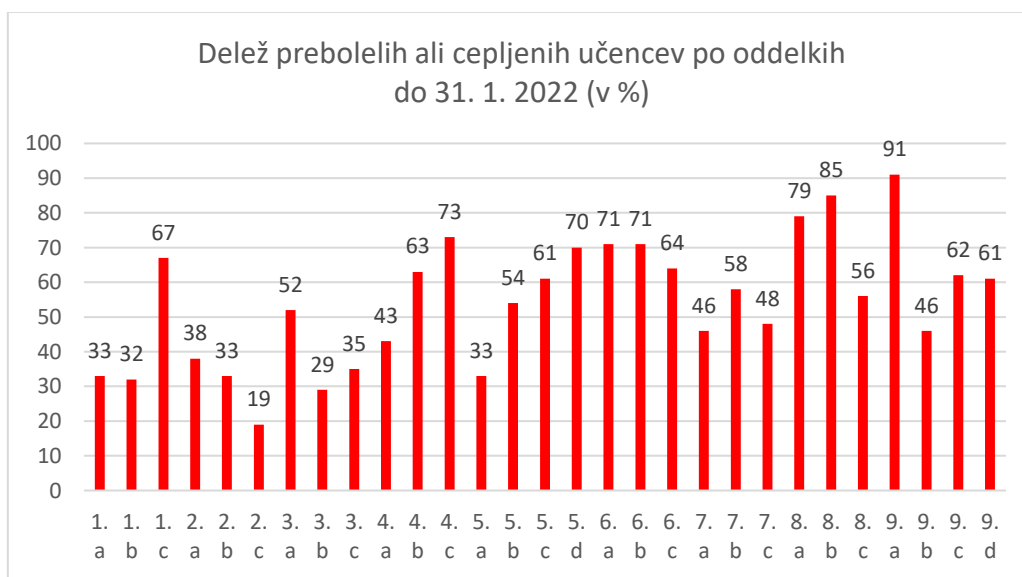
5 EPIDEMIJA COVIDA-19 IN HIGIENSKE NAVADE NA OŠ RODICA DANES

5.1 NEKAJ UGOTOVITEV IZ STATISTIČNI PODATKOV O EPIDEMIJI COVIDA-19 NA OŠ RODICA

Ravnateljica, ga. Milena Vidovič, nama je pripravila izpise podatkov iz baze NIJZ o naši šoli (brez imen učencev in zaposlenih). Na osnovi teh podatkov sva izdelali več preglednic in grafikonov, ki so v prilogi raziskovalne naloge. Na tem mestu povzemava le nekaj najpomembnejših ugotovitev.

Po uradnih podatkih, ki so bili oddani v bazo podatkov NIJZ, je v lanskem šolskem letu za covidom-19 zbolelo 23 zaposlenih (26 %) in 51 učencev (7 %), v letošnjem šolskem letu pa 25 zaposlenih (28 %) in 187 učencev (26 %).

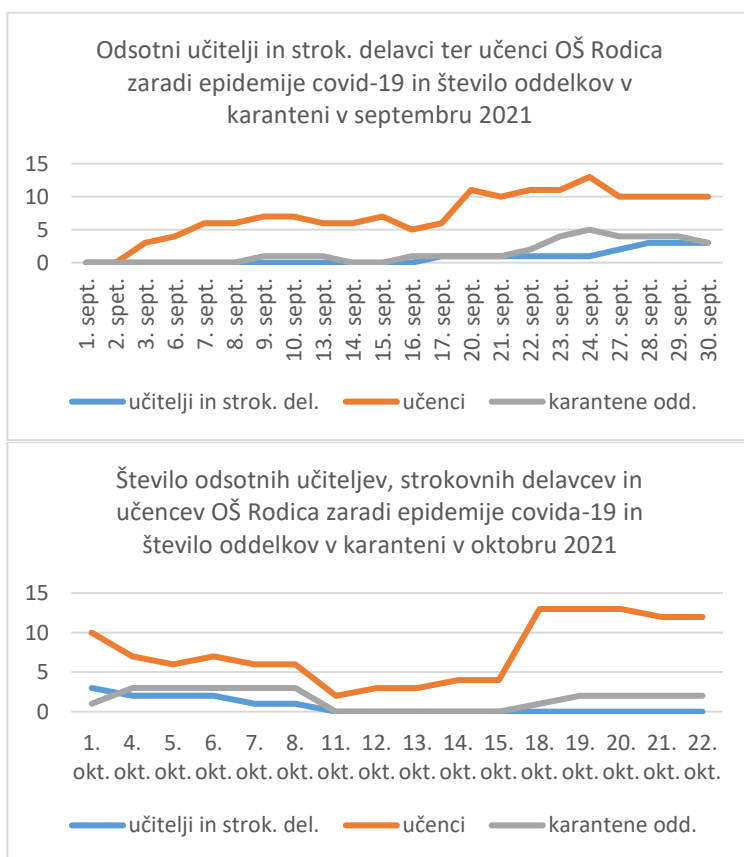
Ob koncu ocenjevalnega obdobja, 31. 1. 2022, so učitelji poročali o številu učencev, ki so opravičeni samotestiranja zaradi prebolelosti covid-19 ali cepljenja. Podatke prikazuje zgornji grafikon.

Kakor lahko vidimo, je **največ prebolelih in cepljenih** v 9. a oddelku (91 %), v 8. b oddelku (85 %) in 8. a (79 %). Najmanj prebolelih in cepljenih pa je v 2. c (19 %), v 3. b (29 %) itd. Na šoli je bilo 31. 1. 2022 povprečno **54 % učencev**, ki so že preboleli covid-19 ali pa so bili cepljeni, zato se je tega dne samotestiralo 46 % vseh učencev.

Ko so v oddelku odkrili okužbo, je ravnateljica glede na zadnji stik z okuženim učencem odredila čas **karantene**, v katerem so se šolali na daljavo. V lanskem šolskem letu je bilo v karanteni v času pouka deset oddelkov, en oddelek pa je bil v karanteni v času zimskih počitnic. V karanteni so bili skupaj 47 delovnih dni. V letošnjem letu je bilo do 31. 1. 2022 v karanteni 26 oddelkov, vsi, razen treh (2. b, 3. b in 6. c). 14 oddelkov je imelo po eno karantensko obdobje, osem oddelkov po dve, trije oddelki so imeli po tri karantenska obdobja (3. a, 6. b in 8. c). Največkrat je šel v karanteno 4. c in sicer kar petkrat.

Odsotnosti učencev in zaposlenih zaradi epidemije covid-19 ter število karanten v šolskem letu 2021/2022 (do 31. 1. 2022)

Iz uradnih šolskih podatkov sva izdelali spodnje grafikone, s katerimi sva prikazali odsotnosti učencev, zaposlenih in število oddelkov v karanteni. Podatki po mesecih prikazujejo potek epidemije in posamezne viške okužb.

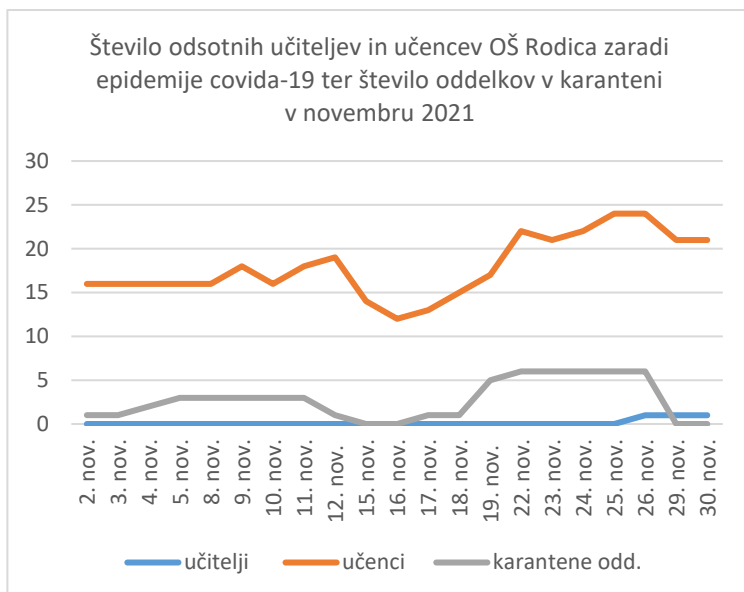

SEPTEMBER 2021

Že kmalu po 1. septembru se je začela tudi epidemija covid-19. Število učencev, ki so zboleli ali so bili odsotni zaradi okužb v družini, se je večalo od 2. septembra dalje do 9. septembra (odsotnih sedem učencev). Po 17. septembru pa je število odsotnosti začelo rasti hitreje in je višek doseglo 24. septembra, ko je bilo odsotnih 13 učencev. Potem se je število odsotnih zmanjšalo na 10 učencev. Na višku odsotnih učencev je bilo v karanteni pet oddelkov.

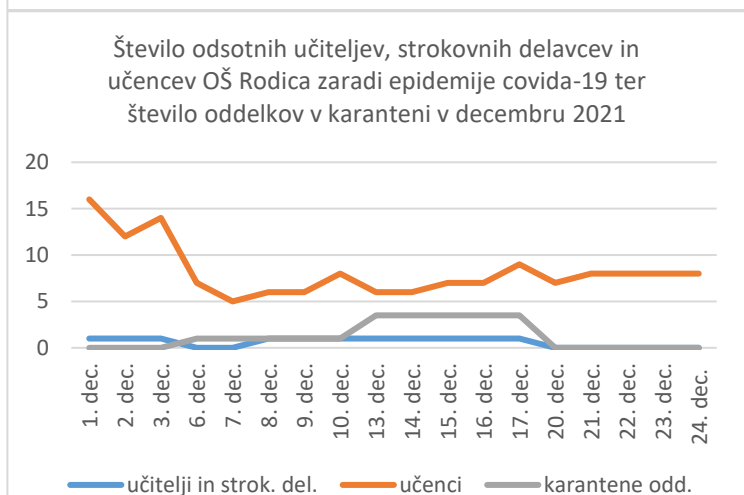
OKTOBER 2021

Upadanje števila odsotnih učencev se nadaljevalo vse do 11. oktobra, ko sta bila odsotna samo dva učenca. V naslednjih štirih dneh se je začela počasna rast števila odsotnih, karanten in odsotnosti učiteljev pa v tem času ni bilo. Od 18. do 20. oktobra pa bila skokovita rast od 4 na 13 odsotnih učencev. Več kot 12 odsotnih učencev je bilo potem do konca meseca oktobra 2021. Nekaj oddelkov je bilo tudi v karanteni, odsotnosti učiteljev pa v tem času ni bilo.

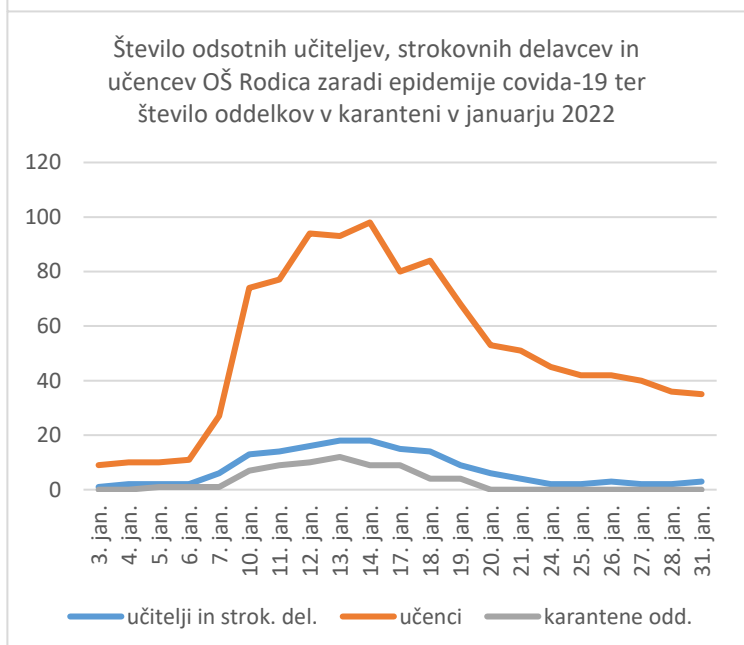
NOVEMBER 2021

V novembru je bilo odsotnih več učencev, kot na višjih odsotnosti v septembru in oktobru. Iz tega lahko sklepava, da je bila epidemija v polnem teku. Največ odsotnih je bilo 25. in 26. novembra (po 24 učencev), najmanj pa 16. novembra (12 učencev). Odsotnim učencem so sledile tudi karantene, med učitelji pa odsotnosti do 26. novembra ni bilo.

DECEMBER 2021

V decembru se je epidemija umirila, število odsotnih učencev pa je začelo 7. decembra upadati od 17 na pet. Med pet in devet odsotnosti učencev je bilo potem do konca decembra 2021. Posamezni učitelji in oddelki so bili odsotni oz. v karanteni.

JANUAR 2022

V drugem tednu januarja nas je zajel peti val epidemije covid-19, ki ga je povzročal omikron, različica koronavirusa. Epidemija je doživela skokovit porast med 6. in 10. januarjem 2022 in je dosegla višek 14. januarja, ko je bilo odsotnih 98 učencev in 18 zaposlenih. Temu so sledile tudi karantene oddelkov. 14. januarja je bilo v karanteni 18 oddelkov od skupaj 29. Po 21. januarju se je epidemija začela spet umirjati tako, da je bilo 31. januarja zaradi epidemije odsotnih še 35 učencev.

5.2 INTERVJU Z RAVNATELJICO MILENO VIDOVIČ (1. 2. 2022)

Pogovor z ravnateljico sva načrtovali večkrat, vendar smo med tem vse tri zbolele za covidom-19, tako da sva ga izvedli šele 1. februarja 2022.

Slika 6: Z ravnateljico, gospo Mileno Vidovič, sva se pogovarjali 1. februarja 2022.

Cilj našega pogovora je opisati obdobje epidemije covid-19 od začetka do danes na OŠ Rodica. Zato je najino vprašanje naslednje: »Kako so se spreminjali ukrepi za preprečevanje epidemije po posameznih valovih?«

PRVI VAL EPIDEMIJE COVIDA-19

Obdobje prvega vala je trajalo od sredine marca do sredine maja 2020. Marca smo dobili prve informacije o tem, da tudi pri nas prihaja do okužb in da te eksponentno rastejo. Marca je bilo obdobje, ko je bilo potrebno ukrepati. Ta ukrep je bil zapiranje šol. Spomnim se, da je bil 13. marec, petek, dan pred tem smo imeli sestanek na občini, kjer se je zadeva opredelila z vidika lokalne skupnosti. Kot da se je zgodilo čez noč, ko smo se spraševali, kako bo sedaj tekel proces z učenci, kako bomo delali to in kako ono. Z Ministrstva ni bilo nobenih usmeritev, a nekaj je bilo potrebno narediti tistega 13. marca. Z učitelji smo se zbrali na sestanku v avli, da smo pripravili neke smernice, kako naj zadeve zaženemo in to je bilo pravzaprav vse.

Tega dne je veliko učencev že manjkalo. Zdi se mi, da se je vnesel nek strah, kaj se lahko zgodi, čeprav se ni dejansko še nič posebnega dogajalo. Starši so se kljub temu odločili, da otroke raje zadržijo doma. V ponedeljek, 16. marca, pa smo imeli že uradno pouk na daljavo. Ukrepi pred tem so bili podobni, kot pri drugih nalezljivih boleznih, npr. v času ptičje gripe, prašičje gripe itd. Že takrat, ko so se virozna obolenja začela pojavljati, smo bili dolžni narediti načrt dodatnih ukrepov. Smernice so bile zapisane v »Načrt zagotavljanja kontinuiranega dela na OŠ Rodica v času koronavirusa«. Vzpostavili smo nekaj ukrepov, kot npr. v času ptičje gripe.

O šoli na daljavo pred tem še nikoli nismo razmišljali, kajne?

To pa ne. Kljub temu, da je ob določenih obolenjih veliko učencev manjkalo. Že tistega januarja 2020, malo pred zaprtjem šol, smo imeli masovna virozna obolenja, ko je manjkala polovica učencev v razredu ali še več, ponekod so bili samo trije do pet otrok v razredu. Takrat se sicer še ni govorilo o koronavirusu, niso ga še identificirali, lahko pa je bil že kakšen tak virus. Epidemiologi so takrat razlagali, da gre za nenavadna dihalna obolenja. Do 25. februarja 2020 smo morali pripraviti načrt, ki zajema ukrepe za sprotno vzdrževanje čistoče, večkrat dnevno razkuževanje vseh površin, ki jih vsi prijemamo, recimo kljuke, stikala itd. Čistilkam smo dali navodila, sploh v popoldanskem času, da razkužujejo oprijemala stolov, držala, zadnja naslonjala in mize. Nismo imeli pa še nekaterih drugih ukrepov, npr. razkužil za roke. Zdelo se je, da to ni nič drugače kot vsako leto, ko smo prišli v fazo obolenj. Narediti smo morali okrepljen higienski ukrep, ki pa se je najbolj dotikal zaposlenih, ki skrbijo za čistočo v šoli.

Ali imate mogoče podatke, kdaj so bili pred tem obdobjem podobni ukrepi?

Mislim, da je bilo to enkrat leta 2009. Pogledati bi morala, kdaj sem nazadnje delala tak načrt. Spomnim se, da smo v neko bazo podatkov sporočali, koliko otrok je odsotnih. Sedaj je to zelo enostavno, ker obstaja posebna aplikacija. Podatke, ki jih dobimo, dnevno vnesemo v to splošno statistiko. Takrat pa smo prisotne oz. odsotne preštevali in podatke sporočali na tri dni. Podatke smo pošiljali na NIJZ, takrat je bil to še Inštitut za javno zdravje. Potem je bilo obdobje mirovanja. Vedeli pa smo, da ko se pojavi pozna jesen, se pojavijo tudi virozna obolenja in takrat so dobile čistilke navodila za razkuževanje in čiščenje določenih površin.

Dodatno razkuževanje se je torej izvajalo že prej.

To se je delalo ves čas, to pri nas sploh ni bilo nekaj novega. Novo je bilo to, da smo, ko so učenci prišli nazaj z daljših karantenskih obdobj (že spomladi leta 2020), morali tudi dopoldne večkrat čistiti sanitarije, pa v garderobah za šport so čistilke prebrisale površine po vsaki skupini, tega prej nismo delali. Takrat se je izkazalo, da je ena jutranja čistilka premalo, zato smo s časovnim zamikom uvedli še drugo čistilko za dopoldanski čas. Obe sta potem bolj intenzivno delali to, kar sem omenila, sproti sta tudi praznili koše za smeti po učilnicah. S tem sta nekaj dela prihranili popoldanskim čistilkam. Ker je bilo več rednega vzdrževanja preko dneva, ga je bilo popoldne manj. Ko so učenci maja oz. v začetku junija 2020 prišli nazaj v šolo, so bili potem vezani le na eno učilnico, ni bilo več selitev, česar še zmeraj ni. To je bil ukrep »mehurčkov«, se pravi, da smo že maja 2020 dobili mehurčke. Mehurčki so pomenili vezanost učnih skupin znotraj matične učilnice, kjer se lažje prepozna rizične kontakte.

Za učitelje so bile potem uvedene obvezne maske, kajne?

Ko smo prišli nazaj s spomladanske splošne karantene, smo se glede tega še malo lovili. Priporočljive so bile maske, a mask na trgu še ni bilo mogoče kupiti. Ko so prišli otroci nazaj v šolo, smo dobili prve pakete z maskami s strani Civilne zaščite. Pred tem je šola kupila tekstilne maske za zaposlene, a se je kasneje izkazalo, da te ne nudijo dovolj dobre zaščite.

Ali je bilo to že obdobje, ko smo delili oddelke na pol?

Ja, res je, maja 2020, ko so prišli nazaj mlajši učenci, prvo triletje, so prišli pod tem organizacijskim pogojem. Se pravi, prepolovili smo oddelke, kar pa je trajalo samo toliko časa, dokler niso prišli nazaj v šolo še vsi ostali oddelki, ker sicer ne bi bilo zadosti prostora. Šola je prostorsko zelo omejena. Takrat je za učence prvega triletja pouk potekal na specifičen način. Učiteljica, ki je sicer poučevala v oddelku, je prehajala iz ene polovice v drugo polovico, pol skupine pa je bilo potrebno kombinirati z učiteljem podaljšanega bivanja. Po pouku je bilo v podaljšano bivanje vključenih bistveno manj otrok. Staršem smo svetovali, da če imajo le možnost, naj poskrbijo, da otroci po pouku odidejo domov. Podaljšano bivanje smo vezali na oddelek, kar pomeni, da sta bili obe polovici oddelka spet skupaj. Čez čas se je izkazalo, da iz

organizacijskih razlogov to ne gre, da niso razlog samo prostorski pogoji. Potrebovali bi dvojen pedagoški kader. Potem je nastal princip, mehurčka, kar je enako oddelku. Ko so starejši učenci prišli nazaj, to je bilo 1. junija, oddelkov nismo več delili.

DRUGI VAL EPIDEMIJE COVIDA-19

Ali so takrat že bile karantene oddelkov?

Ne, karanten takrat še ni bilo. Bila je splošna karantena oz. zaprtje šol in pouk na daljavo, tisto leto o karantenah še nismo govorili. To je bila čisto nova zadeva, ki je nastala v naslednjem šolskem letu 2020/2021. V lanskem letu je bilo v primerjavi z letošnjim letom manj karanten, bilo pa je daljše zaprtje šole. Jesenske počitnice so se podaljšale za en teden, potem pa je devet tednov potekal pouk na daljavo. 18. januarja so v šolo prišli učenci od 1. do 5. razreda, 1. februarja pa še vsi ostali. Takrat je bila tudi debata, da bi – ker so bile pred vrati zimske počitnice – bilo smiselno zimske počitnice malo prestaviti. Ker pa bi bilo potrebno formalno spremeniti šolski koledar, nihče pa ni vedel, kakšno bo stanje, ko bodo nazaj prišli otroci, do tega ni prišlo. Tako smo imeli zimske počitnice po šolskem koledarju (od 22. do 26. 2.), kar pomeni, da so učenci prišli v šolo, bili tri tedne v šoli, potem pa so spet ostali za teden doma. Vmes so se začele pojavljati postopne okužbe med učenci. Ko je prišlo do stika z okuženim, smo imeli potem karantene oddelkov, podobno kot do nedavnega.

Kdaj so potem prišla obvezna testiranja, da so potrdili okužbo s covidom-19?

V letu 2020 so covid-19 prepoznavali po simptomih, če je bilo določeno slabo počutje, hitrega testiranja še ni bilo, potrditev pa je sledila s PCR testom. Prve antigenske teste so za potrebe hitrih testov dobili zdravstveni domovi v jesenskem obdobju leta 2020.

V drugem valu so imeli maske samo učitelji, potem pa so maske postale obvezne za vse?

V drugem valu so imeli maske samo učitelji, za učence pa so bile še zmeraj priporočene. Glede mask se je takoj naredila polarizacija ljudi. Nekateri so to zelo zagovarjali. Potem, ko se je zgodila okužba v oddelku, je kakšen starš poklical, zakaj ne uvedemo mask. Mi pa smo jih otrokom le priporočili, jim svetovali, naj jih imajo. Ali bi zares preprečile okužbe, je drugo vprašanje. Maske so se potem v tretjem valu res umestile, pa še takrat najprej samo na ravni priporočil, dokler niso prišle v vladne odloke, kot zavezujoče oz. obvezne. Če so starši nasprotovali, da bi njihovi otroci nosili masko, smo jih skušali prepričati. V nasprotnem primeru je moral učitelj otroka brez maske umakniti na razdaljo 1,5 do 2 metra od ostalih. Z letošnjim šolskim letom je nekaj dilem v zvezi s tem odpadlo, ni bilo pa nekega splošnega konsenza med ljudmi, kar se tega tiče.

Ali bi v zvezi z drugim valom še kaj dodali?

Pri higienskih ukrepih se je takrat začelo bistveno bolj izpostavljati razkuževanje. Dozatorje smo na vhodih v šolo namestili že maja 2020, ko so se vrnil prvotni otroci. Potem je bilo potrebno narediti talne označbe za smeri gibanja po šoli - okrogle nalepke. Če bi bilo v šoli polovico manj otrok, potem bi bilo to skoraj logično. Če pa je v šoli masa ljudi, ki se na stopniščih in hodnikih preliva, je zelo težko slediti oznakam, saj so hodniki ozki. Občutek imam, da danes nobeden teh označb ne vidi, so bile pa svetovane s strani NIJZ. Uvedle so se tudi razdalje med skupinami oziroma tudi drugače, recimo, ko greste v knjižnico, se vzdržuje razdalja. V naravi je razdaljo na dva metra ali dva metra in pol možno zagotoviti, v šoli pa, kjer se giblje recimo po 600 ljudi, to ne gre. Nekako je postalo vedno bolj logično to, da so učenci v razredu skupaj, ampak jasno je bilo, da tam ne morejo biti na meter in pol oz. dva metra razdalje, ker ni prostora. Princip mehurčka je tisti, ki nas drži v isti zgodbi, ko gremo po hodniku. Vesta, da je bilo vedno več opozarjanja za redno umivanje rok, razkuževanje, higieno kašlja, nasvetov, da prihajate le zdravi v šolo (se pravi, tudi če je samo prehladno obolenje, je bolje kakšen dan ostati doma, da

se vidi, kaj se iz tega razvije). Prezračevanje je bilo že od samega začetka eden izmed ukrepov. Pri tem se je pokazala pomanjkljivost šolske stavbe in nastala je potreba, da bi se vnesle v investicije prezračevalne naprave. Ta standard smo dobili na novih objektih, prizidkih recimo, nova jedilnica ima rešeno prezračevanje, naravno kroženje zraka, vsi ostali prostori pa ne. Tako nam v tem primeru ostane le odpiranje oken.

TRETJI VAL EPIDEMIJE COVIDA-19

V drugi polovici januarja smo prišli v šolo oz. 1. februarja še starejši učenci, potem pa je bil še en val epidemije spomladi.

Po povratku v šole in javno življenje v aprilu 2021 se je predvidevalo, da se bodo ljudje ob velikonočnih praznikih spet malo več družili, da bi bilo bolje zadržati jih na distanci. Zato so svetovati, naj se kljub vsemu umaknejo drug od drugega, naj se praznični obedi temu prilagodijo. Drugič v šolskem letu 2020/2021 je bil sprejet sklep o prepovedi združevanja ljudi v šolah, ki je trajal od 1. do 9. aprila 2021.

Na začetku leta 2021, 25. januarja, se je vzpostavilo obvezno testiranje zaposlenih. Manjšina ljudi, ki so preboleli covid-19, so bili tega opravičeni, vsi ostali pa smo se vsak ponedeljek zjutraj testirali. Testiranje je izvajalo medicinsko osebje iz Zdravstvenega doma Domžale. Potem je prišel marec, ko smo začeli s cepljenji. Prvo cepljenje zaposlenih na naši šoli je bilo 12. marca 2021, ko je večina zaposlenih dobila prvi odmerek cepiva Astra Zeneca, v drugi polovici maja pa še drugi odmerek. Tisti, ki se niso cepili, so morali nadaljevati s testiranjem, ki je potekalo zunaj šole.

Poskusno samotestiranja učencev se je začelo junija 2021. Testi so bili dobavljeni, morali pa smo jih prepakirati. Takrat smo starše najprej povprašali, če soglašajo s samotestiranjem. Ko smo zbrali prijave, so otroci vrečke s testi odnesli domov. Samotestiranje je takrat potekalo prostovoljno doma.

Ali so bili testi enaki kot sedaj?

Ja, bili so enaki testi in isti princip. Ne morem pa reči, ali je bila takrat prepoznana kakšna okužba ali ne. Bili smo že na pragu poletja, epidemija je že malo izzvenela, ampak bilo je dobro, da so nekateri že poskušali s samotestiranjem.

Ali imamo podatke o tem, koliko učencev se je takrat prostovoljno samotestiralo?

To bi se sicer dalo ugotoviti. Prostovoljno so se testirali samo v zadnjem triletju, se pravi 7., 8. in 9. razredi. Ponekod se je samotestirala manj kot tretjina učencev. Povprečje je bilo nekje od četrtine do tretjine učencev v oddelku.

ČETRTI VAL EPIDEMIJE COVIDA-19

Jeseni 2021 se je začel četrti val covid-19.

Na začetku letošnjega šolskega leta smo že znane ukrepe zadržali: razkuževanje, sistem čiščenja, vse, kar je že bilo vzpostavljeno, le da smo vse izvajali s še malo večjo intenziteto kot v predhodnem letu. Napovedi, ki so skušale sporočiti, kaj se bo dogajalo v tem četrtem valu, so bile predvsem te, da se bo spet okrepilo število okužb. Konec septembra smo imeli sestanek s predmetnimi učitelji. Takrat sem pregledala situacijo. Primerjala sem število okuženih učencev in učiteljev septembra 2020 v primerjavi s septembrom 2021. Bilo je praktično podvojeno število, čeprav smo bili še zelo kratek čas v šoli. Že 9. septembra smo imeli prvo karanteno oddelka (7. c). Bila je sicer kratkotrajna, ker je bilo zelo težko ugotoviti, kdaj se je rizičen stik naredil z vsemi ostalimi. Tako smo že septembra začeli s karantenami. Navodila, ki smo jih prejeli s strani Nacionalnega inštituta za javno zdravje (NIJZ) v letošnjem šolskem letu od

septembra pa do 19. januarja, so se zelo spreminjala. Bilo je že sedem sprememb navodil NIJZ, kako šole ravnajo v primeru odkrite okužbe, kako iščemo stike, kako javljamo karantene oz. potencialne karantene, kdo so izjeme od karantene. To je v šolo vneslo ogromno birokratskega dela in sledenja nekim podatkom, ker brez teh podatkov nisi imel kaj narediti.

V četrtem valu, 17. novembra 2021, je bilo uvedeno samotestiranje.

15. novembra 2021 naj bi se vzpostavilo samotestiranje trikrat tedensko, dejansko pa se je začelo izvajati 17. novembra. Imeli smo velike težave s sprejemanjem samotestiranja s strani staršev. To je bila prava mala vojna. Imam fascikel, v katerem hranim grožnje in izsiljevanja nekaterih, pogosto posameznikov ali skupin brez imena in priimka. Nekatere so bile zelo splošne, nekatere pa zelo konkretne. Kazale so na upor ljudi, samo da se je proti nečemu protestiralo. 17. novembra pa se je samotestiranje le začelo izvajati. Konec prejšnjega šolskega leta, ko so se učenci samotestirali poskusno, smo imeli v šoli dodatno delo, saj smo teste morali prepakirati za učence. Odkar pa je uvedeno obvezno samotestiranje, pa so otroci dobili možnost, da na osnovi zdravstvene izkaznice v lekarnah prevzamejo najprej 15 škatel testov, nato pa 20 škatel za samotestiranje.

Takoj na prvem samotestiranju smo ugotovili, da je bil eden od učencev okužen. Na vseh nadaljnjih samotestiranjih je bilo odkritih še veliko okužb učencev. V primeru, da se je bil hitri test pozitiven, je razrednik poklical starše, da so prišli po učenca. Okužbo so potrdili še s PCR testom v zdravstvenem domu. Starši so o rezultatu hitrega testa obvestili zdravnika, ta pa je otroka napotil na PCR test. V začetku smo potrditev okužbe zelo hitro prejeli – starši so o tem obvestili šolo (razrednika ali ravnatelja). Ravnatelj je preveril rizične stike in oddelek napotil v karanteno.

PETI VAL EPIDEMIJE COVIDA-19

Januarja pa je bil že peti val.

Potem pa je 19. januarja 2022 prišla sprememba, ki jo je epidemiologinja, s katero sem ves čas sodelovala, napovedovala že konec decembra in v začetku januarja. Povedala je, da se že pripravlja sprememba, da karanten ne bo več. Takrat se mi je zdelo čudno, ampak menim, da je sedaj to v redu. Od 19. januarja dalje karanten ni več, razen v primeru, ko je v obdobju štirinajstih dni v oddelku pozitivnih 30 % ali več učencev. Ko se pojavi primer pozitivnega testa v šoli, pa se morajo otroci vsak dan sedem dni samotestirati.

To je bila res zelo dobra odločitev, saj je bilo prej ogromno oddelkov v karanteni.

Takoj po novem letu 2022 smo imeli res ogromen porast okužb in karanten oddelkov. To bosta videli iz podatkov. S tem ukrepom pa se je to prekinilo. Vodimo pa podatke o tem, koliko učencev v oddelku je okuženih. Nastavljene imam Excelove tabele po oddelkih, kjer mi program sam izračunava odstotek obolelih v 14-dnevnem obdobju. Če je teh več kot 30 % učencev, potem je kljub vsemu smiselno celoten oddelek poslati v karanteno. Ravno sedaj smo pri enem devetem razredu na tem. Danes bom verjetno odločila o tem, ali gredo v karanteno ali ne. To bo prvi oddelek po 19. januarju. Je pa res, da je prisotnih manj učencev.

Tudi v vašem oddelku (7. b) ste januarja zelo intenzivno zbolevali, ali ne?

Ja, res je. Tudi midve sva v januarju preboleli covid-19.

V takem primeru je situacija drugačna. Imamo pa oddelke, v katerih je preboleznost nižja. Ravno 9. b razred je tak. 9. b je bil v začetku januarja v karanteni, 4. januarja 2022 pa je prišlo do ene okužbe, ostali pa so bili v stiku z njo. Ti otroci so se potem malo umaknili, ko se je začel izraziti izbruh okužb. Izgleda, da pa sedaj okužba prihaja malo za njimi. Zadnji teden (od 24. do 28. januarja 2022) so bili v fazi 7-dnevnega samotestiranja. Pri tem jih je bilo precej več na

hitrih testih prepoznanih za okužene, poleg tega pa je bilo še nekaj karanten zaradi okužb v družini, tako da so morali biti spet doma. Tako je v tem oddelku res veliko število otrok, ki so bodisi zdravi doma ali pa so zboleli. Danes na primer je pri pouku samo osem otrok od 23-ih, zato bomo sprejeli sklep o prehodu na daljavo do konca tega tedna (od 2. do 4. 2. 2022).

Ali je ta odločitev izključno v pristojnosti ravnatelja oz. ravnateljice?

Po novem sistemu je v pristojnosti ravnatelja, da glede na stanje na šoli odloči o tem. Tisto januarско obdobje je bilo tudi pri nas peklensko. Poleg karanten nam je zmanjkalo še kadra, saj je bilo nekaj otrok kljub vsemu v šoli. Sedaj pa se v takem primeru lahko sprejme ukrep generalnega zaprtja cele šole, recimo za 10 dni ali pa tudi več. Ne gre vedno za bolne ljudi, gre tudi za ljudi, ki imajo karantene ali za višjo silo (da so doma zaradi lastnih otrok).

KARANTENE ODDELKOV IN ŠOLANJE NA DALJAVO

Ali je bilo pred tem drugače, ali je bila tudi prej odgovornost ravnatelja za določitev karantene oddelka?

Ko se je v oddelku zgodila okužba, je bilo karanteno potrebno vzpostaviti takoj. Ko smo npr. ugotovili, da je učenka pozitivna in je bilo to s PCR testom potrjeno, je bilo potrebno ukrepati po postopku, ki je zapisan v pravilih. Ugotoviti je bilo potrebno, kdaj je bil zadnji stik te učenke z ostalimi učenci v razredu. Če ni bilo podatka o nekih simptomih, ki so bili lahko prisotni npr. že v petek, ona pa je bila še vedno v šoli, samo ni vedela, da je okužena, se je štel ta petek kot zadnji dan rizičnega kontakta. Če teh podatkov nismo imeli, sem včasih klicala tudi starše, da so mi opisali situacijo, da smo lahko čim bolj natančno določili zadnji dan rizičnega kontakta z ostalimi. Zadnji dan je pomenil prvi karantenski dan. Takrat so bili sošolci v kontaktu s potencialno okuženo osebo ali pa je kužnost takrat že nastopila, k temu se je prištelo še naslednjih devet dni, kar je pomenilo 10-dnevno karantensko obdobje. Potem pa se je čakalo, ali bo okužen še kdo ali ne bo. Letos je bilo v enem četrtem razredu tako, da so si karantene kar podajali. V 10-dnevnem obdobju je nekdo zbolel, ko so otroci prišli nazaj v šolo, je zbolel nekdo drug, tako da smo imeli kar težave. Problemi so tudi zaradi izjem od karantene, še posebno pri mlajših učencih, ki še potrebujejo varstvo. V primeru, da je otrok izjema od karantene, starši niso upravičeni do karantenskih odločb, potem je bilo potrebno to varstvo nekako urediti. Zato smo imeli občasno nekaj mlajših otrok v šoli in je učiteljica delala sočasno z učenci na daljavo in npr. s tremi učenci, ki so bili prisotni. Vsakokrat se je pri takšni sistemski ureditvi pokazala kakšna pomanjkljivost, enkrat v smeri do staršev, drugič v smeri do šolskega funkcioniranja. Sistem je bil potem tak, da je NIJZ ustvaril bazo podatkov, v katero smo vnesli učence tistega oddelka in po en kontakt, ki je bil vezan na starše. Označili smo, kdo je bil okužen, označili smo tudi izjeme od karantene, za katere smo vedeli. Najbolj točen podatek je bil v primeru, če določenega otroka cel teden ni bilo v šoli, ker je bil bolan ali kje drugje, saj je bil prav tako izjema od karantene.

Ker v času okužbe ni bil v stiku s sošolci.

V bistvu je bilo potrebno v določenih primerih celo starše vprašati, ali naj otroka označimo za izjemo ali ne. Ker ti otroci niso bili v stiku z okužbo, niti niso bili potencialno v neki nevarnosti, pa jim je lahko karantenska odločba omogočila obiskovanje nekega treninga popoldne ali pa glasbene šole. Ko so v novembru ali decembru ljudje ponotranjili ta princip, so sami izračunavali, kdaj so bili v stiku. Karantena pa je trčila na marsikaj, na ta osebni interes, kot sem že omenila, pa na kakšno družinsko srečanje otroci niso mogli iti potem, ko se je zgodila karantena. Takoj, ko je otrok v karanteni, ne more nikamor od doma. Bile so situacije, ko bi lahko vse steklo normalno, tako kot teče sedaj, ko nismo obremenjeni s karantenami tega tipa, se je pa bilo potrebno neprestano preverjati s samotestiranjem. Zdi se mi, da smo se sedaj kar nekako navadili, da testiranje ni več problem.

SAMOTESTIRANJE UČENCEV

Izkazalo se je, da je samotestiranje zelo koristno.

Ja. Če nekdo danes ni pozitiven, pa je bil v stiku, se lahko zgodi, da do konca ne bo pozitiven ali pa bo že naslednji dan. Kako pa vidve sprejemata to samotestiranje?

Živa: Meni se ni potrebno testirati, ker sem cepljena in sem prebolela covid-19.

Luna: Jaz sem prek kratkim prebolela covid-19, prej sem se že kar nekaj časa testirala.

Meni testiranje ni nič groznega, ni ne vem kako prijetno, ampak pomaga in je koristno.

Ujame se nek podatek. Saj stoodstotne zanesljivosti testov ni, to vemo, ampak po pravilu pa je bilo do sedaj vedno tako, da je bil vsak ugotovljen pozitiven test praviloma potrjen tudi na PCR testu. Do sedaj smo imeli samo tri primere, ko ni bilo tako.

Luna: Mi imamo tak primer v družini. Moja sestra je bila trikrat pozitivna na samotestiranju, potem pa dvakrat negativna na PCR testiranju. Tretjič je nismo več dali na PCR, ampak smo dali pregledati protitelesa in jih je imela. Kljub temu se je potem januarja nalezla od mene in zbolela za covidom-19.

To se pravi, da je bila pot ravno obratna. Tega primera se dobro spomnim, ker je bilo veliko obveščanja, da je pozitivna, potem da ni pozitivna itd. To je bil res poseben primer.

Koliko je učencev na šoli se ne samotestira, ampak se zaradi tega šolajo na daljavo?

Na celi šoli je takšnih pet (dva v 2. razredu, dva v 4. in eden v 9. razredu). Malo. Na začetku jih je bilo devet, ampak že po 14-ih dneh je prišlo do spremembe. Mogoče so celo otroci sami k temu prispevali, saj niso hoteli biti izjema. Tako je pri starejših, pri mlajših pa ne gre za otroke, pač pa gre za zelo globoka prepričanja njihovih staršev, ki vztrajajo pri vzporednem pouku na domu. Je pa res, da ti otroci hodijo potem v šolo, vsaj enkrat tedensko jih približno vidimo (takrat se morajo seveda samotestirati, potem pa so lahko dva dni v šoli). Prihajajo po neki dinamiki ali pa po dogovoru med starši in učiteljem takrat, ko prihaja čas ocenjevanja. Če ne bi prihajali, bi morali na koncu šolskega leta opravljati predmetne izpite, kar pa je kar zahtevna zadeva. Na ta način pa to ne bo potrebno. Skušamo tako najti nek konsenz.

SPREMEMBE DELA RAVNATELJEV ZARADI EPIDEMIJE

Epidemija je postavila življenje in delo na glavo predvsem za ravnatelje. Kako vi osebno to doživljate?

Ravno včeraj sva se pogovarjali s kolegico iz 2. razreda, ki je zelo dosledna pri iskanju vseh teh podatkov in informacij. Rekla je: »Ali se tudi tebi zdi, da smo iz učiteljev postali že epidemiologi, zdravstveni delavci in sodelavci NIJZ-a. Starši nas sprašujejo v primeru, da v šoli otrok pozitiven, če smejo druga dva otoka dati v vrtec, koliko časa morajo ostati doma itd.« Spremembe so se dogajale, karantene in izolacije so se začele krajšati, zato starše lahko nekako razumem. Zdravstveni sistem je okupiran, zdravnike na telefonske linije težko dobijo, verjetno še težje dobijo odgovore na razne mejle. Potem ostanemo mi tisti, ki skušamo biti optimalno dobro poučeni, kaj je potrebno v določeni situaciji narediti. Ko pa pride do obolenja, je osebni zdravnik še vedno tisti, ki mora primer obravnavati. V šoli je veliko število ljudi, zato iz preventivnih razlogov še vedno skrbimo za princip javnega zdravja, s higienskimi ukrepi itd. S tem, ko ugotavljanjem, kdo je bil s kom kdaj v kontaktu, ali je potrebno vzpostaviti karantenski vidik ali ne, pa je povezane veliko administracije. V tem času se mi je nabralo že ogromno gradiva o tem. V fasciklu so navodila, pa protokoli itd. Izvoren protokol pa je bil tisti, ki sem ga že omenila, iz pomladi (oz. februarja) 2020, še pred prvim zaprtjem šol.

Protokoli so navodila, ali ne?

Tako je, v bistvu so zapisani postopki, kako ravnamo. Imamo higienski in prehranski protokol ter ločen protokol o izvedbi samotestiranja. Vse bazira na izhodiščih oz. smernicah Ministrstva za izobraževanje, Ministrstva za zdravje ali NIJZ, mi pa potem načrtujemo izvedbo oz. ravnanja znotraj inštitucije. Včasih razmišljam o tem, koliko je bilo dela, da sem vse to spravila skupaj, da vemo, kaj dela učitelj, kaj hišnik, kaj čistilka, kaj v kuhinji itd., da potem stvari stečejo. Pravila in principe ponotranjimo in življenje teče dalje. Enkrat jeseni smo imeli inšpekcijski nadzor.

INŠPEKCIJSKI NADZORI

Tudi o tem sva vas želeli vprašati.

Ta nadzor je bil malo specifičen. Šlo je za informacijsko pooblaščenko, ne vem, ali je bila pritožba ali kaj. Potrebno je bilo pojasniti pravne osnove »za vodenje evidenc učencev, ki ne nosijo maske«, taka je bila navedba v tej pritožbi. To je bilo obdobje, ko je bilo že obvezno nošenje mask. Potem me klicala je še tista gospa. Razložila sem ji, da je pač tako, kot morajo učenci imeti copate iz nekih higienskih razlogov, morajo sedaj imeti tudi maske. Omenila je, da je obvezno nošenje šolskih copatih v šolski zakonodaji. Odgovorila sem ji: »Gospa, nikjer ne boste našli zapisanega tega, da otroci morajo imeti copate, to je stvar šolskega reda, ki smo ga sedaj pač dopolnili še z maskami.« Prosila me je, če ji lahko vse to gradivo pošljem. Poslala sem ji cel kup gradiva, da se je gospa potem en teden ukvarjala s tem, nakar mi je na šestih straneh poslala ugotovitve. Na koncu je celo prišla do tega, da bi lahko šola, če učenec ne nosi maske, učenca kaznovala s prvim, drugim in nato tretjim vzgojnim opominom. Skratka, zaradi nenošenja mask nismo nikogar sankcionirali, smo pa marsikoga malo priganjali, da je pač potrebno nositi maske iz epidemioloških razlogov.

Če kdo ne bi nosil maske, bi bilo neodgovorno do drugih.

Ja, tako je. Drugače pa smo imeli inšpekcijski nadzor konec septembra 2021. Takrat sta na šolo prišla skupaj zdravstveni in šolski inšpektor. Pogledala sta, kako preverjamo ljudi, ki vstopajo v šolski prostor, takrat je bil že vzpostavljen PCT pogoj, tam je bilo vse v redu. Potem sta šla pogledat učence naključno po oddelkih, v 8. in 9. razrede. Šolski inšpektor je pogledal, če učenci nosijo maske. Če je pri katerem ugotovil, da je nima, je vprašal, zakaj je nima. V glavnem so jo imeli vsi. Glede na to, da smo za vzpostavitev nošenja mask vložili veliko energije, me to ni presenetilo. Zdravstvena inšpektorica je pri vsakemu učitelju, ki ga je srečala, preverila PCT pogoj, cepljenim QR kode, tistim, ki so se samotestirali, pa evidenco samotestiranja. Takrat je ravno nastopila sprememba, da so morali učitelji sami voditi evidenco samotestiranja. V nekaj primerih se je pri tem malo zataknilo, ker ljudje še niso vpisali samotestiranja. Vse to je bilo na ravni opozorila. Slediti je bilo treba, kdo je prihajal v šolo. Kogarkoli sta tisto dopoldne na šoli srečali, sta preverili PCT pogoj. Pa zelo sta bila občutljiva na to, če je kdo masko nosil pod nosom ali pod brado.

TEŽAVE

Težave so bile tudi drugačne narave, ali ne?

Mene v tem obdobju ni motila količina dela, če je bil v njej nek smisel, tudi kupi teh seznamov ne. Največji stres in obremenjenost so mi predstavljale uporniške situacije s strani zaposlenih in staršev ter raznih združenj. S kakšnim je bila težava že pri nošnji mask, kaj šele potem, ko je samotestiranje nastopilo v celotni vertikali. Bile so tudi takšne situacije, da sem komunikacijo preprosto prekinila, ker si nisem dovolila spuščati se na tako nizek nivo komunikacije. Žal so se dogajale tudi osebne diskreditacije, pa človeka npr. niti ne poznam.

Učitelji imajo tudi veliko več dela zaradi samotestiranja v šoli trikrat na teden.

Ja, seveda.

Nekateri učitelji, ki se niso cepili, se morajo še vedno samotestirati. Najprej je bilo samotestiranje pri pomočnici, ali ne?

Ja, odlok je govoril o samotestiranju na delovnem mestu za tiste, ki niso bili cepljeni ali covida-19 niso preboleli. Ko je prišlo do te spremembe, sem res dala prvo navodilo, da ti zaposleni naredijo to doma, preden pridejo v šolski prostor, ker se mi je to zdelo logično. Računala sem na odgovoren odnos pri zaposlenih. Ko pa smo imeli konec septembra 2021 inšpekcijski nadzor, je inšpektorica preverila, kakšna so navodila in je ugotovila, da se morajo zaposleni samotestirati na delovnem mestu. Od takrat dalje so se testirali na delovnem mestu, ker naj bi imeli nek nadzor. Mogoče je to trajalo kakšne tri tedne. Zbirali smo vse potrebne izjave, zaposleni pa so se samotestirali v pisarni pomočnice, tako da se temu nihče ni mogel izogniti. Nismo pa vodili neke striktne evidence, pomembno je bilo samo, da so to tam opravili. Ker pa je to začelo motiti proces dela pri pomočnici Anici, smo za to določili kabinet OPB ali pa individualni kabinet, kjer morajo zaposleni to opraviti. Pričakuje se, da to tudi naredijo in da to zapišejo v svojo evidenco. To poteka na delovnem mestu, ampak ni pod neposrednim nadzorom. Mislim, da to tudi ni potrebno. Pod neposrednim nadzorom pa se mora izvajati samotestiranje učencev, ker gre tudi za varnostni vidik, še posebej pri najmlajših. Pri večjih učencih je preboleznosti in cepljenosti že toliko, da se jih samotestira zelo malo.

DELO TEHNIČNEGA OSEBJA, ŠE POSEBEJ ČISTILK

Zaradi ukrepov so imele čistilke več dela. Kako ste jih razporejali? Ali je tehnično osebje precepljeno? Ali so zbolevale tudi čistilke?

Tehnično osebje je praktično skoraj stoddostno precepljeno, kar je dobro, čeprav je to vendarle odločitev posameznika. Ko je bil že drugi in potem tretji val epidemije, smo imeli obolevnost tudi med delom kuhinjskega osebja. Zdi se mi, da je bilo najbolj intenzivno obolevanje pri čistilkah in delu kuhinjskega osebja dva dneva pred jesenskimi počitnicami, ko jih je res veliko manjkalo. Dobro je bilo, da so bile potem jesenske počitnice, ki so bile podaljšane in potem do januarja ni bilo pouka v šoli. Takrat se je neka preboleznost med njimi že vzpostavila, kasneje je prišla še precepljenost. Ampak v letošnjem januarju smo imeli drugo okužbo v kuhinji in dve med čistilkami ali pa je bil okužen kdo od družinskih članov. Velika olajšava je bila sprememba, da - v kolikor je zaposleni v službi ali doma v stiku z okuženo osebo - lahko še vedno dela, dokler je zdrav, mora pa se sedem dni zaporedoma samotestirati in se zaščititi z ustrezno masko. To navodilo je bilo vzpostavljeno 19. januarja. Mislim, da to zelo dobro deluje, ker smo imeli več takšnih primerov in so zaposleni kljub temu lahko hodili v službo. Kuhinjsko in čistilno osebje je namreč bistveno težje nadomestiti kot učitelje. Učiteljev je več, vmes imajo tudi proste ure in zato lažje pokrivajo drug drugega. Če pa pri čistilkah in v kuhinji manjka tretjina kadra, je delo težko izpeljati. Ko smo se temu približali, smo sprejeli ukrep, ki je malo olajšal delo v januarju in sicer smo vse popoldanske dejavnosti začasno zaprli. Ni bilo interesnih dejavnosti in ni bilo najemnikov, s čimer imajo čistilke tudi veliko dela.

Kaj pa so delale čistilke in drugo tehnično osebje med šolo na daljavo?

Kuhinjsko osebje smo imeli na čakanju na delo. To je bil ukrep, ki se mu je reklo »čakanje na delo doma«. Zaposlenim je v tem primeru pripadala malo nižja plača. To je veljalo za celotno ekipo kuhinjskega osebja. Hodili pa so v šolo, ko smo se pripravljali na odprtje šole. Decembra 2020 je bilo zelo negotovo, ali bodo otroci prišli v šolo ali ne bodo prišli. Zato smo se morali konec decembra z eno ekipo uvesti in pripraviti vse potrebno za primer, če bi res prišli. Pogledali smo, katere zaloge je bilo potrebno že takrat naročiti, kako narediti jedilnik, kako ponujati prehrano, ker je bil prehranski režim eden od ukrepov. Spremenjen je bil način distribucije

šolskih malic. Nekaj časa so vsi dobivali malico pred učilnice, da so učenci minimalno hodili po šoli.

Ali ta ukrep še velja?

Za mlajše učence še vedno velja. Malico še vedno dobivajo na mize pred vrati, starejši pa sedaj hodijo po malico v jedilnico in ostanke tudi sami prinesejo nazaj. S tem smo malo razbremenili čistilke. Prilagodili so se tudi obroki, več ali manj gre za enoporcijske malice, od raznih štručk naprej. Vemo, da otroci pogrešajo različne namaze, a pri vseh teh stvareh gre za preprijemanje istega noža. Upam, da enkrat spomladi uspemo malo sprostiti tudi te stvari. Prehranski protokol je eden od že omenjenih protokolov.

Tudi čistilke so bile v času splošnih karanten na čakanju na delo doma. Čeprav so čistilke spomladi 2020, ko ste se umaknili v daljšo karanteno, najprej naredile neko malo generalko čiščenja, da so vse stvari dobro prečistile, razkužile. Enako je bilo pred novim šolskim letom 2020/2021 in potem, ko so bili otroci doma od jesenskih počitnic do januarja. Šlo je za zelo podobne ukrepe. Ker pa nas je nekaj tukaj delalo, je ena čistilka enkrat tedensko (običajno ob petkih) prihajala, da je vse prostore, kjer je teklo delo, pospravila. Čiščenju in vzdrževanju higiene je bilo namenjenega zelo veliko časa. Ni se pa spreminjala normativna ureditev zaposlenih, imamo enako število čistilk, kar pomeni, da so bile te dodatno obremenjene zaradi teh ukrepov, to je bilo tudi za njih potem dodatno delo. Zelo dobrodošlo je bilo, da so otroci skupaj z učiteljem prispevali k temu, da so puščali čim manj nesnage v učilnicah. Vezanost učencev na matično učilnico za predmetno stopnjo, je nek ukrep, ki je bil vzpostavljen zaradi nujnosti. To, da se preselijo v določen del specialnih učilnic, ki so namenjene samo določenemu predmetu in je učitelj tisti, ki skrbi za to vmesno razkuževanje, je z vidika potreb, ki jih imajo otroci, zelo dobro. Tako mine šolska ura matematike v učilnici matematike, učenci se nato malo sprehodijo in imajo vsaj malo gibanja do naslednje učilnice. To pa sedaj manjka. Nasičenost z istim prostorom med učenci mogoče sproža tudi malo naveličanosti, neke utesnjenosti, oni si želijo nekam ven, vsaj na hodnik.

ŠPORTNA VZGOJA V ČASU EPIDEMIJE

Športna vzgoja je v tem primeru še bolj aktualna, kakor je bila.

Ja, tako. To je bilo po povratku s prvega vala epidemije zanimivo. Garderob naj ne bi uporabljali. K sreči je bil že toplejši čas. Tudi učitelji so rekli, da bodo čim več pouka izvajali zunaj na prostem. Problem pa je bila športna oprema. V garderobe naj ne bi hodili, zato so bili napravljeni tako, kot so prišli v šolo. Spodbujali smo jih, da pridejo čim bolj športno oblečeni, vsaj takrat, ko imajo na urniku uro športa. Tako niso telovadili v športni opremi.

Ali je še vedno tako?

Ne, od jeseni naprej so v športni opremi, čistilki pa garderobo razkužujeta v vmesnem času. Imeli smo različne izpeljave teh ukrepov, da bi bilo stikov čim manj, a je bila posledica več dela za nekoga drugega. Res je, da je vadba brez preoblačenja bolj zaradi tega, ker je bil letni čas tak in ne zaradi tega, ker bi zmanjkovalo časa za čiščenje. Težava je bila tudi ta, da smo imeli takrat še kombinacije mešanih skupin, tako da sta dva oddelka prišla skupaj. Tako je bilo v šolskem letu 2019/2020, po prvem valu, ko so prišli v šolo.

MANJŠE UČNE SKUPINE

Kako pa ste reševali problem mešanja pri manjših učnih skupinah pri slovenščini, matematiki in angleščini?

Ko smo pripravljali šolsko leto 2020/2021, smo bili zelo optimistični glede epidemije. Še vedno smo zasnovali manjše učne skupine v 8. in 9. razredu, kjer se učenci iz treh oddelkov mešajo.

Ko pa so učenci prišli v šolo, smo morali to spremeniti zelo umetno. Zato smo se letos, ne glede na to, kaj bi sledilo, izboljšanje ali poslabšanje, temu izognili.

Manjše učne skupine so zahtevale več učiteljev, ali ne?

Ja, saj to nam še vedno pripada. Ampak letos smo **organizacijo prilagodili oddelkom**. Recimo osmošolci so v treh oddelkih, v katerih je toliko otrok, da nam pripada šest skupin. Zato smo manjše učne skupine organizirali tako, da smo dali vsak oddelok na polovico. V devetem razredu je ravno tako šest skupin, a so oddelki štirje. Tam pa to ni šlo, zato smo zadržali princip oddelka tako, da jih ne delimo v manjše učne skupine. V 6. in 7. razredu pa je pri matematiki, slovenščini in angleščini načeloma oddelčna razdelitev. Skratka povsod je princip tak, da ne mešamo oddelkov. To je pač stvar organizacije dela. Tega problema ni pri tehniki, kjer je bilo že prej tako, da se oddelok deli na pol. Največji problem je bil šport. Tam se deli cela generacija v skupine po spolu in je nastal problem, npr. če smo že fante lahko razporedili po oddelčnem principu, pa deklet nismo mogli, ker nam ni pripadalo toliko skupin.

In kako je sedaj to rešeno?

Letos imamo na srečo takšno število fantov in deklet, da se jih je dalo deliti na oddelčni princip. Drugače pa smo morali zaprositi Ministrstvo za odobritev dodatnih ur, potrebe utemeljiti in načeloma so nam – glede na situacijo – to omogočili. Enako je bilo pri jutranjem varstvu. V redu je bilo to, da smo lahko tudi v jarški šoli v celoti pokrili ure z učiteljem v jutranjem varstvu, da je čim manj mešanja med jarškimi in rodiškimi otroci. Zato jarški otroci ne prihajajo sem na kosilo. A vse to je za seboj potegnilo več dela za tehnično osebje na dislokaciji, tako da morata tudi tam delati vsaj dve delavki. Do zaključka malice je ena, potem pride vmes druga, ki sodeluje pri deljenju kosil in zaključni s čiščenjem. Tako smo se prilagajali ukrepom. Dejstvo je, da je epidemija prinesla kar nekaj dodatnih opravil, ki prej niso bila potrebna, zdaj pa so. Prinesla je tudi kar nekaj miselnega napora, morali smo se malo poglobiti, da smo prišli do rešitev, marsikaj predvidevati, vsega pa se tako ali tako nikoli ne da. Naredimo, kar v danem trenutku lahko.

PRIHODNOST EPIDEMIJE COVIDA-19

Smo v petem valu. Kakšne nadaljnje ukrepe pričakujete? Ali menite, da se bo epidemija kdaj končala?

Zelo si želim, da bi bilo epidemije konec, predvsem pa tega pritiska, da je lahko še slabše. Ko smo šli lansko leto skozi vse tiste turbulence, sem si mislila, ali je lahko še slabše, ali je lahko še težje. Zdi se mi, da tega, kar doživljamo letos, ne moremo primerjati z ničemer, ker ni enako, je pa izjemno zahtevno. Karantene, testiranja, to in ono ...

Malo pa se ukrepi spreminjajo. Sedaj naj bi bil že antigenski test zadosti za potrditev okužbe.

Ja. Pa tudi sicer menim, da se mora splošna situacija malo umiriti, čeprav ne bomo kar padli v situacijo, da danes epidemija je, jutri pa je ne bo več. Na neke preventivne ukrepe bo še vedno potrebno misliti. Mogoče ne bomo več nosili mask, kar si res zelo želim, saj pogrešam cele obraze. Maske so sedaj sicer res že nekaj običajnega, ampak ta človeški princip manjka, čeprav tudi oči veliko govorijo. Avgusta nam Ministrstvo pripravi knjižice, v katerih so povzetki preteklih izkušenj. Nemogoče je, da bi resorno ministrstvo lahko kaj takšnega naredilo brez nas, šele v praksi so se našle rešitve. Zato je taka knjižica nastala po prvem valu, pa potem pred začetkom letošnjega šolskega leta. Tukaj je bolj poudarek na organizaciji pouka, ni pa rešitev, npr. kako bomo organizirali manjše učne skupine, kako bomo vzpostavili čiščenje, kako bomo obveznosti pokrili s kadri itd. Temu pa so bili namenjeni sprotni operativni sestanki z ministrsko ekipo, ki pa je šele na osnovi naših problemov dobila realni pogled v šolsko situacijo.

Ali so to sestanki ministrske ekipe z ravnatelji šol?

Ja. Sedaj je to teklo relativno dosti pogosto, recimo vsaj enkrat na mesec. Na nekaterih sestankih je sodelovala tudi ministrica, državni sekretarji pa so se pogosto zelo menjali. Šele od jeseni 2021 dalje je vzpostavljena neka stabilnost. Na takšnih sestankih so sodelovali tudi predstavniki Ministrstva za zdravje, NIJZ, Centra za nalezljive bolezni idr. To je bilo potrebno zato, ker so navodila ignorirala dejansko šolsko prakso in določene zadeve enostavno niso bile izvedljive. Sestavljavci ukrepov so si določene zadeve predstavljali zelo pavšalno.

Ukrepe so verjetno sestavljali na NIJZ, oni pa ne vedo, kako stvari potekajo v šoli.

Tako je. Ravno tako, kot sem morala jaz dvigniti telefon in vprašati epidemiologinjo, kako ukrepati v določeni situaciji, bi moral nekdo na NIJZ dvigniti telefon in nas vprašati, kako je sedaj to urejeno v šoli in ali je nekaj izvedljivo na predlagani način ali ne. Tako pa je bilo zapisano nekaj, kar se potem ni dalo izvesti. Potem pa se počutimo, kot da smo nekaj narobe naredili, v bistvu pa ni izvedljivo.

Kakšne nadaljnje ukrepe glede epidemije pa pričakujete v prihodnje?

Menim, da bomo morali dosežen higienski standard v šolah še vedno vzdrževati. Mogoče mask ne bo več, bomo pa še vedno skrbeli za higieno rok, mogoče tudi za razkuževanje. To je nekaj dosti običajnega. Ali se bomo testirali ali ne, bo odvisno od števila okužb. Menda se bo cikel mutacij virusov enkrat le pretrgal, da bomo prišli v obdobje, ko tega ne bo več. Za naslednje šolsko leto se bomo verjetno pripravljali tako, kot da bomo v nekem polcovidnem obdobju. Izkušnje nas učijo, da se moramo pripravili tako, kot da bo potrebno še vedno delati zelo veliko prilagoditev, bomo pa potem med letom lažje kakšne zadeve sproščali, če bomo postali na splošno bolj zdravi. Nisem iz zdravstvene stroke, da bi vedela, a si želim, da bi se epidemija končala, da bi v šolah kot drugje spet lahko funkcionirali na način, ki je značilen za nas. To pomeni, da bi se v šoli ukvarjali s šolskimi temami, v zdravstvu z zdravstvenimi temami in tako naj velja za vse panoge. Kar se tiče vas, učencev, bi vas spet rada videla na sprehodih po šoli, da bi bili malo v tej učilnici, malo v drugi učilnici, učiteljem bi privoščila matične učilnice, ker je za njih sedaj res zelo težko. Mogoče nas tehnologije malo rešujejo, tako da si učitelji pomagajo s tem, ampak npr. da učitelj matematike nosi ravnala in trikotnike gor in dol po šoli, kamorkoli že, ni dobro, ne samo za ta osnovni red v učilnicah, tudi glede skrbnosti do prostora. Dokler je učitelj imel svoj domicil v svoji učilnici, mu ni bilo vseeno, kako tam je. Sedaj pa ste pravzaprav učenci tisti, ki imate svojo učilnico. Opažamo, da je sedaj v učilnicah bistveno več poškodb inventarja. Vsako minuto je nemogoče zagotoviti nadzor v učilnici, ker se morajo učitelji v tem času preseliti iz ene v drugo učilnico. V razredih pa imate takšne in drugačne učence, neko dinamiko, ki sproža tudi to, da se kakšna zadeva več uniči kot prej. Predvsem pa se mi zdi, da ta sistem trči na občutek (ne)svobode v prostoru. Želim si neke bolj običajne podlage za izvajanje pouka. Enkrat mora biti epidemije konec. Ali bo to drugo leto, ne vem, ampak enkrat se bo to zgodilo. Sedaj tudi skupnih dogodkov nimamo več, nimamo več skupnih proslav, vedno čakamo do zadnjega, kako bomo lahko organizirali valet. Polno je prilagoditev, proslave so virtualne, valet so zaenkrat še vedno potekale v živo, ampak s prilagojeno izvedbo. Lanskoletna valet je bila pred šolskim vhodom in zdi se mi, da je bilo zelo lepo. Eno leto nazaj je bila valet zaradi slabega vremena v telovadnici. Valet smo imeli na ponedeljek. Do nedelje je še veljal ukrep prepovedi združevanja do 50 ljudi, v nedeljo zvečer pa je prišlo do spremembe odloka s 50 na 500 ljudi. Čeprav je telovadnica zaprt prostor in ni prav velika, je bilo zaradi te spremembe lahko na valetu tudi nekaj staršev, z maskami, z razkuževanjem in na koncu ni bilo nobenih posledic. Tudi takšne omejitve so se dogajale in vedno smo morali paziti, da nismo naredili kaj »nezakonitega«. Zato si resnično želim, da bi lahko šola zaživela na način, ki bi omogočal optimalno izvedbo našega poslanstva.

Najlepša hvala vam za obsežen pogovor!

Slika 7: Kotiček za vzdrževanje osebne higiene v učilnici 2. a na OŠ Rodica.

5.3 INTERVJUJI S SOŠOLKAMI

Pogovarjali sva se s šestimi sošolkami, na vprašanja pa sva odgovorili tudi sami. Pogovore sva zaključili v začetku februarja 2022, ko so vsi ukrepi za preprečevanje covid-19 še veljali.

Katere ukrepe za širjenje virusa se strogo držiš in pri katerih si manj dosledna? Katere ti je najtežje izpolnjevati?

S1: Strogo se držim higiene rok ter samotestiranja, malo manj pa sem dosledna pri razdalji, ker jo je zelo težko ves čas ohranjati.

S1: Jaz najbolj upoštevam to, da nosim masko ter higieno rok. Najmanj pa upoštevam varnostno razdaljo, ker, ko smo v razredu in v šoli, ne moremo vzdrževati razdalje ves čas.

S3: Najbolj se držim higiene rok. Samotestiram se ne, saj sem covid že prebolela, mask in razdalje pa ne upoštevam toliko, razen takrat, ko je res potrebno. Najtežje je zame, da se ne smemo toliko družiti med sabo, se pogovarjati, ...

S4: Najbolj se držim higiene rok in nošenja mask, ker je to praktično še najbolj potrebno in najlažje izvedljivo. Testiram se, ko je to potrebno, saj sem cepljena in sem prebolela covid. Najtežje mi je izpolnjevati razdaljo, saj v nekaterih prostorih ni dovolj prostora za določeno razdaljo, na primer v šoli.

S5: Najbolj se držim ukrepa nošenja mask, ker se mi zdi, da močno pripomorejo k zmanjšanju širitve okužbe. Prav tako se držim ukrepa samotestiranja in mi ga niti ni težko izpolnjevati, saj menim, da je prav, da okužbo čim prej odkrijemo in zaustavimo širjenje. Najmanj se držim razdalje med osebami in mi je to tudi najtežje izpolnjevati, čeprav vem, da je ta ukrep dober zame. Po eni strani pa se mi zdi bolje, da se družimo, saj je marsikomu v takšnih časih lahko hudo.

S6: Najbolj se držim razkuževanja rok, nošenja mask in testiranja, najmanj pa razdalje med osebami, ker jo tudi najtežje upoštevam, saj tudi nekateri prostori niso dovolj veliki. Nošnje mask se držim, ker s tem zavarujem druge in če drugi nosijo maske, zavarujejo tudi mene.

S7: Izpolnjujem »pravilo«, da nosim masko, čeprav mi je kar težko, ker imam pravico (in potrebo) do svežega in čistega zraka. Držim se tega, da se testiram. To mi ni v veliko breme, v bistvu mi je še najlažji ukrep. To pa je to, kar se tiče šole: nošenje mask in testiranje.

S8: Izpolnjujem pogoj, da nosim maske. To mi je bilo najtežje izpolnjevati, ker si bil prej navajen dihanja brez mask, a sem se sedaj že navadila. Držim se tudi tega, da se na dva dni v šoli testiramo. To mi ni težko izpolnjevati.

Ugotavlja, da se vse sošolke dosledno držimo pravila, da moramo nositi maske, česar smo se večinoma tudi že navadile. Dve sošolki sta tudi omenili, da se zelo držita pravila higiene rok, ena pa tudi razkuževanja rok. Vse se tudi samotestiramo (razen tistih, ki se jim ni potrebno), kar se nam tudi ne zdi problematično. Pomembno pa je, da se okužba čim prej odkrije. Najtežje v šoli izpolnjujemo ukrep glede varnostne razdalje, dostikrat je ta ukrep tudi nemogoče izpolnjevati. Zato je še toliko bolj pomembno, da nosimo maske.

Kateri ukrepi se ti zdijo smiselni in kateri ne?

S1: Smiselno se mi zdi nošenje maske, nesmiselno pa samotestiranje. Na začetku naj ti testi ne bi bili tako zanesljivi in zato se mi zdi nesmiselno, da se potem vsi testiramo.

S1: Najbolj smiselna se mi zdi higiena rok, nesmiselno pa se mi zdi testiranje, ker se za vse ostale viroze nismo testirali, ampak si šel samo v samoizolacijo, če si se slabo počutil.

S3: Če malo bolje pomislim, so vsi smiselni, ampak jih je težko upoštevati.

S4: Smiselni se mi zdijo vsi ukrepi, razen morda upoštevanje varnostne razdalje, ki jo je najtežje izpolnjevati. Smiselno se mi zdi, da če se počutiš slabo, ostaneš doma in se samotestiraš.

S5: Smiselni se mi zdijo večinoma vsi ukrepi. Še najbolj smiselno se mi zdi samotestiranje, da čim prej odkrijemo okužbo in zaustavimo širitev virusa. Nesmiselno pa se mi zdi, tako kot je povedala tudi moja prijateljica, zaprtje občin, vendar se je ta ukrep na srečo kmalu opustil.

S6: Smiselno se mi zdi nošenje mask, ker s tem, kot sem že prej povedala, zavarujemo druge ljudi. Nesmiselno pa se mi zdi, ko smo pred kakšnim letom imeli zaprtje občin, ker nismo mogli obiskovati svojih sorodnikov in podobno.

S7: Nesmiselno se mi zdi, da bi se morali testirati zdravi, če veš, da imaš zdrav imunski sistem, potem je brez veze, da se testiraš zdrav. Za maske je dobro, da jih nosimo. Vseeno pa bi jo lahko nosili vsaj pod nosom, zato, da lažje dihamo, da je sploh lažji pretok zraka.

S8: Smiselno se mi zdi, da nosimo maske. Sicer ne, če se testiramo in smo negativni. Testiranje se mi zdi smiselno, maske pa ne zaradi testiranja.

Odgovori glede smiselnosti ukrepov so kar raznoliki. Vse sošolke se strinjajo, da je smiselno nošenje mask (ena od teh predlaga, da bi jih raje nosili pod nosom, da lažje dihamo, ena pa meni, da bi jih lahko nosili malo manj, če se testiramo). Razdeljeno pa je mnenje glede samotestiranja. Ena od sošolk meni, da to ni smiselno, ker testi niso zadosti zanesljivi, druga meni, da testiranje ni smiselno, ker ga tudi pri ostalih virozah ni bilo, pač pa je smiselna le samoizolacija. Vse ostale sošolke menijo, da je testiranje smiselno, da se čim prej odkrije okuženost z virusom in se nato lahko zaustavi širitev tega. Dve sošolki sta menili, da je bilo zaprtje občin nesmiselno, tri pa menijo, da so bili vsi ukrepi smiselni.

Ali si že prebolel/a covid? Katere bolezenske simptome si imel/a in kako dolgo so trajali?

S1: Covid sem prebolela. Slabo sem se počutila, veliko sem kašljala, imela sem glavobol. Tako počutje je trajalo približno dva dni.

S1: Ja, imela sem že korono. Najprej sem veliko kihala, kašljala, glava me je bolela in zelo hitro sem bila utrujena, tudi, če sem hodila samo po stopnicah. Utrujenost je trajala še približno pol leta, ostali znaki pa so se zaključili že prej.

S3: Ja, prebolela sem že covid, simptom pa je bil zamašen nos. V bistvu je bil samo zelo mil prehlad, niti glava me ni bolela, niti utrujena nisem bila.

S4: Da, covid sem že prebolela in to kakšen mesec nazaj. Z družino smo bili na smučanju in sem začela malo kašljati. Bila sem kar utrujena in, ko sem se v apartmaju samotestirala, sem

bila pozitivna. Ko pa sem šla na hitri test, sem bila negativna. Naslednji dan smo šli domov in sem šla na PCR test in sem bila pozitivna. Znakov potem nisem imela več, le malo sem bila utrujena.

S5: Da, covid sem že prebolela nedolgo nazaj nekje v januarju. Začelo se je čisto naključno. Prejšnji dan sem se počutila popolnoma dobro, nato pa sem čez noč zakuhala in se počutila zelo slabo. Prvi dan sem imela 39°C vročine in je cel dan nismo mogli zbiti. Vročina je trajala dva dni, nato pa se je vse umirilo. Nekaj časa me je malce bolela glava in trebuh, prav tako pa sem smrkala in malo kašljala kot vsi. Ves čas sem bila tudi utrujena. Vonja in okusa pa vseeno nisem izgubila. Po enem tednu sem se počutila popolnoma zdravo. Predvidevam, da sem imela obliko virusa omikron, zaradi bolečine v želodcu.

S6: Jaz nisem prebolela covid, vsi moji družinski člani pa so ga. Bolela jih je glava, moj oči pa je bil še brez vonja in okusa.

S7: Nisem še imela covid, ga je imel pa moj oči. Ostali smo bili čisto zdravi. Oči ni imel veliko simptomov, le malo je kašljal in smrkal.

S8: Jaz sem prebolela covid že dolgo nazaj, to bilo je jeseni 2020. Simptomov nisem imela vseh, sem pa kašljala in imela sem malo vročine. Po petih dnevih pa je bilo že skoraj v redu.

Covid-19 je prebolelo šest sošolk od osmih. Pri sošolkah, ki ga nista preboleli, so ga imeli drugi družinski člani. Zaključiva lahko, da je virus prodril v vse slovenske družine. Simptomi pri njih so bili kašljanje, smrkanje, glavobol, pri enem pa izguba okusa in vonja. Pri sošolkah, ki so covid prebolele, so bili simptomi naslednji: kašelj, glavobol, slabo počutje in utrujenost, tudi vročina. Niso pa bili prisotni pri vseh, ampak je bilo pri vsaki drugače. Ena sošolka je utrujenost čutila še pol leta, pri ostalih pa so se simptomi končali v roku enega tedna. Samo ena od sošolk je povedala, da simptomov skoraj ni imela, razen zamašenega nosu, in da je izgledalo, kot da ima mil prehlad.

Ali se je kdo v tvoji družini nalezil covid tako, da se je okužil od tebe ali si se ti od njega?

S1: Ne, nihče se ni nalezil od nikogar.

S1: Moja mami, brat in jaz smo se covid nalezli od očija.

S3: Ko sem sama imela covid, sem ga imela samo jaz. Nisem bila pa v čisti izolaciji v svoji sobi, še vedno smo normalno živeli naprej, samo, da smo bili doma.

S4: Ko sem imela korono, se je nihče ni nalezil od mene, saj sem bila izolirana v svoji sobi. Je pa imel poleg mene v družini covid samo še moj brat.

S5: Da, sedaj smo vsi v družini preboleli covid. Prva sem se okužila jaz, nato pa čez dva dni moja mami, spet čez dva dni moja sestra in nato še moj ati. Čudno se mi zdi, da smo zboleli vsi, čeprav sta moja starša cepljena, za mojo sestro pa sumimo, da ga je že enkrat prebolela, vendar test tega ni pokazal. Pri nobenem ni bilo hujših zapletov, vsi smo kašljali in smrkali, le jaz sem imela malce hujši potek.

S6: Kot sem že prej povedala, so imeli vsi v moji družini covid. Sumimo, da sem ga imela tudi jaz, vendar tega test ni pokazal. Sumimo, da je moja mami bolezen prinesla iz službe, drugače pa ne vem.

S7: Nisem še imela covid, ga je imel pa moj oči. Ostali smo bili čisto zdravi. Oči ni imel veliko simptomov, le malo je kašljal in smrkal.

S8: Verjetno sem jaz okužila svojo babi zato, ker sem imela jaz prva korono. Pri njej so simptomi trajali dalj časa. Da ima korono, smo izvedeli šele po nekaj dneh.

Skoraj pri vseh sošolkah (razen dveh) so se okužili tudi družinski člani. Pri treh sošolkah so covid preboleli vsi člani. Ena sošolka je omenila, da je niso povsem izolirali, da so dokaj normalno živeli naprej, so pa bili vsi doma.

Ali si cepljena? Ali so cepljeni tudi tvoji družinski člani? Ali si/so imeli reakcije po cepljenju?

S1: Nisem cepljena in nihče v naši družini ni.

S1: Ja, sem cepljena in tudi v naši družini smo vsi cepljeni, tudi mlajši brat. Reakcijo po cepljenju sem imela, kot da bi bila bolna, glava me je bolela, rama me je bolela.

S3: Jaz nisem cepljena, se pa bom šla cepit, ko mi bodo to moji pediatri pustili. V moji družini so vsi cepljeni, tudi mlajši brat. Večinoma so imeli reakcije bolj po drugem cepljenju, kot po prvem, bolela jih je glava in roka.

S4: Jaz sem dvakrat cepljena in v naši družini je tudi starejši brat dvakrat cepljen, starša pa trikrat. Mlajši brat pa ni cepljen, saj je star šele pet let. Reakcije nisem imela samo malo me je bolela roka. Starša sta imela malo večjo reakcijo po tretjem cepljenju, ko sta bolj počivala, saj ju je vse bolelo in bila sta utrujena.

S5: Jaz nisem cepljena. Sta pa cepljena oba moja starša in člani širše družine (babica in teta). Hujših reakcij niso imeli, malo jih je bolela roka, le moj ati je imel nekaj časa vročino in se je slabše počutil.

S6: Jaz nisem cepljena, ati in mami pa sta. Po cepljenju ju je bolela roka in ne vem, če je bilo še kaj hujšega.

S7: Nihče v moji družini ni cepljen. Cepil se je moj dedi. V prvem tednu ni imel nobenih znakov, potem pa se mu je stanje malo poslabšalo. Imel je glavobol in začel močno kašljati. Cepljenju moja starša nasprotujeta, meni pa se tudi zdi neka taka stvar, ki je ne bi bilo treba nujno izpolniti. Cepljenje se mi ne zdi tako nujna stvar, razen mogoče za starejše, da se obvarujejo.

S8: Jaz nisem cepljena, so pa nekateri moji družinski člani. Na primer mami, ko se je šla cepit ni imela nobenih reakcij, razen da jo je tisti dan bolela roka. Cepljeni so še babice in dedki, tete in strici. Tudi njih je tisti dan malo bolela roka. Moj oči pa ni cepljen.

Samo dve sošolki od osmih sta cepljeni. Večinoma pa so cepljeni njihovi družinski člani. Samo starši ene od sošolk cepljenju nasprotujejo. Reakcije po cepljenju so bile večinoma boleča rama oz. roka, pri nekaterih pa tudi glavobol, utrujenost in slabo počutje, v enem primeru tudi vročina. Ena sošolka je omenila, da so se simptomi pri dedku pokazali šele po enem tednu.

Ali se ti zdi smiselna izolacija, če kdo zboli, in karantena če ste bili v neposrednem stiku?

S1: Da.

S1: Ne.

S3: Ja, to se mi zdi smiselno.

S4: Da, karantena se mi zdi smiselna, ker tudi, če se ne okužimo lahko virus prenašamo naprej.

S5: Da, zdi se mi zelo smiselna. Če kdo zboli mora biti v izolaciji, da ne prenaša virusa na ostale ljudi. Mislim, da je smiselno tudi, da so v karanteni ljudje, ki so bili s to osebo v neposrednem stiku, saj lahko nevede prenašajo bolezen naprej, ki se pokaže kasneje ali pa jo imajo brez simptomov.

S6: Mislim, da je to v redu, zato ker, če nismo v izolaciji ali karanteni, lahko prenašamo covid na druge ljudi.

S7: Karantena bi bila kar potrebna. Če bi bili v stiku s kom, ki ima korono, se mi ne zdi, da bi morala biti v karanteni cela družina. Če sem bila v stiku le jaz, potem bi bila v karanteni le jaz, ne pa še vsi ostali.

S8: To se mi zdi zelo dobro zato, da se okužba ne širi hitreje naokrog. Torej ja, karantena se mi zdi smiselna.

Izolacija v primeru okužbe in karantena v primeru stika z okuženim se zdi smiselna vsem sošolkam, da se virus ne širi naprej.

Če se spomniš svojih higienskih navad pred covidom-19, v čem so se najbolj spremenile?

S1: Zdaj bolj skrbim za higieno rok ter seveda nošenje mask.

S1: Prej si nisem toliko umivala in razkuževala rok, pa tudi mask nismo nosili.

S3: Nikoli prej nisem nosila maske. Zdaj sem začela sovražiti razkužilo bolj kot prej. Tudi roke sem si prej manj umivala, zdaj pa sem jih začela spet bolj.

S4: Prej si nisem tako pogosto umivala in razkuževala rok in pa nisem nosila mask.

S5: Zagotovo so se najbolj spremenile v tem, da sedaj veliko bolj skrbimo za higieno. Spoštujemo vedno več ukrepov, tudi takšnih, ki nam niso najbolj všeč npr. testiranje, maske, razdalja ... Prav tako menim, da smo v teh časih malo pozabili na ostale bolezni, saj se ukvarjamo le s covidom. Pred covidom, priznam, sem veliko manj redno skrbela za higieno rok, zdaj pa na to pazim.

S6: Mislim, da se je najbolj spremenilo to, da si vedno pred vstopom v katero koli stavbo razkužim roke, prej si jih nisem vedno razkuževala. Sedaj si pred jedjo res umijem roke, prej si jih nisem vedno. Novi ukrepi se mi zdijo čisto v redu. To je boljše, zato ker je res manj možnosti, da dobimo covid.

S7: Vedno se držim tega, da si umivam roke. Razkužujem si jih manjkrat, ker se mi zdi, da razkužilo razžre kožo. Spremenilo se je samo umivanje rok, najbolj torej higiena.

S8: Higienske navade se niso povsem spremenile, saj sem si že prej temeljito umivala roke, a ne tako pogosto. Nisem si razkuževala rok in nisem tako zelo pazila, česa se dotaknem.

Večina sošolk meni, da prej niso tako dosledno skrbele za higieno rok kot danes. Prej si rok niso razkuževale, niso pazile na dotikanje, niso potrebovale mask in se niso testirale ali pazile na medsebojno razdaljo. Pri vseh je epidemija povzročila spremembo v smislu bolj dosledne in bolj pogoste skrbi za higieno. Ena od sošolk je omenila, da sovraži razkužilo, ker so roke po njem preveč izsušene.

Ali meniš, da se bo epidemija kdaj končala? Ali bodo nove higienske navade postale del našega življenja?

S1: Po mojem mnenju se bo končala.

S1: Epidemija se po mojem mnenju ne bo popolnoma končala, se pa bo končalo vse v zvezi s temi maskami, testiranjem, tudi se ne bomo toliko ukvarjali z virusom in karantenami.

S3: Jaz upam, da se bo epidemija kdaj končala. Najbrž bomo te higienske navade stopnjevali še kakih pet let, potem pa se bo vse vrnilo v normalno življenje.

S4: Skoraj prepričana sem, da se bo epidemija končala, saj se bo po mojem mnenju sproti vse pomirilo in bo spet skoraj normalno. Še vseeno se bo pa malo poznalo, da ni bilo vedno tako.

S5: Epidemija se bo zagotovo enkrat končala. Kdaj bo to, pa je popolnoma odvisno od nas, ljudi. Menim tudi, da se bo končala kmalu, saj opažam, da se je veliko ukrepov že sprostilo. Upam, da se bo končala čim prej, saj verjetno že vsi pogrešamo stike z drugimi in lažja potovanja, zagotovo pa ne moremo vedeti.

S6: Ne vem. Če bi se vsi držali ukrepov, bi se mogoče epidemija lahko končala. Te navade pa mislim, da bi morale postati za vsakega vsakodnevne.

S7: Mislim, da se bo korona končala maja ali aprila in potem se bo mogoče razvil kakšen drug močnejši virus. Higiena pa bo verjetno ostala enaka, mogoče se bodo maske ukinile, ko se bodo okužbe znižale, mogoče se bodo cepljenja umaknila, za testiranja pa še nisem čisto prepričana.

S8: Zdi se mi, da se bo korona kmalu končala, okoli aprila, v bistvu upam, da se bo takrat končala. Mislim, da bodo te higienske navade, vsaj nekatere od njih, postale zelo pomembne. Na primer veliko ljudi si bo redno začelo umivati roke, maske pa bodo verjetno kmalu izginile.

Večina sošolk meni, da se bo epidemija prej ali slej končala, ostale pa nam bodo nove higienske navade, ki smo jih osvojili v tem času. Nekateri odgovori sošolk so glede zaključka epidemije bolj, drugi manj optimistični. Nekatere so pravilno napovedale, da bodo maske kmalu ukinjene. Samo ena od sošolk meni, da se epidemija verjetno nikoli ne bo popolnoma končala, da se bodo končali le ukrepi v zvezi z maskami in samotestiranjem.

6 RAZPRAVA

Iz šolske kronike jarške šole iz obdobja 1945–1966 in iz pogovorov z domačini – nekdanjimi učenci jarške šole, sva dobili informacije, ki jih lahko strneva v naslednje ugotovitve.

6.1 NALEZLJIVE BOLEZNI MED UČENCI IN HIGIENSKE NAVADE V JARŠKI ŠOLI

Šolska kronika jarške šole omenja, da je v šolskem letu 1953/1954 21 otrok zbolelo zaradi ošpic, dva pa zaradi škrlatinke. Po nalogu okrajnega zdravnika dr. Kremžarja so pouk prekinili za štiri dni (od 3. do 6. marca 1955). V šolskem letu 1958/1959 je spet nekaj otrok zbolelo za mumpsom (točnega števila obolelih kronika ne navaja). Poleg tega so posamezni učenci zbolevali za angino in drugimi manjšimi obolenji. Glede na to, da sta se v šolskem letu 1953/1954 na jarški šoli šolala 102 otroka, ugotavljava, da jih je za nalezljivima boleznima zbolelo 23 %, za ošpicami 21 % in 2 % za mumpsom.

Večina domačinov se ne spomni nobenih nalezljivih bolezni. Posamezniki pa se spominjajo, da so otroci imeli ošpice (v obdobju 1939–1947, 1967–1971), zlatenico in mumps (1967–1971). Nekaj domačinov se spomni, da so tudi sami zboleli zaradi nalezljivih bolezni. Jožica Šuštaršič se spominja: *»Jeseni leta 1969 je bilo okuženih precej otrok. Nekateri so bili tudi v bolnišnici od enega do tri tedne. Potem smo imeli v šoli dietno hrano (malico).«* Okužba se je hitro širila med otroci v šoli in v družinah. V družini Letnar so trije otroci zboleli za zlatenico, veliko otrok je prebolevalo tudi mumps, ki je bil prav tako nalezljiv. Poleg omenjenih bolezni je Anton Košenina omenil, da sta imela s sestro slinavko, Jožica Herle pa, da so razsajale garje, ki so bile posledica slabe higiene.

CEPLJENJA PROTI NALEZLJIVIM BOLEZNIM V JARŠKI ŠOLI

Srečo Pirnat se spominja, da so v času njegovega šolanja (1939–1944 in 1945–1946) cepljenja že bila in da so bili vsi otroci cepljeni v šoli. Podobno se spominjajo tudi ostali domačini, ne spominjajo pa se, proti katerim nalezljivim boleznim so jih takrat cepili (razen proti črnim kozam). Edino Marjan Zalokar se spominja, da so bili cepljeni proti ošpicam in otroški paralizi. Tudi šolska kronika za šolsko leto 1957/1958 omenja cepljenje proti otroški paralizi. Jožica Šuštar se spominja: *»Vsako leto smo imeli tudi testiranje na prisotnost tuberkuloze (rekli smo besežiranje – test BCE). Na podlaket so nam vbrizgali antigene tuberkuloze. Tiste, ki smo imeli veliko reakcijo (nad 9 mm velik rdeč krog na mestu vboda), so nas poslali na pregled k specialistu. Sama sem jemala tablete za TBC približno pol leta.«*

Reakcije po cepljenju so bile običajne, kot opisuje Srečko Pirnat: *»Malo je bolela roka na mestu cepljenja, mogoče je bilo tam tudi malo zatečeno, nekateri so imeli tudi malo vročine.«* Barbara Planinšek pa se spominja: *»Reakcija je bila rdečina in oteklina na mestu cepljenja, tudi bolelo je.«*

HIGIENSKE NAVADE V JARŠKI ŠOLI

Do leta 1962 v jarški šoli ni bilo vodovoda, zato so bile higienske navade drugačne, kot po letu 1962.

Higienske navade v jarški šoli pred napeljavo vodovoda

Šolski vodnjak je stal na šolskem dvorišču, v bližini nekdanje drvarnice. Odrasli so prinesli vodo v vedru v razred. V vsakem razredu je bilo vedro z vodo in zajemalko. Tam je bil tudi lavor, v katerega so zlili malo vode in si umili roke. Vodo je moral imeti učitelj stalno na razpolago, manj pa so jo uporabljali učenci. Anton Košenina je glede umivanja povedal: *»To je bilo pa po mojem mnenju bolj po kavbojsko. Umivalnikov ni bilo. Zdi se mi, da je bil en lavor, v katerega smo iz vedra nalili vodo in se malo osvežili. Zdi se mi, da mila še nismo imeli, brisače pa so bile iz blaga. Ne spominjam se točno, ali smo jih morali prinesiti od doma ali ne.«* Srečo Pirnat se spominja, da so brisačke nosili od doma. Glede higiene je povedal tudi: *»Učitelji so nas učili, da je higiena prva stvar, za katero moramo skrbeti. Občasno so nam pregledovali ušesa, ker se ponekod niso prav dobro umivali. ... Pred jedjo smo si v lavorju umili roke.«* Tako je bilo tudi v zasilnih prostorih nekdanjega misijonišča v Grobljah, kjer so imeli jarški otroci pouk po vojni (do obnove požgane šole leta 1947).

Slabše pa so bile razmere na stranišču, ki je bilo takrat še na štrbunk. Srečko Pirnat je povedal: *»Ne spomnim se, da bi imeli pri stranišču tudi vodo in lavor. Mislim, da smo se umili potem v razredu.«* Slabe spomine na stranišče ima tudi Anton Košenina: *»To je bilo stranišče na štrbunk, za brisanje zadnjice je bil na manjše koščke narezan časopisni papir. Z okroglim, lesenim pokrovom si pokrili luknjo stranišča, da je manj smrdelo.«* Na vprašanje, ali so si po uporabi stranišča umili roke, pa je odgovoril: *»Zdi se mi, da je bilo tam nekaj za umivanje, da je bil lavor, pa brisača in vrč z vodo, da si roke malo splaknil.«* Podobno se spominja tudi Jožica Herle: *»V stranišču je bila posoda z vodo, za katero je skrbela snažilka. Uporabljali smo trdo milo, ne tekočega. Brisačke iz blaga smo nosili od doma.«*

Higienske navade v jarški šoli po napeljavi vodovoda

Skrb za higieno je bila potem, ko je bil v jarško šolo napeljan vodovod, precej lažja. Navade pa so sprva ostale podobne. Barbara Planinšek se spominja: *»Malico smo imeli v jarški šoli v razredu. S seboj smo nosili prtiček iz blaga, ki je moral biti čist, kar je učiteljica preverila. Ne spomnim se, ali so nas kaj opominjali, naj si pred in po malici umijemo roke. Miza pa je morala biti po malici čista.«* Jožica Šuštar se spominja, da si pred malico niso umivali rok. Pri umivalniku v razredu in na stranišču je bilo navadno milo in frotiraste brisače.

ČIŠČENJE IN ZRAČENJE PROSTOROV V JARŠKI ŠOLI

Zračanju prostorov niso namenjali posebne pozornosti. Marija Logar se spominja: *»Kadar je bilo potrebno, je učiteljica odprla okno.«* Barbara Planinšek pa je povedala, da so bili za čiščenje in zračenje učilnice zadolženi dežurni učenci.

Več pozornosti so namenjali čiščenju tal, ki so bila iz lesenih desk. Srečo Pirnat se spominja: *»Lesen pod so ribali, potem pa so ga namazali s karbolom, kar je zelo smrdelo. Služil je za zaščito, kot nekakšna impregnacija. To so delali med počitnicami, pa je še vedno malo smrdelo, ko smo prišli v šolo. /.../ Stene so med počitnicami vsako leto prebelili.«* Anton Košenina je o delu čistilke povedal: *»Mila Osolin je učilnice tudi čistila. Zjutraj je najprej v vseh učilnicah zakurila peči, potem je pripravila malice, nazadnje pa je morala še malo pomesti. Nekajkrat na leto je morala poribati lesene deske, to je bil pod, ki smo ga takrat imeli. To delo je bilo še posebej naporno, ker je morala umakniti mize in poribati tla.«* Tudi kasneje, ko so že imeli

vodovod, so podobno skrbeli za čiščenje prostorov in opreme. Pri tem so pomagali tudi učenci. Jožica Herle se spominja: »Spomnim se, da smo morali ob koncu leta očistiti šolske klopi in stole ter jih premazati s posebnim premazom, da so bile pripravljene za naslednje šolsko leto.«

ALI JE BILA HIGIENA POMANJKLJIVA?

Vsi sogovorniki, ki so v jarško šolo hodili v času, ko še ni bilo vodovoda, so odgovorili, da higiene ni mogoče primerjati z današnjem stanjem. Srečo Pirnat je menil, da je bila higiena primerna takratnemu življenjskemu standardu. Jožica Herle pa je odgovorila: »Mislim, da smo higieno z vodo najbolj pogrešali na stranišču.« Domačini, ki so se na jarški šoli šolali po napeljavi vodovoda, navajajo, da je bila higiena pomanjkljiva v primerjavi z današnjimi higienskimi navadami. Marjan Zalokar je o tem menil naslednje: »Po mojem mnenju je bila higiena mogoče res pomanjkljiva glede na današnji čas. Menim pa, da je danes pretirana. Zaradi ogromne uporabe čistil in praškov so otroci danes preveč občutljivi, imajo ogromno alergij itd. Včasih smo bili veliko bolj zdravi, ker smo več prostega časa preživeli v naravi.«

6.2 UKREPI ZA PREPREČEVANJE ŠIRJENJA OKUŽB V ČASU EPIDEMIJE COVIDA-19 NA OSNOVNI ŠOLI RODICA V OBDOBJU 2020–2022

Epidemija covid-19 se je v Sloveniji začela marca 2020 in traja še danes (marec 2022).

NAJPOMEMBNEJŠI STATISTIČNI PODATKI

- Po uradnih podatkih, ki so bili oddani v bazo podatkov NIJZ, je v lanskem šolskem letu na OŠ Rodica za covidom zbolelo 23 zaposlenih (26 %) in **51 učencev** (7 %), v letošnjem šolskem letu pa 25 zaposlenih (28 %) in **187 učencev** (26 %).
- Zaradi visoko rizičnih stikov je bilo v lanskem šolskem letu odsotnih **75 učencev** (ali 11 %), v letošnjem šolskem letu pa **120 učencev** (ali 17 %).
- 31. 1. 2022 se je samotestiralo le še 46 % vseh učencev, ostali so bili cepljeni ali pa so covid že preboleli.
- V lanskem šolskem letu je bilo v času pouka v karanteni deset oddelkov, ki so imeli skupaj 47 delovnih dni pouka na daljavo.
- V letošnjem letu (do 31. 1. 2022) je bilo v karanteni 26 oddelkov, (vsi, razen treh - 2. b, 3. b in 6. c). Največkrat je odšel v karanteno 4. c (petkrat), ki je v karanteni preživel 32 delovnih dni.

Povzročila je, da smo se morali navaditi na nove ukrepe za preprečevanje nalezljive bolezni covid-19. Ukrepe bova predstavili po posameznih valovih epidemije.

PRVI VAL EPIDEMIJE – POMLAD 2020

- Do 25. februarja 2020 so morale šole izdelati *Načrt zagotavljanja kontinuiranega dela na OŠ Rodica v času koronavirusa*. Načrt je predvideval okrepljene higienske ukrepe glede čiščenja in razkuževanja določenih površin. Podobne načrte so šole izdelovale že nekajkrat prej, npr. ob izbruhu ptičje gripe.
- Država je 16. marca 2020 zaprla šole in začel se je pouk na daljavo, ki je trajal do 18. maja za učence prvega triletja oz. 1. junija 2020 za vse ostale učence.
- Čistilke so pred povratkom otrok v šolo izvedle generalno čiščenje in razkuževanje prostorov. Po hodnikih so bile urejene talne označbe za smeri gibanja po šoli.

- Oddelki prvega triletja so bili od 18. maja do 1. junija 2020 razdeljeni v dve skupini. Po 1. juniju 2020 pa so uvedli princip »mehurčka«, ki je bil vezan na oddelek. Vsi učenci so imeli pouk v matičnih učilnicah, ni bilo več selitev po šoli, da so se v primeru okužbe lažje prepoznavali rizični stiki. Ta ukrep se je ohranil do danes.
- Pri vhodih v šolo so namestili dozatorje za razkuževanje rok. Posebej je bilo izpostavljeno pravilo, naj v šolo prihajajo le zdravi učenci.
- Učiteljice in učitelji so začele nositi maske iz blaga, ki jih je priskrbela šola. Za učence so bile maske le priporočilo. Kirurških mask (IIR, trislojne), ki so kasneje postale obvezne za zaposlene, še ni bilo na voljo.
- Zelo smo pazili na higieno rok in kašlja, na razkuževanje rok ob prihodu v šolo in na pogosto zračenje prostorov. Pojavila se je potreba po prezračevalnih napravah v vseh starih delih šole (povsod, razen v prizidku in novi jedilnici).
- Skupine se med seboj niso mešale in so vzdrževale medsebojno razdaljo, na kar je bilo potrebno paziti pri hoji po hodniku, pri kosilih in na igrišču.
- Malico so dostavljali pred učilnice; bila je pakirana oz. enoporcijska.
- Po prihodu učencev so čistilke večkrat čistile sanitarije in po učilnicah praznile koše za smeti.
- Ravnateljica je v bazo podatkov NIJZ sporočala, koliko otrok in zaposlenih je bilo okuženih ali so v karanteni zaradi visoko rizičnih stikov v šoli ali drugje.
- Šolska knjižnica je bila nekaj časa zaprta za kontaktno izposajo, potem pa je bil vzpostavljen poseben režim odlaganja knjig in vzdrževanje razdalje med učenci.

DRUGI VAL EPIDEMIJE – JESEN 2020

- Ohranili so se vsi higienski standardi, ki so bili vzpostavljeni konec maja in junija.
- Čistilke so pred začetkom pouka imele generalno čiščenje in razkuževanje prostorov.
- Učiteljice so začele nositi kirurške maske, za učence pa so bile priporočene.
- Po jesenskih počitnicah je vlada zaradi porasta okužb podaljšala počitnice za en teden, potem pa je devet tednov potekal pouk na daljavo.
- Učenci od 1. do 5. razreda so se v šolo vrnili 18. januarja 2021, preostali učenci pa 1. februarja.
- Ko se je med učenci pojavila okužba in so bili ostali učenci v visoko rizičnem stiku, je ravnateljica v sodelovanju z NIJZ odredila karanteno oddelka in s tem šolanje na daljavo.
- Prepoznavanje obolelih za covidom-19 je bilo na osnovi simptomov, ki so bili potrjeni s PCR testom.
- Ravnateljci so imeli enkrat mesečno operativne sestanke z ministrsko ekipo v zvezi z izvajanjem predpisanih ukrepov.
- Od 25. januarja 2021 dalje so se morali učitelji enkrat tedensko testirati s hitrimi antigenski testi. Potekalo je na šoli ob ponedeljkih pred poukom, izvajalo pa ga je medicinsko osebje Zdravstvenega doma Domžale.

TRETJI VAL EPIDEMIJE – POMLAD 2021

- 12. marca 2021 je bilo na šoli organizirano cepljenje zaposlenih s prvim odmerkom cepiva Astra Zeneca. Učitelji, ki se niso želeli cepiti, so morali nadaljevati s testiranjem enkrat tedensko izven šole.
- Ker se je predvidevalo povečano druženje ljudi v času velikonočnih praznikov, je vlada sprejela ukrep o prepovedi združevanja v šolah od 1. do 9. aprila 2021. Pouk je potekal na daljavo.

- V drugi polovici maja 2021 je bilo organizirano cepljenje zaposlenih z drugim odmerkom cepiva. Cepljenje je bilo pri Športnem parku Domžale, kjer je bil vzpostavljen cepilni center za domžalsko območje.
- Junija 2021 se je začelo poskusno samotestiranje učencev 8. in 9. razreda, ki so ga učenci opravili doma, teste pa so dobili v šoli. Na poskusno samotestiranje se je prijavilo povprečno od četrte do tretje učenec v 8. in 9. razredu.

ČETRTI VAL EPIDEMIJE – JESENI 2021

- Vsi že znani ukrepi so se zadržali: poostrena higiena rok, razkuževanje, prezračevanje in medsebojna razdalja. Sistem čiščenja je bil še nekoliko bolj zaostren.
- Vzpostavljen je bil PCT pogoj (preboleli, cepljeni, testirani) za vse zaposlene in obiskovalce šole. Cepljeni so PCT pogoj dokazovali s potrdilom o cepljenju, na katerem je QR koda, necepljeni pa so se samotestirali (najprej v kabinetu pomočnice ravnateljice, kasneje pa v drugih kabinetih). O izvedbi samotestiranja so morali voditi evidenco.
- Kirurške maske so bile obvezne za vse učitelje, za učence pa so bile sprva priporočljive. Od 8. novembra 2021 dalje so bile maske obvezne tudi za vse učence.
- Delitev v manjše učne skupine je bila organizirana tako, da so se oddelki delili na pol, do mešanja različnih oddelkov ni prihajalo.
- 17. novembra 2021 je bilo uvedeno samotestiranje učencev s hitrimi antigenskimi testi. Učenci so teste prinašali od doma (dobili so jih v lekarnah na osnovi zdravstvene izkaznice) in se testirali na začetku pouka in sicer trikrat na teden (ob ponedeljkih, sredo in petkih).
- Starši, ki so nasprotovali samotestiranju otrok, so prevzeli odgovornost, da se otroci šolajo od doma, na daljavo, v šolo pa prihajajo le na ocenjevanje znanja (takrat se morajo samotestirati). Za to se je najprej odločilo devet, kasneje pa pet učencev oz. njihovih staršev (od 720 učencev na šoli).
- Že na prvem samotestiranju učencev so se odkrile okužbe. V primeru pozitivnega testa so učenci odšli domov. Njihovi starši so navezali stik z zdravnikom, ki jih je napotil na PCR testiranje. Na osnovi pozitivnega PCR testa je ravnatelj preveril rizične stike in oddelk napotil v karanteno, ki je trajala deset dni (prvi dan je bil dan stika).
- Pri samotestiranju se je odkrilo veliko število okužb.
- Nekateri učitelji so se cepili s tretjim – poživitvenim odmerkom cepiva.

PETI VAL EPIDEMIJE – JANUAR 2022

- Zaradi nove različice koronavirusa, imenovanega omikron, je prišlo do skokovitega porasta okužb, s tem pa tudi veliko odsotnosti učencev, zaposlenih in karanten oddelkov.
- 9. januarja 2022 je bilo obdobje karantene zmanjšano z deset na sedem dni.
- 19. januarja 2022 je prišla v veljavo uredba, da učenec ob visoko rizičnem stiku z okuženim ni bilo potrebno oditi v karanteno, morali pa so se sedem dni zaporedoma samotestirati.
- Zaposleni v šolah, ki so bili v visoko rizičnem stiku (npr. v družini), so se morali prav tako sedem dni zaporedoma samotestirati in na delovnem mestu uporabljali masko FFP2.
- Ravnatelj so napotili oddelk v karanteno le v primeru, če je bilo v njem v štirinajstih dneh okuženih več kot 30 % učencev. V primeru, da zaradi odsotnosti zaposlenih pouka ni bilo mogoče organizirati v šoli, so ga organizirali na daljavo, kar pa se na naši šoli ni zgodilo.

- 21. februarja 2022 so bili ukinjeni naslednji ukrepi: napotitev v karanteno ob visoko rizičnem stiku, izpolnjevanje pogoja PCT in samotestiranje za učence in zaposlene.
- 5. marca 2022 je bila v šolah ukinjena tudi obvezna nošnja mask. K pouku so se vrnil vsi učenci, tudi tisti, ki so se začasno šolali na daljavo.

Še vedno pa v veljavi ostajajo naslednji ukrepi:

- v šolo prihajajo samo zdravi otroci in odrasli,
- vzdrževanje splošnih higienskih ukrepov: umivanje/razkuževanje rok, higiena kašljanja in kihanja, zračenje prostorov, čiščenje in razkuževanje prostorov.

MNENJA SOŠOLK O EPIDEMIJI

Zbrali sva mnenja osmih sošolk o spremenjenih higienskih navadah, prebolevanju covida-19 in cepljenju. Ugotavlja, da je že šest sošolk od osmih prebolelo covid, pri vseh pa ga je prebolel nekdo v družini. Samo dve od osmih sošolk sta cepljeni, večinoma pa so cepljeni člani njihovih družin. Samo pri eni sošolki starši nasprotujejo cepljenju. Večina sošolk meni, da se bo epidemija covida-19 prej ali slej končala, ostale pa nam bodo nove higienske navade, ki smo jih v času epidemije osvojili. Pri vseh to pomeni bolj dosledno in pogosto umivanje rok, mogoče tudi razkuževanje. Vesele pa bodo, ko ne bo več mask in obveznih medsebojnih razdalj, ki jih je bilo v šoli nemogoče vzdrževati.

6.3 PRIMERJAVA EPIDEMIOLOŠKIH RAZMER NEKOČ IN DANES

Šolska kronika jarške šole omenja, da je v šolskem letu 1953/1954 zbolelo 21 otrok za ošpicami, dva pa za škrlatinko (23 % vseh na šoli). Po uradnih podatkih je v lanskem šolskem letu na OŠ Rodica za covidom-19 zbolelo 51 učencev (7 %), letos pa 187 učencev (26 %). Epidemija ošpic v šolskem letu 1953/1954 je torej primerljiva z epidemijo covida-19 v letošnjem šolskem letu.

Domačini se spomnijo, da so imeli v času šolanja na jarški šoli cepljenja proti črnim kozam, otroški paralizi, ošpicam in tuberkulozi. 31. januarja 2022 se je samotestiralo 46 % vseh učencev na šoli, ostali (54 %) so bili proti covidu-19 cepljeni ali pa so to nalezljivo bolezen že preboleli. Glede na to, da jih je zbolelo 26 %, lahko ugotoviva, da je bilo cepljenih 28 %, na jarški šoli pred 60 in več leti pa so bili cepljeni vsi učenci.

V letošnjem šolskem letu (do 31. 1. 2022) je bilo v karanteni 26 oddelkov na šoli (vsi, razen treh). Karanteno so poznali že v jarški šoli, v času epidemije ošpic, saj so bili učenci krajši čas doma. Po nalogu okrajnega zdravnika dr. Kremžarja so pouk prekinili za štiri dni (od 3. do 6. marca 1955). Niso pa v tem času imeli šole na daljavo, ki verjetno glede na tehnološko razvitost takrat tudi ne bi bila možna.

Higienske navade v jarški šoli so bile do napeljave vodovoda leta 1962 precej drugačne kot danes. Iz šolskega vodnjaka so z vedrom prinesli vodo v učilnice, tam je bil lavor in zajemalka za vodo. Domačini se ne spomnijo, da bi jih učitelji posebej opominjali, da se morajo pred malico umiti roke. Stranišče je bilo na štrbunk. Pred njim je bil lavor, vrč z vodo, trdo milo in brisača iz blaga. Skrb za higieno je bila po napeljavi vodovoda lažja, navade pa so sprva ostale podobne. Danes, v zadnjih treh šolskih letih, so se higienske navade zaradi epidemije spremenile. Umivanje je postalo pogostejše in bolj dosledno, roke si tudi razkužujemo, pazimo na higieno kašlja, na medsebojno razdaljo in zračenje prostorov, nosili smo maske.

6.4 PRIMERJAVA UGOTOVITEV Z LITERATURO

V literaturi sva prebrali: »Pri nas je bilo uvedeno obvezno cepljenje proti črnim kozam (1925–1979), davici (1937), tuberkulozi (1947–2005), tetanusu (1951), oslovskemu kašlju (1951), otroški paralizi (1957), ošpicam (1968), proti rdečkam (za deklice od 1973 in od 1990 tudi za dečke), mumpsu (1979), hepatitisu B (1998) in proti hemofilus influenzae tipa B (2000). /.../ Z uvedbo obveznega cepljenja pa se je začelo konstantno upadanje naštetih bolezni in danes beležimo le še posamične primere – zadnja epidemija ošpic je bila v Sloveniji v letih 1994/95, zadnja leta pa beležimo le še posamične uvožene primere bolezni, ki povzročijo nekaj sekundarnih primerov.«¹⁷

Ugotavlja, da se podatki ujemajo z navedbami domačinov. Spominjajo se, da so bili cepljeni proti ošpicam, otroški paralizi, črnim kozam in tuberkulozi. Šolska kronika jarške šole navaja, da so otroke cepili proti otroški paralizi v šolskem letu 1957/58, kar se ujema z literaturo, ki navaja, da so s tem cepljenjem začeli leta 1957. Domačin Marjan Zalokar, ki se je edini spomnil, da so jih cepili proti ošpicam, je jarško šolo obiskoval do leta 1969. Iz literature pa vidimo, da so s cepljenjem proti ošpicam začeli leta 1968. Prav tako se ujemata cepljenji proti črnim kozam (1925–1979) in tuberkulozi (1947–2005).

Zakon o nalezljivih boleznih v 10. členu navaja **posebne ukrepe za preprečevanje in obvladovanje nalezljivih bolezni**.¹⁸

Ugotavlja, da so bili pri epidemiji covid-19 uvedeni skoraj vsi navedeni ukrepi. Za zgodnje odkrivanje okužb smo imeli v šolah samotestiranje, ravnateljica pa je morala dnevno sporočati število okužb, odkrivati visokorizične stike in odrejati karantene. Za vse tiste, ki so bili okuženi, je bila predpisana izolacija. Ko so iznašli cepivo, je bilo uvedeno splošno, brezplačno cepljenje. Veliko je bilo tudi raznih navodil za poostrene higienske ukrepe, glede medsebojne razdalje, zračenja prostorov itd. Pred 60 leti večine teh ukrepov še ni bilo, razen cepljenja. Zanimivo pa je, da so že imeli krajše karantene, ko so zaradi velikega števila okuženih oz. zbolelih za nalezljivo boleznijo pouk prekinili za nekaj dni, npr. decembra 1953 zaradi ošpic.

Splošni higienski ukrepi so obsegali redno in temeljito umivanje rok z milom in vodo ali razkuževanje rok po vsakem prijemanju kljuk, upoštevanje zadostne medosebne razdalje (vsaj 1,5 oz. 2 metra), prepoved mešanja skupin, higieno kašlja, uporabo mask, temeljito zračenje prostorov, v šolo so smeli samo učenci in zaposleni ter prepoved skupnih dogodkov (koncertov, proslav itd.).¹⁹

Vsi ukrepi, ki so bili uvedeni zaradi epidemije covid-19, so se dosledno spoštovali. Edino zadostne medsebojne razdalje na ozkih šolskih hodnikih ni bilo mogoče vzdrževati. Drugače pa je bilo sredi 20. stoletja, ko takšnih ukrepov ni bilo. Takrat so skrbeli predvsem za umivanje rok in za zračenje prostorov.

¹⁷ Senta Jaunig, 2021, str. 25.

¹⁸ Zakon o nalezljivih boleznih, 10. člen, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO433> (2. 12. 2021).

¹⁹ NIJZ, Nacionalni inštitut za javno zdravje: Higienska priporočila za preprečevanje širjenja sars-cov-2 pri izvajanju pouka v osnovni šoli, 24. avgust, 2021, str. 6.

6.5 PREVERJANJE HIPOTEZE

Pred 60 in več leti so bile higienske navade v šolah v primerjavi z današnjimi precej drugačne. Še posebej pomanjkljiva je bila higiena pred napeljavo vodovoda. Stranišča so bila »na štrbunk«, vodo pa so prinašali z vedrom iz šolskega vodnjaka. Danes so šolska stranišča zelo čista in urejena, voda pa priteče iz pipe. Zaradi pomanjkljive higiene so se nekoč nalezljive bolezni širile veliko hitreje. Ukrepi za preprečevanje okužb so bili v primerjavi z današnjimi manj strogi, čeprav so že uporabljali izolacije in cepljenja, karanten pa niso imeli. Tudi razkužil niso uporabljali.

Hipoteza se je skoraj v celoti potrdila. Nalezljive bolezni so se hitro širile nekoč in tako je še danes. Danes imamo veliko novih ukrepov, ki se jih strogo držimo. Brez njih bi se bolezni najverjetneje širile še hitreje.

7 ZAKLJUČEK

Naloga se nama zdi koristna, saj bodo bralci v njej izvedeli veliko novega o nalezljivih boleznih v zgodovini naše šole ter o poteku epidemije covida-19 v zadnjih treh šolskih letih. V tem času smo dobili koristne izkušnje, ki nam lahko pomagajo pri epidemijah v prihodnosti in pri morebitnemu nadaljevanju sedanje epidemije covida-19. Verjameva, da bo naloga koristna predvsem za tiste ljudi, ki jo bodo brali v prihodnosti, čez deset in več let, saj bodo izvedeli, kako smo živeli v tem obdobju v šoli, kakšna je bila današnja higiena, pa tudi, katere so bile nalezljive bolezni in higienske navade sredi 20. stoletja.

Tudi nama je raziskovalna naloga prinesla veliko znanja, to znanje pa lahko širiva naprej. Naučili sva se veliko o življenju in higienskih navadah v preteklosti ter kako drugače je bilo pred šestimi desetletji. Presenetilo naju je, kako hitro se je vse spremenilo, od higiene do načina življenja. Spoznali sva tudi nekaj novih bolezni in ljudi.

Raziskavo bi lahko nadaljevali tako, da bi raziskali nalezljive bolezni še iz drugih virov, npr. iz župnijske kronike, raznih pisem ali pa bi poiskali starejše ljudi in jih spraševali o nalezljivih boleznih v času njihovih staršev. Higienske navade v preteklosti bi prav tako lahko raziskali bolj podrobno, ne samo v šoli, ampak tudi v njihovih domovih.

8 VIRI IN LITERATURA

Pisni viri:

- Milena Vidovič: Informacije po povratku z zimskih počitnic, Domžale, Osnovna šola Rodica, 27. 2. 2022.
- Poročanje Korona: Covid-19 – Podatki o odsotnosti zaposlenih in evidence (izpis 1. 2. 2022).
- Poročanje Korona: Covid-19 – Podatki o odsotnosti otrok / učencev / dijakov / študentov (izpis 1. 2. 2022).
- Poročanje Korona: Covid-19 – Podatki o reorganizaciji dela v skupinah/oddelkih v šolskem letu 2020/2021 (izpis 1. 2. 2022).

- Šolska kronika osnovne šole v Jaršah, Državna osnovna šola Jarše, kronika se je pričela pisati dne 15. Julija 1945, zadnji zapis za šolsko leto 1965/66, a nečitljiv zaradi razmočenosti, Inv. Štev. O-VIII-3, arhiv Osnovne šole Rodica Domžale.

Ustni viri:

Intervjuji z domačini:

- Srečo Pirnat, Domžale, Srednje Jarše (jarško šolo je obiskoval v obdobju 1939–1944),
- Anton Košenina, Zgornje Jarše (1959–1963),
- Marjan Zalokar, Srednje Jarše (1961–1969),
- Jožica Šuštar, roj. Letnar, Srednje Jarše (1967–1971),
- Marija Logar, Srednje Jarše (1967–1971),
- Barbara Planinšek, Srednje Jarše (1972–1978).

Drugi intervjuji:

- Milena Vidovič, ravnateljica OŠ Rodica,
- Lana Pugelj Zlatinek, 7. b OŠ Rodica (S1),
- Kaja Juvančič, 7. b OŠ Rodica (S2),
- Tjaša Mahnič, 7. b OŠ Rodica (S3),
- Živa Zore, 7. b OŠ Rodica (S4),
- Luna Debeljak, 7. b OŠ Rodica (S5),
- Manca Pirnat, 7. b OŠ Rodica (S6),
- Lara Burkelca, 7. b OŠ Rodica (S7),
- Lilu Jeran Pirnat, 7. b OŠ Rodica (S8).

Literatura:

- Ana Zlata Dragaš, Marjeta Škerl: *Higiena in obvladovanje okužb*, izbrana poglavja. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004.
- Draga Jeretina Anžin, *Šolstvo v Jaršah po 2. svetovni vojni, Šola ob bregu Mlinščice*, zbornik ob 100-letnici javnega šolstva v Jaršah, 1906–2006, Domžale, Osnovna šola Rodica, 2006.
- NIJZ, Nacionalni inštitut za javno zdravje: *Higienska priporočila za preprečevanje širjenja sars-cov-2 pri izvajanju pouka v osnovni šoli*, 24. avgust, 2021.
- *Ukrepi za preprečevanje širjenja virusa SARS-CoV-2* (29. S10. 2021), dostopno na šolski spletni strani <https://www.sola-rodica.si/2021/10/30/47239/> (6. 1. 2022).
- Vilma Vrtačnik Merčun: *Jarška šola v času druge Jugoslavije, Jarška šola skozi zgodovino*, spletna stran OŠ Rodica, <https://sola-rodica.splet.arnes.si/2016/07/24/jarska-sola-v-drugi-jugoslaviji/> (3. 2. 2022).

9 PRILOGA: EPIDEMIJA COVIDA-19 NA OŠ RODICA V ŠTEVILKAH

Na osnovi uradne evidence z naslovom *Poročanje Korona: Covid-19 – Podatki o odsotnosti zaposlenih in evidence in Poročanje Korona: Covid-19 – Podatki o odsotnosti otrok / učencev / dijakov / študentov*, ki jo je šola sproti izpolnjevala in vnašala v bazo podatkov, sva izdelali spodnji dve preglednici.

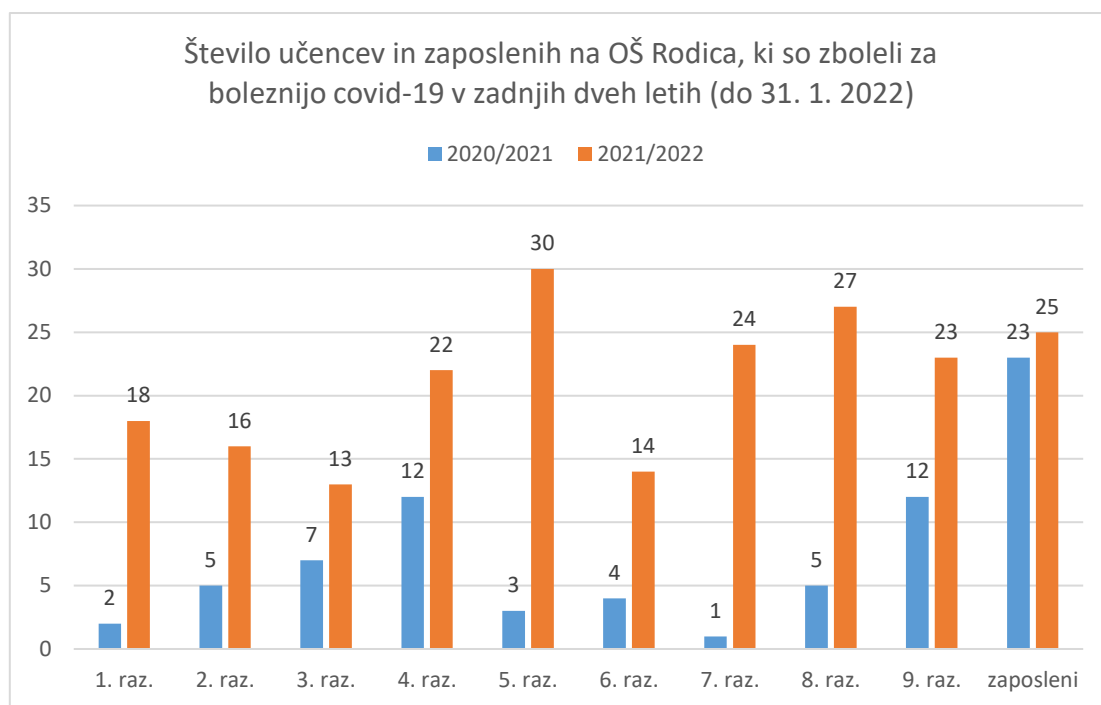
ODSOTNOSTI ZARADI OKUŽBE ALI VISOKO RIZIČNIH STIKOV

Preglednica 1: Število zaposlenih in učencev, ki so bili v šolskem letu 2020/2021 odsotni zaradi bolezni covid-19 ali zaradi visoko rizičnega stika z obolelimi

<i>Delavci in razredi</i>	<i>število vseh</i>	<i>okužba – zboleli</i>	<i>delež (%)</i>	<i>visoko rizičen stik</i>	<i>delež (%)</i>
učitelji	61	11	18	2	3
drugi strok. del.	8	5	63	-	-
drugi delavci	19	7	37	-	-
skupaj	88	23	26 %	2	2 %
1. razred	74	2	3	10	14
2. razred	68	5	7	7	10
3. razred	60	7	12	5	8
4. razred	96	12	13	13	14
5. razred	82	3	4	10	12
6. razred	72	4	6	8	11
7. razred	81	1	1	5	6
8. razred	89	5	6	10	11
9. razred	85	12	14	7	8
skupaj	707	51	7 %	75	11 %

Preglednica 2: Število zaposlenih in učencev, ki so bili v šolskem letu 2021/2022 odsotni zaradi bolezni covid-19 ali zaradi visoko rizičnega stika z obolelimi (do 31. 1. 2022)

<i>Delavci in razredi</i>	<i>število vseh</i>	<i>okužba – zboleli</i>	<i>delež (%)</i>	<i>visoko rizičen stik</i>	<i>delež (%)</i>
učitelji	62	19	31	2	3
drugi strok. del.	8	2	25	-	-
drugi delavci	19	4	21	-	-
skupaj	89	25	28 %	2	2 %
1. razred	79	18	23	11	14
2. razred	76	16	21	20	26
3. razred	75	13	17	12	16
4. razred	62	22	35	14	23
5. razred	94	30	32	18	19
6. razred	84	14	17	12	14
7. razred	77	24	31	7	9
8. razred	82	27	33	14	17
9. razred	91	23	25	12	13
skupaj	720	187	26 %	120	17 %

Po uradnih podatkih, ki smo jih vsakodnevno vpisovali v bazo podatkov NIJZ, je za covidom-19 zbolelo 23 zaposlenih (ali 26 %) v šolskem letu 2020/21 in 25 (ali 28 %) zaposlenih v šolskem letu 2021/22. Večja razlika v okuženosti med tema dvema letoma je bila med učenci. V šolskem letu 2020/21 je zbolelo 51 učencev (ali 7 %), v letošnjem letu pa 187 (ali 26 %). Poleg tega so bili učenci odsotni tudi zaradi visoko rizičnih stikov. V lanskem šolskem letu je bilo zaradi visoko rizičnih stikov odsotnih 75 učencev (ali 11 %), v letošnjem šolskem letu pa 120 (ali 17 %).

V lanskem šolskem letu je največ učencev zbolelo za covidom-19 v oddelkih 4. in 9. razreda (po 12 učencev), v letošnjem letu pa v oddelkih 5. razreda (30) in 8. razreda (27). Več kot dvajset okuženih učencev so imeli še v oddelkih 7. (24), 9. (23) in 4. razreda (22). Manjša razlika v številu obolelih je med zaposlenimi (lani 23, letos 25).

SAMOTESTIRANJE UČENCEV

Ob koncu ocenjevalnega obdobja so učitelji poročali o številu učencev, ki so opravičeni samotestiranja zaradi prebolelosti covid-19 ali cepljenja. Podatke prikazuje spodnja preglednica in se nanašajo na stanje 31. 1. 2022.

Preglednica 3: Število učencev, ki so preboleli covid-19 ali so bili cepljeni do 31. 1. 2022 (učenci, ki so opravičeni samotestiranja)

Oddelek	št. učencev v oddelku	preboleli ali cepljeni	delež prebolelih ali cepljenih (v %)	delež učencev, ki se samotestira (v %)
1. a	27	9	33	67
1. b	25	8	32	68
1. c	27	18	67	33
2. a	26	10	38	62
2. b	24	8	33	67
2. c	26	5	19	81
3. a	25	13	52	48
3. b	24	7	29	71
3. c	26	9	35	65

4. a	21	9	43	57
4. b	19	12	63	37
4. c	22	16	73	27
5. a	24	8	33	67
5. b	24	13	54	46
5. c	23	14	61	39
5. d	23	16	70	30
6. a	28	20	71	29
6. b	28	20	71	29
6. c	28	18	64	36
7. a	26	12	46	54
7. b	24	14	58	42
7. c	27	13	48	52
8. a	28	22	79	21
8. b	27	23	85	15
8. c	27	15	56	44
9. a	23	21	91	9
9. b	24	11	46	54
9. c	21	13	62	38
9. d	23	14	61	39
skupaj	720	391	54	46

Najmanj učencev se samotestira v 9. a oddelku (9 %), v 8. b oddelku (15 %) in 8. a (21 %). Največ učencev pa se samotestira v 2. c (81 %), nato v 3. b (71 %) itd. Na šoli je bilo 31. januarja 2022 povprečno 46 % učencev, ki so se samotestirali. Vsi ostali so bili cepljeni ali pa so covid-19 že preboleli.

KARANTENE ODDELKOV

Iz uradne evidence *Poročanje Korona: Covid-19 – Podatki o reorganizaciji dela v skupinah/oddelkih* v šolskem letu 2020/2021 sva izdelali spodnjo preglednico.

Preglednica 4: Obdobja karanten posameznih oddelkov na OŠ Rodica v šolskem letu 2020/2021

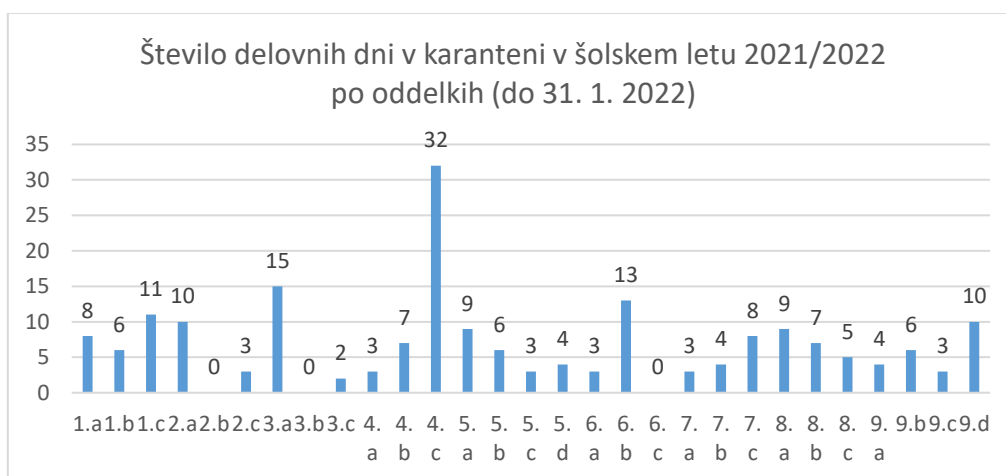
Razred	od / do	št. delovnih dni
1. razred	-	0
2. c	17. 2. – 27. 2. 2021	2
3. a	3. 3. – 12. 3. 2021 18. 2. – 27. 2. 2021	9 1
4. c	19. 2. – 28. 2. 2021	zimске počitnice
5. b	19. 10. – 23. 10. 2020	5
6. b	4. 3. – 13. 3. 2021	7
7. a	29. 3. – 8. 4. 2021	5
8. c	13. 5. – 14. 5. 2021	2
9. razred	24. 9. – 27. 9. 2020 (9. c), 9. 10. – 18. 10. 2020 (9. a), 3. 3. – 12. 3. 2021 (9. b), 31. 5. – 5. 6. 2021 (9. a)	9. a – 6, 9. b – 8, 9. c – 2
skupaj		47 delovnih dni

Zgornja preglednica prikazuje obdobja v lanskem šolskem letu, ko so bili posamezni oddelki v karanteni. Kakor vidimo je bilo v karanteni samo **10 oddelkov**, eden pa je imel karanteno v času zimskih počitnic. Skupaj so oddelki v karanteni **47 delovnih dni**. Dva oddelka sta imela karanteno dvakrat (3. a in 9. a), največ dni je bil v karanteni 3. a (10 dni), nato 9. b (8 dni), 6. b (7 dni) itd.

Iz uradne evidence *Poročanje Korona: Covid-19 – Podatki o reorganizaciji dela v skupinah/oddelkih v šolskem letu 2021/2022* sva izpisali podatke in izdelali spodnjo preglednico.

Preglednica 5: Število delovnih dni, ko so bili oddelki v karantenah, v šolskem letu 2021/2022 (do 31. 1. 2022)

Oddelki v karanteni	prvič	drugič	tretjič	četrtič	petič	skupaj del. dni
1.a	5	3				8
1.b	6					6
1.c	6	5				11
2.a	5	5				10
2.b	0					0
2.c	3					3
3.a	6	6	3			15
3.b	0					0
3.c	2					2
4. a	3					3
4. b	7					7
4. c	5	7	8	8	4	32
5. a	6	3				9
5. b	6					6
5. c	3					3
5. d	4					4
6. a	3					3
6. b	5	5	3			13
6. c	0					0
7. a	3					3
7. b	4					4
7. c	3	5				8
8. a	6	3				9
8. b	4	3				7
8. c	7	5	3			5
9. a	4					4
9.b	6					6
9.c	3					3
9.d	6	4				10
skupaj	14 oddelkov	8 oddelkov	3 oddelki	/	1 oddelek	194 dni

V letošnjem letu je bilo do 31. 1. 2022 v karanteni 26 oddelkov, vsi, razen 2. b, 3. b in 6. c. 14 oddelkov je imelo v letošnjem letu po eno karantensko obdobje, 8 oddelkov po dve, trije oddelki

so imeli po tri karantenski obdobji (3. a, 6. b in 8. c). Največ pa je šel v karanteno 4. c in sicer kar petkrat.

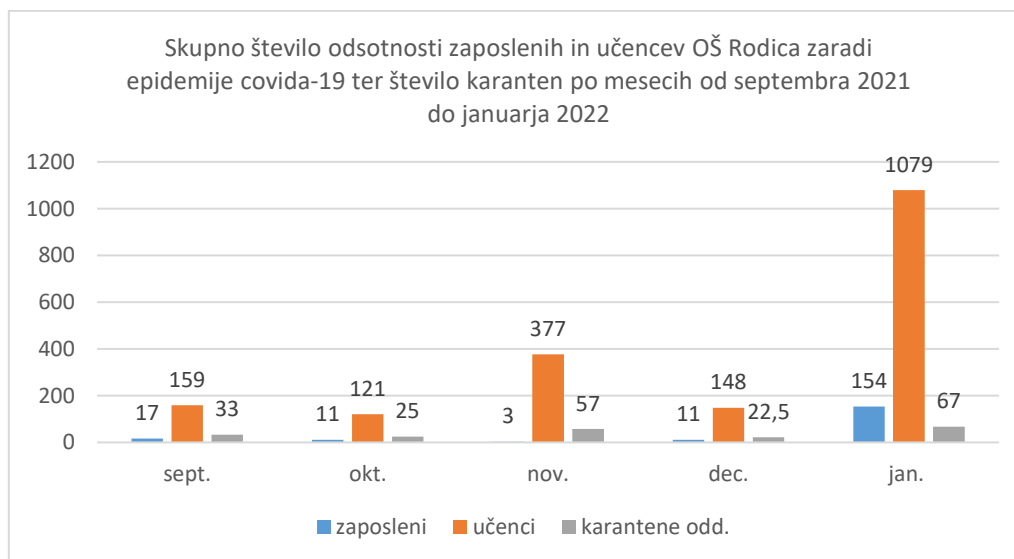
Kakor vidimo iz spodnjega grafa, je največ delovnih dni v karanteni preživel 4. c (32 dni), kar je logično, saj je bil kar petkrat v karanteni. Po številu karantenski dni mu sledi 3. a (15 dni dni), 6. b (13 dni) itd.

ODSOTNOSTI ZAPOSLENIH, UČENCEV IN ODDELKOV

Odsotnosti zaposlenih, učencev in oddelkov, ki so bili v karanteni, so v nalogi prikazani po delovnih dnevih za vsak mesec letošnjega šolskega leta do 31. januarja 2022. Poleg tega sva sešteli število odsotnosti po mesecih in dobili sva podatke, ki jih prikazuje spodnja preglednica.

Preglednica 6: Število odsotnosti zaposlenih in učencev po delovnih dnevih in oddelkov, ki so bili v karanteni, v šolskem letu 2021/2022 (do 31. 1. 2022)

Meseci	odsotnosti zaposlenih	odsotnosti učencev	odsotnosti oddelkov
sept.	17	159	33
okt.	11	121	25
nov.	3	377	57
dec.	11	148	22,5
jan.	154	1079	67
	196	1884	204,5

Iz grafikona je razvidno, da je bil višek četrtega val epidemije v novembru, ko je bilo skupaj 377 odsotnosti učencev, 3 odsotnosti zaposlenih in 57 karantenskih dni. Izrazit peti val epidemije pa je bil v januarju 2022, ko so imeli učenci skupaj 1079 dni odsotnosti (povprečno 51 učencev na dan), 154 odsotnosti zaposlenih (povprečno 7 na dan) in 67 odsotnosti oddelkov zaradi karanten (povprečno 3 oddelki na dan). Če pa vemo, da je bila 19. januarja uvedena sprememba glede karanten in od takrat do konca meseca ni bil noben oddelek več v karanteni, je bilo od 3. do 19. januarja v karanteni povprečno po 5 oddelkov na dan.